

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Špela Mohar

Mentorica: doc. dr. Jelka Zorn

TEHNOLOGIJA V SVETU GLUHOTE

Magistrsko delo

Ljubljana, 2015

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici doc. dr. Jelki Zorn za vso pomoč, strokovne nasvete in podporo ter za ves njen čas, ki mi ga je namenila med pisanjem magistrske naloge.

Velika zahvala gre tudi Mestnemu društvu gluhih Ljubljana, še posebej sedanji sekretarki društva Maji Kuzma in predsedniku društva Nikolaju Voglu za vso pomoč, ves njun trud in čas, ki sta si ga vzela kljub obilici obveznosti. Prav tako se lepo zahvaljujem tudi vsem osmim sogovornikom in sodelujočim v moji raziskavi, ki so zelo pripomogli h končni obliki te naloge in mi omogočili videti svet z njihove perspektive.

Zahvaljujem se tudi vsem prijateljicam in prijateljem, ki so me spodbujali in podpirali, me navdajali s pozitivno energijo in nikoli podvomili vame.

Za konec pa izrekam zahvalo svoji družini in bližnjim, ki so nenehno in brezpogojno verjeli vame, me spodbujali in me navdajali z optimizmom ter mi omogočili dovolj časa za pisanje in uspešen zaključek študija.

HVALA!

Tehnologija v svetu gluhot

Gluhi in naglušni ljudje se zaradi svoje ovire oziroma nezmožnosti slišanja skozi življenje srečujejo z različnimi težavami, ki vplivajo na kakovost njihovega življenja. Gluhota oziroma naglušnost vpliva na psihosocialno področje življenja človeka. Vpliva tako na človekovo počutje kot tudi na njegovo doživljanje okolice ter vključevanje vanjo. Pri premagovanju ovir in lajšanju oziroma odpravljanju težav ima veliko vlogo socialno delo, ki se mora zavzemati za gluhega oziroma naglušnega človeka in njegove pravice in mu s pomočjo socialnodelovnih metod pomagati pri premagovanju težav in ovir. Poleg socialnega dela imajo veliko vlogo tudi tehnični pripomočki za sluh, ki so v današnji tehnološki dobi že zelo napredni in izpopolnjeni. Preprečijo lahko nastanek marsikateri težave, jo blažijo ali celo popolnoma izničijo in s tem vplivajo na človekovo življenje in njegovo kakovost. Pripomočki pa niso dostopni vsem ljudem enako. Dostop je odvisen od več dejavnikov. Nanj največkrat vplivajo slab ekonomski položaj gluhega človeka, težave s komunikacijo in neinformiranost o pripomočkih in pravicah gluhih in naglušnih ljudi. Prav zato je področje tehničnih pripomočkov za sluh pomembna tema današnjega časa, ki ji je potrebno nameniti več pozornosti, saj z izboljšavami lahko dosežemo kakovostnejše življenje gluhim in naglušnim ljudem.

Ključne besede: gluhot in naglušnost, težave, tehnični pripomočki za sluh, dostopnost, kakovost življenja.

Technology in the deaf world

In the course of their lives, the deaf and the hard of hearing people encounter a number of difficulties which affect the quality of their lives. A disabling hearing loss influences the psychosocial area of an individual. It has an impact on a person's well-being as well as on their perception of and inclusion in the environment. Social work has to play a major role, not only in helping the hearing disabled overcome the obstacles and alleviate difficulties with the use of social work methods, but also in the implementation of their rights. Besides social work advanced technological devices can also be very helpful by preventing, reducing or even annihilating problems for the hearing disabled people. Such devices, however, are not equally accessible to everyone. The accessibility depends on various factors, the most common being a bad financial situation, communication problems, lack of information about the available assistive technology and ignorance of the rights of the hearing impaired. Therefore, the advanced assistive technology for the deaf and the hard of hearing is an important issue today and more attention should be paid to enable the hearing disabled reach a better quality of life.

Key words: deafness and hard of hearing, difficulties, hearing aids, accessibility, quality of life.

Kazalo

1. Uvod.....	5
2. Teoretični del	7
2.1. Dileme glede terminologije in poimenovanja	7
2.2. Zakaj je sluh pomemben?	9
2.3. Stopnja izgube sluha	10
2.4. Vzrok in čas izgube sluha	14
2.5. Slovenski znakovni jezik	15
2.6. Posledice izgube sluha	16
2.7. Medicinski in socialni pogled na gluhoto	21
2.8. Socialno delo in gluhot/naglušnost	22
2.9. Gluhi in tehnologija	26
2.9.1. Tehnološka doba	26
2.9.2. Tehnični pripomočki za gluhe in naglušne ljudi	27
2.9.2.1. Financiranje tehničnih pripomočkov za sluh	33
2.9.3. Stari ljudje in tehnologija	35
3. Empirični del.....	36
3.1. Opredelitev problema	36
3.2. Metodologija.....	39
3.2.1. Vrsta raziskave in raziskovalni inštrument	39
3.2.2. Populacija in vzorčenje	40
3.2.3. Zbiranje podatkov	43
3.3. Obdelava podatkov	45
3.4. Rezultati in razprave	46
4. Sklep s predlogi.....	57
5. Viri in literatura.....	61

6. Priloge	64
Priloga 6.1: Lista tehničnih pripomočkov za gluhe in naglušne ljudi	64
Priloga 6.2: Vprašalnik	69
Priloga 6.3: Združeni odgovori na vprašanja.....	71
Priloga 6.4: Obdelava podatkov	79
Priloga 6.5: Osno kodiranje	94
6.6. Odnosno kodiranje.....	100

Kazalo slik

Slika 1: Prikaz zvokov in stopnje izgube sluha.....	11
---	----

1. Uvod

Živimo v tehnološki dobi, kjer skoraj ni več področja, na katerem ne bi uporabljali tehnoloških pripomočkov, ki nam pomagajo pri vsakodnevnih opravilih. Tehnologija ima tako v naših življenjih velik pomen in veliko vlogo, saj nam na več načinov »olajša« življenje in zvišuje njegovo kakovost. Zaradi različnih pripomočkov, ki so produkt tehnološkega razvoja, marsikaj v življenju opravimo hitreje, z manj truda in bolj kakovostno.

Posebej veliko vlogo imajo tehnologija oziroma tehnološki pripomočki za ljudi, ki zaradi kakršnihkoli telesnih lastnosti oziroma ovir ne morejo samostojno enakovredno živeti. Tehnologija jim namreč olajšuje vsakdanje situacije, jim pomaga in omogoča kar se da samostojno, »normalno« in kakovostno življenje. Kot dober primer si lahko zamislimo osebo, ki zaradi bolezni ali prometne nesreče pristane na invalidskem vozičku. Zaradi razvitosti tehnologije danes obstaja že več vrst električnih invalidskih vozičkov, ki uporabniku omogočajo svobodno in samostojno gibanje v okolju, brez nenehne pomoči drugih. To pa je le eden od mnogih primerov, kjer se lepo vidi vpliv tehnologije na življenje ljudi z ovirami. Prav tako tehnološki pripomočki omogočajo lažje vključevanje v družbo, ki je dandanes dokaj kritična, diskriminatorna, stigmatizirajoča in polna predsodkov, kljub temu da se različne stroke, zakonodaja in nemalokrat tudi posamezniki sami aktivno borijo za zmanjšanje oziroma odpravo le-teh. Stroka, ki je pomembna na področju boja proti diskriminaciji in označevanju, je tudi socialno delo.

Pomembna skupina, z katero je tehnologija velikega pomena, je tudi skupina ljudi, ki ne slišijo, torej skupina gluhih in naglušnih ljudi z različnimi stopnjami okvare sluha. Ti ljudje so množični uporabniki tehničnih produktov, ki so danes že zelo izpopolnjeni, napredni in razviti. Večina jih uporablja najosnovnejše pripomočke za sluh, kot so polževi vsadki in slušni aparati, ki imajo veliko funkcij in prilagoditev. Prav tako so manjši, kot so bili nekoč, so manj moteči in tudi manj vidni, boljše se prilagajajo uporabniku itd., kar vpliva na kakovost počutja, komunikacije in življenja uporabnika nasploh. Tehnologija je v kombinaciji z napredno medicino zaslužna tudi za vedno manj popolnoma gluhih ljudi, ki ne zaznavajo zvoka. Že zelo majhnim otrokom namreč s pomočjo operacije vstavijo polževe vsadke in tako omogočijo zaznavanje zvokov iz okolice, kar vpliva na razvoj in kasnejše življenje. Poleg najosnovnejših pripomočkov za sluh gluhi in naglušni ljudje uporabljajo še mnogo drugih, ki so prilagojeni njihovim potrebam. Gre za raznovrstne pripomočke, ki temeljijo na svetlobnih, zvočnih in vibracijskih efektih, vizualni komunikaciji, brezžičnih povezavah med slušnim

aparatom in mikrofoni, ki omogočajo boljši sluh itd. (svetlobni zvonec, videofon, FM-sistem, indukcijska zanka, vibracijska zapestna ročna ura, vibracijska ura budilka (Jahjefendić 2014: 10) itd.). Vse to premaguje gluhotu in omogoča kakovostno življenje. »Tehnični pripomočki za gluhe, naglušne in gluhoslepe lajšajo premagovanje komunikacijskih ovir in prispevajo k boljši dostopnosti v njihovem življenjskem okolju.« (Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije 2014: <http://www.zveza-gns.si/category/tehnici-pripomocki/>) Tehnologija pravzaprav gluhim daje možnost samostojnega življenja na področju vključevanja v družbo, izobraževanja, komunikacije, opravljanja storitev in dejavnosti itd. in jim izenačuje možnosti ter odpravlja diskriminacijo.

Tehnologija je torej na področju gluhotu izrednega pomena, saj pripomore k boljšemu življenju ljudi, ki ne slišijo, in jim nudi pomoč tam, kjer jo potrebujejo. Prav ta tematika bo temeljna tema moje magistrske naloge. S pomočjo dane teorije in podatkov, ki jih bom pridobila s pomočjo lastne raziskave, bom podrobneje raziskala to področje, opozorila na težave in dileme ter poskušala ugotoviti, kolikšen pomen ima tehnologija na življenje gluhih in naglušnih ljudi.

V svoji nalogi se bom ukvarjala z osnovnimi vprašanji o gluhoti in kako le-ta vpliva na človeka. Poleg medicinskega pogleda na izgubo sluha in posledice, ki jih ta prinaša, bom tematiko pogledala tudi skozi oči socialnega dela. Zanimalo me bo torej, kako gluhotu vpliva na človeka samega, na njegovo psiho-socialno stanje, na njegov način in kakovost življenja ter kje in v kakšni obliki se pojavlja potreba po pomoči s strani strokovnjakov. Zanimalo me bo torej, kakšna je vloga socialnega dela v svetu gluhih in naglušnih ljudi. V nadaljevanju se bom navezala na tehnične pripomočke za sluh, kjer me bo zanimalo, kateri so najpogostejši pripomočki in kako človek lahko dostopa do njih, kako je s financiranjem teh pripomočkov, kdo je na podlagi novega Pravilnika o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila upravičen do sofinanciranja, ali so pripomočki ljudem dovolj dostopni in kako zakonodajo doživljajo gluhi in naglušni ljudje. Raziskala bom tudi, kako tehnični pripomočki za sluh vplivajo na kakovost življenja človeka, ki ne sliši, kje na področju pripomočkov in zakonodaje skupina gluhih oz. naglušnih ljudi vidi pomanjkljivosti, težave in potrebo po izboljšanju ter kako se stari ljudje spopadajo z novo tehnologijo.

Cilj moje magistrske naloge je pridobiti podroben vpogled v težave gluhih in naglušnih ljudi, ki so posledica izgube sluha. Prav tako želim preveriti, kako tehnični pripomočki za sluh vplivajo na kakovost življenja posameznika, ki v družbi in okolju, kjer živi, naleti na različne

ovire. Cilj je tudi preveriti, kateri pripomočki so v Sloveniji uporabnikom na voljo, kako do njih lahko dostopajo, kako za dostopnost skrbi zakonodaja in kje se na tem področju pojavljajo večje težave. Prav tako želim s pomočjo študije virov in literature ter kvalitativno raziskavo oziroma intervjujev ter opazovanjem potrditi ali ovreči svoje hipoteze.

H1: Prisotnost tehničnih pripomočkov za sluh pozitivno pripomore k večji kakovosti in samostojnosti življenja gluhega človeka, pomanjkanje tehničnih pripomočkov za sluh pa ima negativne učinke.

H2: Zakonodaja na področju gluhotе in tehničnih pripomočkov za sluh uspešno skrbi za zmanjšanje diskriminacije gluhih in naglušnih ljudi.

H3: Pripomočki za sluh ljudem, ki ne slišijo, niso dovolj dostopni.

2. Teoretični del

2.1. Dileme glede terminologije in poimenovanja

Vedno, kadar govorimo o določenih skupinah ljudi z ovirami ali s tako imenovanim hendikepom, lahko naletimo na težave s poimenovanjem. Že sami besedi ovira in hendikep imata negativen prizvok in opozarjata na človekovo telesno poškodovanost (v angleščini se uporablja beseda disability) oziroma na njegovo gibalno, senzorno, intelektualno, duševno poškodovanost oziroma oviranost. (Zaviršek 2000: 7) Beseda 'disability' nakazuje na to, da nekaj manjka, pa naj bo to fizično, psihično ali mentalno. (Davis v Goodley 2014: 1) S tem ko opozarja na vse te vrste poškodovanosti, lahko človeka prikaže kot drugačnega, kot nekoga, ki ne ustreza nekim normam, ki jih postavlja družba. »Poškodovanost hendikepira, ovira, onemogoča, naredi človeka in-validnega ali ne-močnega.« (Zaviršek 2000: 7–8) Postavi ga v marginaliziran položaj v družbi, kulturi, ekonomiji in politiki. (Goodley 2014: 1) Tako lahko že s samim poimenovanjem nekoga označimo, ga stigmatiziramo na podlagi neke telesne oziroma fizične lastnosti, značajske slabosti ali pripadnosti neki skupini, ki ji človek pripada (rasno, narodnostno, versko stigmatiziranje). (Goffman 2008: 13) Tako hendikepirani ljudje postanejo ena izmed največjih skupin v svetu, ki je že tako poln različnih skupin. (Davis v Goodley 2014: 2)

Gre za diskriminacijo, ko človeka označimo oziroma imenujemo kot drugega in drugačnega na podlagi tega, v čemer odstopa od nekih postavljenih družbenih standardov. Socialni model namreč trdi, da je hendikep ustvarjen s strani družbe, je posledica interakcije med človekom s hendikepom in okolico. (Schur et al. 2013: 9) V družbi veljajo nekakšna merila o tem, kaj je zaželeno in kaj nezaželeno. To, kaj v družbi velja kot hendikep, je odraz vlade, uveljavljenih profesionalcev oziroma strokovnjakov. (Goodley 2014: 5) Vsaka stigma oziroma diskriminacija je tako posledica nekih družbenih pravil in zahtev, vsaka »[...] prizadetost ni nekaj naravnega ali vrojenega, temveč gre vedno za koncept, ki je družbeno konstruiran.« (Zaviršek 2000: 8) Družba to invalidizacijo konstruira na podlagi organiziranja svojih aktivnosti in celotnega prostora in s tem človeka izključuje. (Zaviršek 2000: 18) Zato se je potrebno boriti za zmanjševanje oziroma preprečitev diskriminacije in stigmatizacije tistih, ki se srečujejo z različnimi oblikami tako imenovanega hendikepa oziroma ovir. Preseči je potrebno standarde, ki si jih je izmislila družba, in v družbi spremeniti miselnost. Pomembna stroka, ki se bori proti stigmatiziranju, diskriminaciji in izključevanju manjšin in drugih skupin ljudi, je socialno delo, ki s svojim delovanjem in različnimi oblikami pomoči skrbi za čim bolj enakovredno vključevanje in enakovreden položaj vseh ljudi v družbi.

Človeka torej lahko diskriminiramo in negativno označimo že s samimi besedami oziroma poimenovanjem, s tem, kako ga kličemo oziroma kakšno besedo uporabimo pri tem, ko govorimo o njem. S tem sem se skozi celotno nalogo že od samega začetka srečevala tudi sama. Ko sem razmišljala o pravem poimenovanju, pravzaprav nisem našla izraza, ki v nekem smislu gluhih in naglušnih ljudi ne bo označil kot drugačnih od sliščih ali na njih ne bi gledal z medicinskega vidika. Že besedi gluhi in naglušni poudarjata, da ta človek ne sliši oziroma slabše sliši. Prav tako imenovanje 'človek, ki ne sliši', poudarja dejstvo, da nekdo ni sposoben slišati. Izraz, ki bi poimenoval gluhe in naglušne ljudi, bi na primer lahko bil tudi 'ljudje z okvaro sluha' ali pa 'ljudje, ki imajo motnje sluha', vsekakor pa obe poimenovanji vsebujeta besedišče (okvara in motnja), ki že v osnovi človeku pripiše pomen, da je z njim nekaj narobe. Nanaša se namreč na nekaj, kar človeku manjka, kar se mu je »pokvarilo«, nanaša se na področje, kjer človeku manjka zdravje. Pri tem gre za medicinski pogled na gluhega oziroma naglušnega človeka, katerega naloga je preveriti oziroma »oceniti« človekovo zdravje.

Socialno delo se mora zavzemati za to, da preseže tako besedišče, ki človeka stigmatizira in diskriminira, kot tudi takšno besedišče, ki človeka opredeli kot pacienta oziroma kot bolno telo. Zavzemati se mora za uporabo besedišča, ki bo do ljudi spoštljivo in ki jih ne bo označevalo na kakršenkoli način. Da to dosežemo, moramo uporabljati »[...] pozitivne

besede, besede, ki opogumljajo, dodajajo moč, vključujejo, da bi strokovnjaki in uporabniki opustili negativne besede, ki omejujejo, izključujejo». (Čačinovič Vogrinčič et al. 2005: 8) Kot strokovnjaki si ne smemo lastiti moči, da nekoga označujemo in določamo na podlagi njegove lastnosti. (Čačinovič Vogrinčič et al. 2005: 8)

Sama sem se skozi celotno nalogo trudila uporabljati različna poimenovanja za gluhe in naglušne ljudi, s katerimi jih ne bi označila za manjvredne ali jim na kakršenkoli način nezavedno in nenamerno dodelila negativne oznake. Kljub zgoraj opisanemu pomisleku glede nekaterih poimenovanj sem določena poimenovanja uporabljala skozi celotno nalogo (na primer 'gluhi in naglušni ljudje' ter 'ljudje, ki ne slišijo' itd.). Zavedam se, da ta poimenovanja v določenem pogledu lahko prav tako negativno označujejo in je njihovo dožemanje odvisno tudi od človeka samega. Sama pa na njih ne gledam kot na negativne ali kot na oznake, temveč le kot besede, ki povedo, o kom govorim. Prav tako skozi nalogo gluhe in naglušne ljudi večkrat poimenujem z izrazom 'družbena skupina'. Poudarim naj, da jih s tem ne uvrščam v skupino v smislu drugačnosti. Gluhi in naglušni ljudje imajo skupno lastnost – gluhoto oziroma naglušnost, srečujejo se s podobnimi težavami, uporabljajo enake pripomočke itd. To jih poveže v skupino, ki ima podoben način življenja. Vsakokratno dolgo opisovanje skozi besedilo bi bilo za tekoče branje moteče. Z izrazom 'skupina' pa lahko kratko in jedrnatost zajamemo vse skupaj tako, da je razumljivo in smiselno. Hkrati pa izraz ljudi ne diskriminira na kakršenkoli način.

2.2. Zakaj je sluh pomemben?

Sluh ima velik pomen v naših življenjih. Je pomembno čutilo, ki nam pomaga zaznavati svet okrog sebe, ga osmisлити, opozarja nas na nevarnosti, nam omogoča govorno komunikacijo itd. Pomemben je za človekov celosten razvoj.

Sluh je pomemben že v zgodnjem življenju oziroma takoj po rojstvu otroka, saj dojenčku omogoča komunikacijo s starši in hkrati nezavedno vpliva na razvoj komunikacije. Dojenček v vsakodnevem stiku s starši in ostalimi ljudmi, ki ga obkrožajo, samoumevno začne zaznavati, razločevati, prepoznavati in razumevati govor in se ga tako tudi nauči – skozi poslušanje in imitiranje le-tega. (Košir 1999: 10) Povezovati začne zvok z njegovim izvorom in razpoznavati ton in višino zvoka ter ju povezovati s pomenom. (Košir 1999: 11) Vse to mu omogoča pridobivanje besednega zaklada, povezovanje nekega določenega zvoka z

določenim predmetom ali človekom, orientacijo, od kod zvok prihaja, ter razumevanje, kaj določena višina in ton pri zvoku pomenita (npr. kričanje lahko pomeni jezo, smeh veselje itd.). Na podlagi vsega tega se oblikuje govorno-jezikovna komunikacija, ki omogoča socializacijo in aktivno komunikacijo z okolico, otrok začne razumevati sebe in svet okoli sebe. Vse to pa je pogoj, da človek lahko v nadaljnjem življenju brez težav funkcionira v družbi in se naprej razvija tudi skozi druga življenjska obdobja, starosti in razvoju primerno.

Skozi celotno življenje človek mimogrede in marsikdaj nezavedno pridobiva informacije, ki mu pomagajo pri dožemanju družbe in osebnega položaja v njej. Nenehno smo namreč v stiku z informacijami preko televizije, radia, ko poslušamo pogovor dveh neznancev, beremo tiskane medije in še marsikje drugje. Nezavedno so informacije pravzaprav povsod okoli nas, mi pa jih pogosto nenamerno vsrkavamo in s tem širimo svoja znanja in oblikujemo svoj pogled na svet. To nam pomaga pri celostnem razvoju lastne osebnosti in razumevanju, kako okolica deluje, kakšno vlogo imamo v njej in kako moramo delovati, da bo družbeno zaželeno in sprejemljivo.

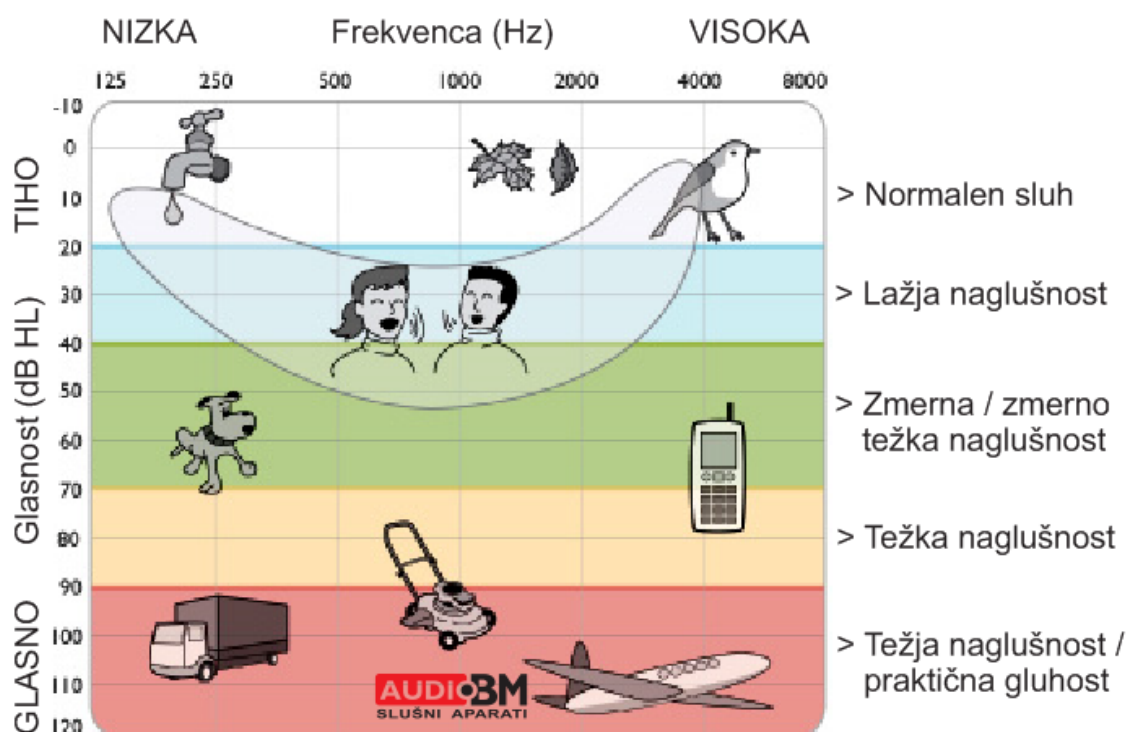
Sluh je torej pomemben predvsem za razvoj govora, jezika, bralnega razumevanja, komunikacije in posledično celotnega doživljanja sveta. Prav komunikacija je v današnjem času tista, ki je pomembna na vseh področjih v življenju. Pomembna je za zaključek šolanja, pridobitev zaposlitve, za aktivno in samostojno delovanje v družbi slišočih. »Neokvarjena slušna pot in kognitivni procesi ter primerni govorni organi so osnova za učenje jezika in govora.« (Košir 1999: 11) To pa je osnova za napredovanje na vseh ostalih področjih.

2.3. Stopnja izgube sluha

Gluhi in naglušni ljudje se srečujejo z različnimi stopnjami izgube sluha. Prav na podlagi teh jih razvrščamo v dve skupini, med tiste, ki so gluhi, in med tiste, ki so naglušni. »O naglušnosti govorimo takrat, ko je oseba še sposobna zaznati zvoke in človeški govor, ko pa tega ne zmore več, govorimo o gluhoti.« (Hernja et al. 2010: 21) V kategorije jih razvrščamo na podlagi stopnje izgube sluha oziroma na podlagi tega, kolikšen je ostanek sluha oziroma koliko človek še sliši. To pa se določi s pomočjo več načinov merjenja. »Klasifikacije izgube sluha niso enotne; nekatere izgubo vrednotijo z decibeli, druge v odstotkih.« (Hernja et al. 2010: 22)

Izguba sluha v odstotkih se meri po metodi Fowler-Sabine, kjer se izguba sluha meri na različnih frekvencah. (Hernja et al. 2010: 22) Na podlagi tega razlikujemo gluhe in naglušne ljudi, tiste z lažjo obliko izgube in tiste, ki imajo težjo obliko ali so popolnoma gluhi. Izgubo v decibelih (dB) pa opredeljujeta naslednja dva kriterija: mednarodna klasifikacija okvar, prizadetosti in oviranosti in kriterij za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami. (Hernja et al. 2010: 22) Za lažjo predstavo prilagam sliko 1, ki prikazuje, kako na podlagi nekega zvoka v dB in na podlagi frekvence zvoka določimo, v katero kategorijo naglušnosti ali gluhoste spada človek.

Slika 1: Prikaz zvokov in stopnje izgube sluha.

Vsakodnevni zvoki prikazani na avdiogramu

(AudioBM 2015a: <http://www.audiobm.si/Sluh.htm>)

Naglušni ljudje

»Naglušne osebe, ki imajo določene koristne (s slušnim aparatom ali brez njega) ostanke sluha za delno ali celovitejše slušno doživljanje zvočnega sveta in glasovnega koda, tvorijo posebno skupino znotraj populacije oseb s poškodovanim sluhom.« (Redžepović 1995: 34)

Med naglušne torej spadajo ljudje, ki še zaznavajo in sprejemajo zvočne signale iz okolice. V to skupino uvrščamo tiste ljudi, katerih izguba sluha je večja od 31 % in manjša od 95 %. Obstaja več različnih kategorij naglušnosti, ki so določene na podlagi tega, koliko zvoka v dB je posameznik še zmožen zaznati. Naglušnost je lahko lažja, zmerna, težja in težka naglušnost. (Hernja et al. 2010: 23) (Glej sliko 1.)

V skupini naglušnih ljudi ločimo prelingvalno¹ in postlingvalno² naglušne osebe. Prelingvalno naglušne osebe so tiste osebe, pri katerih se je naglušnost pojavila že v samem začetku življenja ali takoj po rojstvu. (Redžepović 1995: 34) Ti naglušni ljudje še lahko zaznavajo zvoke, zato se lahko naučijo govorno-jezikovne komunikacije. Največkrat uporabljajo tako govorno komunikacijo kot tudi vizualni način komuniciranja, to je branje z ustnic, ki jim dopolnjuje manjkajoči sluh. Seveda je zmožnost učenja govora odvisna od tega, koliko človek še sliši oziroma v katero kategorijo naglušnosti spada. Tisti, ki imajo lažje oblike naglušnosti, se bodo prej in v večji in boljši meri naučili govora in bodo manj potrebovali branje z ustnic kot tisti, ki imajo težjo obliko naglušnosti. Postlingvalno naglušne osebe pa so tiste, ki so postale naglušne po že osvojeni glasovno-jezikovni komunikaciji na osnovi slušnega doživljanja. (Redžepović 1995: 35) Te osebe tudi kasneje lažje komunicirajo v družbi, saj imajo osvojen besedni zaklad in lahko uporabljajo govorni jezik. Z uporabo slušnih aparatov, ki jim omogočajo zaznavanje zvokov, pa lahko popolnoma enakovredno delujejo v družbi in kljub oglušlosti živijo kakovostno življenje, kot so ga živeli pred izgubo. Če naglušnost traja dalj časa, lahko začne vplivati na posameznikovo izgovorjavo in posledično tudi na njegovo komunikacijo. (Hernja et al. 2010: 24)

Gluhi ljudje

Gluhoto lahko označimo kot »[...] nezmožnost slišati in razumevati govor s slušnim organom«. (Redžepović 1995: 23) Med gluhe ljudi torej uvrščamo tiste ljudi, ki se srečujejo s težjo ali popolno obliko izgube sluha oziroma katerih izguba sluha je večja od 95 %. (Hernja et al. 2000: 22) Ti ljudje ne zaznavajo zvokov iz okolja oziroma jih težko zaznavajo in tudi

¹ Prelingvalna oziroma predjezikovna izguba sluha nastane, preden človek sploh razvije govor, in vpliva na razvoj jezikovnih sposobnosti. (Hernja et al. 2010: 24)

² Postlingvalna oziroma postjezikovna izguba sluha nastane potem, ko je človekov govor že razvit. (Hernja et al. 2010: 24)

težko razumejo. Komunicirajo predvsem s pomočjo neverbalne komunikacije, to je slovenskega znakovnega jezika, včasih tudi branja z ustnic, z mimiko, gibi, s pantomimo in pisno.

Tudi gluhe delimo na prelingvalno gluhe osebe in postlingvalno gluhe osebe. V skupino prelingvalno gluhih oseb spadajo tisti gluhi ljudje, ki so izgubili sluh že v zgodnjem otroštvu, to pomeni takoj po rojstvu oziroma do tretjega leta starosti. Ti ljudje se nikoli niso naučili govorno-jezikovnega komuniciranja. (Redžepovič 1995: 33) To je skupina ljudi, ki je na nek način najbolj izključena iz družbe in zaradi nezvočne komunikacije potrebuje več podpore za vključevanje v družbo. Postlingvalno gluhe osebe so osebe, ki so oglušele kasneje v življenju. Pred nastopom gluhote so se tudi naučile govorno-jezikovnega sporazumevanja, ki jim po izgubi sluha lahko zelo olajša komuniciranje s sliščečo okolico. V primeru, da ti ljudje lahko odgledujejo z ustnic, lahko celo povsem tekoče komunicirajo v družbi. (Redžepovič 1995: 35) Velika težava, s katero se srečujejo, pa je stiska ob sprejemanju, da so izgubili sluh in tako pridobili identiteto gluhe osebe. (Redžepovič 1995: 36)

Gluhoslepi ljudje

V svojem delu se bom posvetila gluhim in naglušnim ljudem, vsekakor pa je nujno omeniti tudi gluhoslepe, ki so posebna skupina ljudi s senzornimi okvarami sluha in vida. Večina gluhih občuti izreden pomen vida pri njihovi komunikaciji (uporaba slovenskega znakovnega jezika, branje z ustnic), zaznavanju okolice in življenju nasploh. Med nami pa živijo tudi ljudje, ki imajo poleg težav s sluhom tudi težave z vidom. Gre za kombinacijo gluhote oziroma naglušnosti in slepote oziroma slabovidnosti. Na podlagi intenzivnosti izgube obeh senzornih čutil govorimo o štirih kategorijah, in sicer: o gluhoslepoti, o gluhosti in slabovidnosti, o slepoti in naglušnosti in o naglušnosti in slabovidnosti. (Redžepovič in Juhart 2007: 65)

Kombinacija izgube vida in sluha s seboj prinese več različnih posledic in težav, s katerimi se človek srečuje. Prav tako se s temi težavami srečujejo tudi tisti, ki so z gluhoslepim človekom v stiku. Sami sebe in okolico, ki nas obdaja, namreč v največji meri (v kar 95 %) zaznavamo ravno z vidom in sluhom. (Redžepovič in Juhart 2007: 65) Umanjkanje teh dveh čutil pa vpliva na vsa področja življenja. Človek se srečuje s težavami s komunikacijo, z informiranjem, mobilnostjo (gibanjem), učenjem in šolanjem, kasneje z zaposlovanjem itd.

(Redžepović in Juhart 2007: 65-66) Gluhoslepota lahko nastopi že takoj ob rojstvu oziroma že pred rojstvom, lahko pa tudi v kasnejšem obdobju življenja. Od tega je tudi odvisno, kako posameznik živi, kako dojema svet okoli sebe, kakšne so posledice na njegovo celostno podobo itd.

Gre za posebno skupino ljudi, ki potrebuje specifično in prilagojeno pomoč. »Potrebno je veliko znanja, sposobnosti, potrpljenja, upornosti in kreativnosti, da se najdejo najboljši načini za premagovanje avdio-vizualnih ovir do odkritja optimalnih rešitev za vzpostavljanje dvosmerne komunikacije.« (Redžepović in Juhart 2007: 66)

2.4. Vzrok in čas izgube sluha

Sluh zaznavamo s pomočjo ušesa, ki je sestavljeno iz treh delov, in sicer iz zunanjega, srednjega in notranjega ušesa. Zunanje uho je tisto, ki prestreže zvok in ga skozi sluhovod usmerja do bobniča, ki zvok spremeni v vibracije. Z bobničem se začne srednje uho, kjer pomembne koščice (kladivce, nakovalce in stremence) zračne tresljaje prenašajo v notranje uho, ki je napolnjeno s tekočino in vsebuje lasne celice. Vloga le-tega je sprememba dražljajev v električno energijo, ki preko slušnega živca potuje do možganov. Ti energijo zaznajo kot zvok. (Hernja et al. 2010: 17-20) Kadarkoli pride do okvare na kateremkoli delu opisane slušne poti, nastopi gluhot ali naglušnost. Vzrokov za nastanek okvare na kateremkoli delu ušesa pa je lahko več. Pojavijo se lahko že pred rojstvom pri zarodku, takoj ob rojstvu, v zgodnjem obdobju življenja ali v kateremkoli poznejšem obdobju življenja.

Vzroki, ki povzročajo gluhot ali naglušnost že pred samim rojstvom, so lahko genetski. Skoraj polovica primerov s prirojeno gluhot ali naglušnostjo je namreč genetsko pogojenih. Prav tako gluhot ali naglušnost lahko nastopi zaradi bolezni in okužb matere v obdobju nosečnosti. Gre za okužbe s paraziti, bakterijami (npr. sifilis) ali virusi (npr. rdečke, herpes, gripa ...) ali pa za hormonalne in metabolne disfunkcije. Prav tako na izgubo sluha lahko vpliva tudi jemanje določenih zdravil, jemanje drog, pitje alkohola in drugih škodljivih substanc matere v nosečnosti. (Hernja et al. 2010: 25) Do gluhote oziroma naglušnosti lahko pride tudi zaradi različnih zapletov ali poškodb otroka ob porodu. Najpogostejše so možganske krvavitve, različne infekcije ali pomanjkanje kisika. Na izgubo sluha pa vplivajo tudi nedonošenost in različne težave z zdravjem, ki so posledica le-te. (Hernja et al. 2010: 25) Kljub novodobni tehnologiji, s pomočjo katere zdravstvene ustanove spremljajo zarodek, je

gluhoto oziroma naglušnost zaradi njene nevidnosti težko napovedati in odkriti, preden se otrok rodi. Zato so za zgodnje odkrivanje gluhotе in naglušnosti zelo pomembne raziskave, ki jih opravijo že takoj po rojstvu v porodnišnici. Prav tako težave s sluhom starši lahko že kmalu po rojstvu ugotovijo na podlagi otrokove odzivnosti na glas oziroma zvok.

Izgubo sluha pri otrocih lahko povzročijo tudi različni poporodni vzroki, kot so vnetje srednjega ušesa, bakterijski meningitis, virusne okužbe, poporodna zlatenica, poškodbe glave, zdravljenje otroka z ototoksičnimi zdravili in izpostavljenost hrupu. (Hernja et al. 2010: 25–26) V odrasli dobi do težav s sluhom pride zaradi vnetja srednjega ušesa, poškodbe sluha zaradi izpostavljenosti hrupu ali močnemu poku, zaradi poškodb glave, tumorjev idr. Človek pa lahko izgubi sluh tudi zaradi staranja. (Hernja et al. 2010: 26) Znano je, da »[...] s kronološko starostjo gluhotа dramatično narašča, ne glede na to, kdaj je nastopila. Dalj ko nekdo živi, bolj gotovo je, da bo imel prizadete čute, tudi sluh.« (Redžepović 1995: 26)

Vzrokov za izgubo sluha je torej veliko, pojavijo pa se v različnih obdobjih življenja. Čas, ko je posameznik izgubil sluh, je pomemben za razumevanje, kako gluh ali naglušen človek danes živi, kako komunicira z okolico, koliko je razvito njegovo govorno-jezikovno področje, kako razume svet okrog sebe in s kakšnimi težavami se srečuje. »Starost posameznika v času, ko je izgubil sposobnost sluha, potrebnega za komunikacijo, zelo vpliva na učinke gluhotе.« (Redžepović 1995: 23) Če se je to zgodilo pred rojstvom, ob rojstvu ali v zgodnjem življenju, posameznik ne bo mogel razviti govorno-jezikovne komunikacije, ki temelji na sluhu. To pa bo s seboj prineslo posledice, da se bo težje vključeval v okolico, ki temelji na govornem in slušnem sporazumevanju. Če pa je človek sluh izgubil v poznejšem življenju, ko je že razvil govor in že bil del slišče okolice, bo ta lažje komuniciral z okolico tudi po izgubi sluha. Sam se namreč lahko izraža z govorom, kar okolici pomaga pri tem, da ga razume. Pri tem, da on lahko razume okolico, pa mu pomaga branje z ustnic. Pri teh ljudeh na nadaljevanje kakovostnega življenja pogosto vplivajo tudi slušni pripomočki, ki jim lahko olajšajo razumevanje in zaznavanje okolice, kjer živijo.

2.5. Slovenski znakovni jezik

Pomembna stvar, ki gluhe in naglušne ljudi pogosto ločuje od sliščih, je način komuniciranja. Ljudje, ki imajo težave s sluhom, večino časa med seboj ali pa tudi s svojimi domačimi komunicirajo v slovenskem znakovnem jeziku. Gre za jezik, ki je sestavljen iz

uporabe rok, mimike in gibanja ter drže telesa (Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije 2014: <http://www.zveza-gns.si/category/tehnicni-pripomocki/>), nima zapisane oblike in se izraža skozi vidne prisposode. (Dirksen et al. 2013: 249) Gluhim in naglušnim ljudem največkrat predstavlja njihov naravni in materni jezik. Znakovni jezik temelji na vidu, zato je za dobro komunikacijo izrednega pomena svetloba, bližina in odprt prostor, ki omogoča vizualno komuniciranje. (Dirksen et al. 2013: 250) To ljudem omogoča nemoteno komunikacijo in vključevanje.

Leta 2002 je bil v Sloveniji sprejet Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika. Namen tega zakona je predvsem gluhim in naglušnim ljudem omogočiti čim bolj enakovredno življenje v okolici slišočih.

»Ta zakon določa pravico gluhih oseb uporabljati slovenski znakovni jezik (v nadaljevanju: znakovni jezik) in pravico gluhih oseb do informiranja v njim prilagojenih tehnikah ter obseg in način uveljavljanja pravice do tolmača za znakovni jezik pri enakopravnem vključevanju gluhih oseb v življenjsko in delovno okolje ter vse oblike družbenega življenja ob enakih pravicah in pogojih ter z enakimi možnostmi, kot jih imajo osebe brez okvare sluha.« (Uradni list RS 96/2002)

Ljudje, ki za komuniciranje uporabljajo slovenski znakovni jezik, so tako z zakonom upravičeni do tolmača, ki jim pomaga pri komunikaciji v vsakdanjih situacijah in pri vsakdanjih dejavnostih in obveznostih. Slovenski znakovni jezik je tako postal priznan uradni jezik v naši državi, kar je velikega pomena za skrb za kakovostno življenje gluhih in naglušnih ljudi in njihovo vključevanje.

2.6. Posledice izgube sluha

Izguba sluha lahko pusti na človeku več različnih negativnih posledic. Posledice gluhotе oziroma naglušnosti so tako različne težave, ki »[...] zadevajo lahko eno ali več področij na različnih nivojih, kot so sporazumevanje, vedenje, telesna zmogljivost, spretnost in prilagajanje okolju«. (Košir 1999: 9) Gluhota ali naglušnost torej lahko zmanjša kakovost človekovega življenja na več področjih in mu pusti različne stiske, s katerimi se srečuje celo življenje. Seveda se vsak človek srečuje s svojimi težavami. Kar nekomu predstavlja velik stres in nevšečnosti, nekdo drug lahko preseže brez težav. Prav tako se posledice razlikujejo

glede na to, kdaj in v kolikšni meri je človek izgubil sluh. Če je človek popolnoma gluha, se bo verjetno srečeval z drugačnimi in večjimi težavami kot tisti, ki je naglušen in še lahko zaznava zvoke iz okolice.

Človek, ki je gluha že od rojstva, se srečuje z drugačnimi težavami, kot tisti, ki je oglušel kasneje. Posledice, ki jih človek doživlja zaradi izgube sluha, pa so v veliki meri odvisne tudi od okolja, v katerem človek živi. Če ima gluha ali naglušen človek ob sebi ljudi, ki ga podpirajo, se mu prilagodijo in ga spodbujajo k samostojnemu in kakovostnemu življenju, ta naleti na veliko manj ovir in stisk kot nekdo drug, ki živi v neprijaznem okolju, kjer je izključen in prepuščen samemu sebi v svetu sliščih.

V nadaljevanju sem navedla le nekaj najpogostejših in najvidnejših posledic, ki jih človek doživi zaradi izgube sluha. Kot rečeno, pa se je treba zavedati, da pri vsakem človeku nastopijo različno hude posledice v različnih oblikah glede na čas in stopnjo izgube sluha. Prav tako pa je njihovo dožemanje odvisno od vsakega človeka posebej.

Gluhota je nevidna in je na telesu ni možno videti. Kaže se posredno, skozi več različnih področij človekovega življenja. V komunikaciji se kaže z uporabo slovenskega znakovnega jezika in pogosto nerazumljivega govora ter neodzivanja na zvoke iz okolice. V večini pa so posledice, ki jih prinaša gluhota, povezane predvsem s kakovostjo človekovega življenja, z njegovim počutjem in zmožnostjo samostojnega in aktivnega bivanja v družbi. Dotikajo se psiho-socialnega področja na več različnih nivojih.

Prva posledica, ki sem jo v svoji nalogi že večkrat omenila, je nezmožnost govora in posledično otežena komunikacija in doživljanje sveta. »Svet, v katerem živimo, je svet sliščih. Prilagojen je ljudem, ki se dobro govorno izražajo.« (Košir 1999: 16) Brez dobrega verbalnega sporazumevanja pa človek v okolju težko funkcionira. »Osebe z izgubo sluha verbalni jezik težje sprejemajo in oddajajo. Zato so zapostavljeni in komunikacija, ki je osnovna človekova potreba, ne poteka.« (Božič 2014: 70) Brez razvitega govora tako človek težko ali pa sploh ne more komunicirati v današnji družbi. »Posledice se ne kažejo le v tem, da posameznik ne govori ali da ne govori razločno, ampak tudi ne piše in ne razume napisanega, ker si ni mogel ustvariti jezikovnega sistema kot osnove sporazumevanja.« (Košir 1999: 11) Težave v komunikaciji mu prinašajo otežene stike z okoljem, spremeni se tudi človekovo vedenje na socialnem in emocionalnem področju. (Božič 2014: 70) Gluhota tako prinaša večjo osamljenost in občutek izključenosti, manj prijateljev in tudi nezmožnost urejanja najosnovnejših življenjskih zadev (npr. urejanje stvari na pošti, banki, v bolnišnici

itd.). Prav tako lahko prihaja do »[...] napetosti, frustracije, rezultat pa so lahko napadi besa in agresivnost« (Košir 1999: 18). Te težave se redkeje pojavljajo pri naglušnih ljudeh, ki še zaznavajo zvoke iz okolja in imajo razvito govorno komunikacijo. Največje posledice pa občutijo ljudje, ki so gluhi že od rojstva in govorne besede ne poznajo.

Težave s komunikacijo in jezikom na splošno v nadaljevanju vodijo v težave z informiranjem in razlaganjem ter razumevanjem okolice in sveta, ki človeka obdaja. Velikokrat si gluhi oziroma naglušen človek stvari razlaga po svoje, kar lahko vodi v konflikte z družbo, saj »[o]kolic doživlja ogrožujoče, postaja introvertiran, ravnodušen ali apatičen, pojavljajo se občutki zapuščenosti, manjvrednosti, fobija, preganjanja, je bolj pasiven v smislu interesov, agresivnejši do okolja«. (Košir 1999: 19)

Otežena komunikacija in pomanjkanje informacij nadalje zelo vplivata na človekov celoten socialni položaj v družbi. Zaradi otežene komunikacije, navzven vidne uporabe slovenskega znakovnega jezika, pomanjkanja informacij itd. so gluhi in naglušni ljudje pogosto diskriminirani. Družba se jim ne prilagaja oziroma se jim ne prilagaja dovolj, da bi jim omogočila enakovredno življenje in funkcioniranje. Prav tako se gluhi in naglušni ljudje začnejo socialno umikati in izolirati od slišče družbe, se samoosamijo in začnejo izogibati situacijam in stikom s sliščimi ljudmi. (Goffmann 2008: 20) Počutijo se psiho-socialno osamljene, kar lahko imenujemo tudi »mentalni robinzonizem«. (Redžepović 1995: 34) Posledično ti ljudje začnejo čutiti tesnobo in nelagodnost. Gluh ali naglušen človek tako »[...] med mešanimi stiki verjetno čuti, da je v stalni pripravljenosti, da je nesproščen in prisiljen ves čas tehtati vtis, ki ga bo naredil, v tolikšni meri in na tistih področjih obnašanja, kot drugim tega ni treba početi.« (Goffman 2008: 21) Človek tako nikoli ni sproščen, v svoji koži se ne počuti dobro in doživlja vsakodnevni pritisk in stiske.

Gluhota oziroma naglušnost pravzaprav vpliva na celotno življenje človeka, ki ne sliši. Vpliva že na zgodnje otrokovo življenje, saj ga pogosto izključuje in postavlja v vlogo pasivnega opazovalca, saj ne more normalno vzpostavljati socialnih stikov. (Košir 1999: 17) Kasneje vpliva na šolanje, ki zaradi jezikovnih in komunikacijskih težav človeka omejuje na področju pridobivanja in razumevanja znanja in informacij. Ob končanem šolanju ga ovira pri iskanju zaposlitve, pogosto pri iskanju partnerja, pri vsakodnevni opravih itd. Gluhota mu torej predstavlja ovire, ki se nanašajo na »[...] orientacijo, zaposlitev, socialno integracijo v družbo in ekonomsko samozadostnost.« (Košir 1999: 9) Za vse ljudi s hendikepom velja tudi žalostna resnica, da so manjkrat zaposleni kot tisti brez hendikepa, za svoje delo pa so tudi manj

plačani. (Schur et al. 2013: 50) To pa povzroča, da si gluhi in naglušni ljudje težko privoščijo pripomočke, ki jim pomagajo v vsakdanjem življenju. O tem bom več govorila v nadaljevanju v poglavjih, ki se dotikajo tehničnih pripomočkov.

To je jasen pokazatelj, da se gluhi in naglušni ljudje na vsakem koraku posredno ali neposredno srečujejo z diskriminacijo, saj so zaradi svoje lastnosti zaznamovani in izključeni iz več področij življenja. Že od nekdaj so bili ljudje, ki so bili nosilci kakršnekoli telesne lastnosti, odrinjeni iz družbe oziroma se jih je družba izogibala. Družba jim je dala nekakšno oznako in na ta način določila njihovo identiteto, ki je v večini primerov veljala kot negativna. (Goffman 2008) Gluhi in naglušni ljudje so bili tako že v preteklosti negativno zaznamovani, saj so že »[...] antični filozofi verjeli, da gluhi ljudje, za katere so domnevali, da ne morejo govoriti, nimajo spomina«. (Zaviršek 2000: 116) To je na ljudi, ki niso slišali, metalo slabo luč. Grki (predvsem Špartanci) so otroke, ki niso slišali, celo metali v prepade, gluhi ljudje pa so bili deležni najnižjega socialnega položaja, bili so zaničevani in uvrščeni med »pohabljenec in neumneže«. (Redžepović in Juhart 2011: 45) Danes seveda ne mislimo več tako in v takšni obliki. Vsekakor pa zaradi odrinjenosti gluhih in naglušnih ljudi na rob nezainteresiranost slišče okolice za spremembe in pogosto smiljenje gluhih in naglušnih ljudi sliščim še vedno prinaša diskriminacijo in izključevanje na več področjih življenja, kar vodi v slabše psihično stanje teh ljudi. Pojavijo se »[...] občutki zapostavljenosti, neljubljenosti, zavrženosti, kar seveda vodi v umikanje, zaprtost vase, sumničavost, depresivnost itd.«. (Košir 1999: 18) Gluh ali naglušen človek se, kot že rečeno, ne počuti dobro v svoji koži in v okolju, kjer živi. Pogosto se s stanjem sprijazni, se vda v usodo in se neha truditi. Še več, gluh ali naglušen človek se začne videti v takšni luči, kot ga vidi drugi. Vedno bolj postaja odvisen od drugih in vedno manj stvari opravlja sam. »Stigmatizirani posameznik bo svojo stigmo verjetno izrabil za »stranske koristi«, se pravi kot opravičilo za neuspehe, ki ga doletijo iz različnih drugih vzrokov [...]«. (Goffman 2008: 18) S tem bo nehal napredovati, se truditi in bo prenehal opravljati stvari, ki bi jih še zmogel sam. S tem pa drastično upade kakovost njegovega življenja.

Pomembna posledica gluhote, s katero se ukvarjajo gluhi in naglušni ljudje, je težava z ravnotežjem in slaba orientacija. V ušesu imamo namreč tudi čutilo oziroma organ za ravnotežje, ki zaradi poškodb ušesa prav tako lahko utrpí posledice in vpliva na to, da ima človek v nadaljnjem življenju težave z ravnotežjem in orientacijo. (Košir 1999: 19) Gluh človek se tako težje ukvarja s športnimi aktivnostmi, kadar omenjena težava postane vidna,

lahko postane tudi zasmehovan. Oboje pa lahko prinese že omenjene psiho-socialne posledice (izključenost, občutek nesposobnosti itd.).

Huda posledica, s katero se soočajo gluhi oziroma naglušni ljudje, je tudi težavno sprejemanje gluhote oziroma naglušnosti. To predstavlja veliko težavo predvsem tistim ljudem, ki so izgubili sluh v kasnejšem življenju, torej tistim, ki so pred tem že slišali, pa so sluh izgubili. S to težavo se pogosto srečujejo stari ljudje, ki izgubijo sluh zaradi staranja. Izguba sluha je za človeka stresna in težka sprememba, na katero se težko privadi. Človek namreč ve, kako je slišati. Ko izgubi sluh, se njegovo življenje spremeni. Prav tako se sooča z dejstvom, da nikoli več ne bo slišal, in se mora takšnemu življenju prilagoditi. Pri tem, kako izguba sluha vpliva na človeka, igra pomembno vlogo to, koliko človek po izgubi še sliši. Prav tako je potrebno poudariti, da ima človek, ki je izgubil sluh v odraslem obdobju življenja, razvit govorni jezik, razume pisni jezik in pozna življenje sliščih ljudi. To mu omogoča, da kljub gluhoti lažje naprej komunicira z okoljem in živi kakovostno življenje. Pri tem pa mu lahko veliko pomagajo tudi pripomočki za sluh.

Izguba sluha torej vpliva na več področij in prizadene človekovo socialno življenje in njegovo psihično počutje. Gluhi in naglušni ljudje se torej srečujejo s težavami, s katerimi se pogosto srečujejo vse skupine, ki se srečujejo s kakršnimikoli ovirami. Hendikepirani ljudje so namreč pogostejše žrtve nasilja, manjkrat prejemniki legalne zaščite, so večkrat izključeni iz množičnega izobraževanja, imajo manj moči in nižji položaj. Prav tako ne dosegajo enakovrednih virov človeškega, ekonomskega in socialnega kapitala. (Meekosha v Goodley 2014: 2)

Ob koncu poglavja je nujno poudariti, da tisto, kar slišči vidimo kot težavo gluhih in naglušnih ljudi, ne predstavlja nujno dejanske nevšečnosti gluhim in naglušnim osebam. »Slišči si predstavljamo gluhoto kot izgubo velike dragocenosti. Večina gluhih pa svoje gluhote ne občuti kot osebno izgubo, ker nima izkušnje, kako je, če slišiš.« (Košir 1999: 48) Zaradi tega vsekakor ne moremo zagotovo trditi, da gluhoti za vse ljudi prinaša zgoraj omenjene posledice, težave in stiske. Vsekakor je to zanimivo področje, ki bi ga bilo vredno raziskati podrobneje s pomočjo obsežne raziskave. Ker pa je moja tema te naloge predvsem pogledati področje tehničnih pripomočkov za sluh in težav na tem področju, pa to poglavje služi zgolj kot prikaz, kako gluhoti lahko vpliva na človeka in zakaj bi bilo temu področju potrebno v bodoče namenjati več pozornosti in truda za izboljšanje stanja.

2.7. Medicinski in socialni pogled na gluhotu

Tradicionalni pogled na hendikep temelji na medicinskem modelu, ki je fokusiran na okvaro in zdravstveno stanje človeka. (Schur et al. 2013: 9) Medicina se v primeru gluhotu nanaša predvsem na pomanjkanje sluha. Gre za biološke, fiziološke in nepovratne okvare sluha. (Košir 1999: 9) Pri gluhoti gre za to, da človek ni zmožen slišati in razumeti govora s slušnim organom. (Redžepović 1995: 23) Gluhota je lahko posledica različnih zapletov, bolezni in različno močnih poškodb na različnih mestih slušne poti v različnih obdobjih življenja. (Hernja et al. 2010: 21)

Na splošno z besedo gluhi mislimo na človeka, ki je izgubil sluh. Kljub temu splošnemu poimenovanju pa znotraj skupine gluhih ljudi te razvrščamo v več kategorij z različnimi poimenovanji, ki označujejo, kakšno stopnjo izgube sluha je človek doživel oziroma kakšen je ostanek sluha pri tem človeku. Nekateri namreč ne slišijo ničesar, spet drugi sicer slišijo zvoke, ki pa jih ne razlikujejo in ne razumejo, tretji zaznavajo zvoke in jih tudi razumejo, vendar le, če zvok prihaja od blizu, in tako dalje. Prav tako se ljudje, ki ne slišijo, razlikujejo tudi po tem, zakaj so izgubili sluh oziroma kateri vzroki so privedli v težave s sluhom ter kdaj so izgubili sluh. Gre za kategoriziranje ljudi na podlagi njihove telesne prikrajšanosti.

Takšen pogled je na nek način nujen za boljše razumevanje celotnega področja in razumevanje, kako živijo ljudje z neko vrsto hendikepa in kako le-ta vpliva na kakovost njihovega življenja. Omenjeno kategoriziranje namreč ljudi razvršča v različne kategorije, znotraj katerih ljudje na podlagi svoje ovire doživljajo enake ali podobne izkušnje in se spopadajo z enakimi ali podobnimi posledicami.

V 20. stoletju se je zgolj medicinsko gledanje na vse oblike hendikepa, tudi na gluhotu, spremenilo. Razvijati se je začel socialni pogled na ovire in na ljudi z ovirami. Za ta pogled je značilen premik k človeku samemu in k njegovemu bivanju znotraj izključujočega okolja. (Zaviršek 2014a: 134) Socialni pogled se ne osredotoča več na ovire, temveč se zanima za življenje človeka z okvaro, njegove potrebe in stiske, ki so posledica življenja v okolju, ki stigmatizira, diskriminira in zaznamuje na podlagi človekove okvare. Namesto dajanja diagnoze torej podpira okrevanje in človekovo sposobnost za ponovno pridobitev nadzora nad dnevnimi odločitvami in doživljanjem običajnega in dobrega življenja. (Zaviršek 2014b: 125–126) Osredotoča se torej na človekove želje, cilje in na tista področja, kjer je človek uspešen

in kjer lahko deluje sam. Zavzema se za vključevanje ter za skrb za kakovostno in samostojno življenje ter zagotavljanje potreb ljudi z okvaro.

Socialnega pogleda na gluhoto torej ne zanima več gluhoti ali naglušnosti kot taka. Poudarek daje na življenje človeka, ki ne sliši, na položaj (tako socialni kot ekonomski itd.), ki ga ima v družbi, na težave, s katerimi se spopada, na potrebe, ki se kažejo, ter na človekove želje in cilje. Poleg tega išče področja, kjer so gluhi in naglušni ljudje uspešni, samostojni, ter jih pri tem spodbuja. Vse to je pravzaprav temelj socialnega dela, ki temelji na takšnem pogledu na gluhega ali naglušnega človeka.

2.8. Socialno delo in gluhoti/naglušnost

Socialno delo ima velik pomen pri reševanju, omiljevanju in preprečevanju stisk in težav, ki nastanejo pri ljudeh in so posledica različnih življenjskih dogodkov, sprememb ali stanj. Pomembno vlogo ima tudi pri zagotavljanju in ohranjanju dostojanstva vsakega človeka in pri zadovoljevanju vseh človekovih potreb. Njegova naloga je tudi zagotavljanje storitev socialnega varstva (npr. prva socialna pomoč, pomoč družini na domu, osebna asistenca itd.), vključevanje ljudi v družbo, omogočanje izkušenj uporabnikom, zagotavljanje različnih služb in zagotavljanje dostopnosti le-teh (fizična in informacijska dostopnost), organiziranje skupin za samopomoč in dnevnih centrov, zagotavljanje varnosti za ogrožene ljudi (npr. varne hiše) in še marsikaj drugega. (Zaviršek et al. 2002) Gre za celostno skrb za uporabnike in njihova življenja. Socialno delo se mora zavzemati za kakovost bivanja ljudi tako doma kot v institucijah in zagotavljati spodobno življenje. Na drugi strani se mora tudi boriti za dezinstitutizacijo in vrnitev ljudi v okolje, iz katerega prihajajo, oziroma vrnitev iz institucij v skupnost »med ljudi« in jim tam zagotoviti ustrezne pogoje za življenje.

Lahko bi rekli, da ljudje z ovirami pogosteje potrebujejo pomoč s strani strokovnjakov kot tisti, ki jih nimajo, saj za samostojno in kakovostno življenje potrebujejo neko mero pomoči in spodbude. Koliko pomoči potrebujejo, pa se razlikuje od človeka do človeka. Tako je tudi pri vseh ostalih družbenih skupinah ali pri vseh ostalih ljudeh nasploh. Zavedati se je potrebno, da različne oblike ovir ljudi ne vodijo nujno v večje potrebe po pomoči. Tako ljudje z različnimi ovirami kot tudi vsi ostali se med seboj razlikujejo. Vsak človek ima svoje specifične potrebe, težave in stiske, ki so posledica različnih življenjskih stilov, različnih izkušenj in dojemanja sebe in okolice. »Ljudje imamo enake potrebe pa tudi specifične

potrebe, ki pa niso vselej posledica neke okvare ali primanjkljaja, temveč posledica specifičnih izkušenj in specifičnih življenjskih situacij.« (Zaviršek et al. 2002: 13) To se pri ljudeh, ki ne slišijo, kaže predvsem pri potrebi po pomoči v komunikaciji in pri stikih s sliščim svetom. Gluhi in naglušni imajo namreč izkušnjo, kako je, če ne slišiš. Tej izkušnji so se prilagodili in se začeli sporazumevati z znakovnim jezikom, ki pa ga v družbi sliščih ne zna veliko ljudi. Tako se pojavijo nove izkušnje na področju nezmožnosti komuniciranja med človekom, ki ne sliši, in sliščo okolico. Zato na tem področju potrebujejo pomoč s strani strokovnjakov, ki morajo biti ustrezno usposobljeni in jim morajo na ustrezen način pomagati, da lahko kakovostno živijo in presežejo odrinjenost zaradi težav pri komunikaciji.

Velik pomen za gluhe in naglušne ljudi ima zagovorništvo, ki je pomembna metoda znotraj stroke socialnega dela, pri kateri gre za to, da se strokovnjak zavzema za uporabnika, dosego njegovih ciljev, mu vliva pogum in skrbi za opolnomočenje uporabnika, ki s tem pridobi občutek sposobnosti in občutek, da lahko sam odloča in upravlja o svojem življenju. (Zaviršek et al. 2002: 80–81) »Socialnodelavsko zagovorništvo je enkratna in skupna predstavitev ciljev uporabnika oz. uporabnikov v javnem prostoru z namenom, da bi sistematično vplivali na tiste, ki odločajo.« (Zaviršek et al. 2002: 80) Gre za metodo, ki je zelo velikega pomena za gluhe in naglušne ljudi. Sami se zaradi komunikacijskih težav v družbi težko postavijo zase, se težko zavzemajo za svoje pravice, za svoje cilje in svoje želje. Z uporabo slovenskega znakovnega jezika namreč v družbi sliščih ostanejo spregledani in preslišani. Zato je pomembno, da si poiščejo zagovornika, ki skrbi, da so njihove potrebe, želje in zahteve v družbi slišane, in se hkrati bori za vključevanje gluhih in naglušnih ljudi v družbo in za zmanjševanje oziroma preprečevanje diskriminacije teh ljudi. Prav tako mora dobro poznati zakonodajo nekega področja, da lahko uporabnika usmerja na podlagi zakonodaje, poleg tega pa se mora zavzemati za spremembo le-te, kadar je ta neustrezna ali pomanjkljiva. (Zaviršek et al. 2002: 122) Zagovornik mora biti tudi njihov »tolmač« ali pa mora uporabniku pomagati pri iskanju tolmača. Zakonsko je z Zakonom o uporabi slovenskega znakovnega jezika namreč določeno, da ima vsak gluh človek pravico do tolmača in do urejanja vseh potreb v javnih službah v slovenskem znakovnem jeziku. (Uradni list RS 96/2002)

Na tej točki torej lahko vidimo, da so potrebe po zagovorniku pri gluhih in naglušnih osebah večje kot pri kakšni drugi skupini ljudi, predvsem pa se kažejo v drugačni obliki. Nekdo namreč zagovornika potrebuje le za spodbudo in opolnomočenje, da lahko sam izrazi svoje želje, potrebe itd. Gluhi in naglušni ljudje pa potrebujejo nekoga, ki bo govoril namesto njih in se v celoti zavzemal zanje. Prav tako potrebujejo nekoga, ki se bo boril proti diskriminaciji

in socialni izključenosti ter se bo v njihovem imenu zavzemal za razvoj celotnega področja ljudi, ki ne slišijo. Pomembna vloga zagovornika je tako tudi vplivati na okolje oziroma družbo, v kateri gluhi oziroma naglušni človek živi. Sprememba mišljenja okolice ima namreč velik pomen za življenje človeka, ki ne sliši. Spremeniti je potrebno negativen in izključujoč odnos do gluhih in naglušnih ljudi, preseči stereotipe in delitev na »normalne« in »drugačne« ljudi. S spremembo mišljenja okolice lahko namreč dosežemo enakopravno vključevanje na vseh ravneh družbe (socialna, ekonomska, formalnopravna raven itd.). Zagovornik je torej pomemben tudi pri ozaveščanju okolice o gluhih in naglušnih ljudeh ter vplivanju na celotno bivanjsko okolje gluhega oziroma naglušnega človeka.

Poleg zgoraj omenjenih nalog je socialni delavec za gluhe in naglušne ljudi pomemben tudi v smislu pomoči pri dostopanju do tehničnih pripomočkov za sluh. Poleg tega, da mora skrbeti za uspešno komunikacijo gluhih in naglušnih ljudi in slišče okolice, mora vlagati trud tudi v čim bolj samostojno življenje in komuniciranje človeka, ki ne sliši. Pri tem imajo zelo veliko vlogo tehnični pripomočki za sluh, ki človeku pomagajo premostiti ovire, ki jih prinaša gluhoti ali naglušnosti. Tako mora socialni delavec poskrbeti za dostopnost do teh pripomočkov. Veliko vlogo ima pri obveščanju in informiranju človeka, ki ne sliši, o njegovih pravicah in možnostih, o novostih na področju ter o pripomočkih na splošno (čemu služijo, koliko stanejo itd.). Skrbeti mora, da so gluhi in naglušni ljudje obveščeni o tem, kaj jim pripada, kakšne pogoje morajo izpolnjevati za subvencioniranje pripomočkov, kako lahko pridejo do subvencioniranja, kje lahko dobijo vloge in vrednotnice, kje lahko dobijo oziroma kupijo pripomočke za sluh in kakšna je vloga le-teh. Prav tako mora poleg komunikacijskih ovir socialni delavec poskušati rešiti tudi druge težave, ki so posledica nedostopnosti pripomočkov za nekatere ljudi. Najpogosteje gre za finančno nedostopnost, saj so pripomočki velikokrat dragi. Naloga socialnega delavca je torej tudi ta, da natančno pozna področje tehničnih pripomočkov za sluh in na ta način vedno lahko svetuje gluhemu ali naglušnemu človeku, ga vodi in mu tako omogoči čim boljši dostop do tehničnih pripomočkov. Prav tako pa se mora tudi boriti za izboljšanje področja tam, kjer se kažejo pomanjkljivosti in nepravilnosti.

Vloga socialnega dela v povezavi z izgubo sluha je v osnovi takšna, kot je tudi za vse ostale ljudi, ki se ne spopadajo z gluhoti oziroma naglušnostjo (zadovoljevanje raznoraznih potreb uporabnika). Poleg tega pa mora socialno delo nujno posvetiti pozornost tudi reševanju posledic gluhoti oziroma naglušnosti, o katerih sem govorila v prejšnjem poglavju (glej poglavje 3.3.4.). V tem se socialno delo z gluhi in naglušnimi ljudmi razlikuje od

socialnega dela z drugimi skupinami ljudi, ki imajo drugačne specifične potrebe, lastnosti in težave.

Zaradi različnih potreb pri različnih ljudeh je nujno potreben individualni pristop k vsakemu uporabniku, ki omogoči najidealnejše rešitve za vsakega človeka posebej. Strokovnjak mora narediti individualni načrt, pri katerem pa mora sodelovati, soodločati in sonačrtovati tudi uporabnik sam. Tako damo uporabniku moč, da sam odloča o svojem življenju. (Zaviršek et al. 2002: 30, 33, 64) To je izrednega pomena tudi pri gluhih in naglušnih ljudeh, saj zaradi jezikovnih preprek in nezmožnosti komuniciranja s sliščo okolico pogosto niso razumljeni ali slišani. Tako ne morejo sami odločati o svojem življenju, ampak živijo na način, za katerega drugi mislijo, da je za njih pravi. Zato je izrednega pomena, da skupaj s strokovnjaki sami določijo, kaj v življenju želijo, strokovnjaki pa jim pri uresničevanju tega pomagajo in jim stojijo ob strani.

V socialnem delu se stiske in težave največkrat rešujejo v obliki pogovora. »V procesu pomoči sta socialni delavec in uporabnik SOGOVORNIKA.« (Čačinovič Vogrinčič et al. 2005: 7) Med njima se vzpostavi delovni odnos, ki omogoča definirati oziroma poiskati izvor težave in soustvarjati rešitve. (Čačinovič Vogrinčič et al. 2005) V takšnem odnosu, kot pravi Saleebey, uporabnik dobi glas, prav tako se spodbujajo uporabnikovi viri oziroma njegova moč (Čačinovič Vogrinčič et al. 2005: 12). Hoffman pravi, da se mora socialni delavec pri svojem delu nujno držati etike udeležnosti, ki narekuje, da nihče nima zadnje besede, da se mora strokovnjak odpovedati svoji moči pri iskanju rešitev in da pogovor vedno ostane odprt za nadaljevanje. (Čačinovič Vogrinčič et al. 2005: 12) Pri vsem tem uporabnik dobi občutek moči, sposobnosti, vrednosti, tudi sam razmišlja o rešitvah in tako napreduje. Celoten odnos tako temelji na govorni komunikaciji med strokovnjakom in uporabnikom, kar pa je, kot že večkrat rečeno, velika ovira gluhih in naglušnih ljudi. Na tej točki se pokažejo velike komunikacijske ovire, s katerimi se srečujejo gluhi in naglušni ljudje, in velika potreba po tolmačih, ki so nujni za omogočanje vključevanja ljudi, ki ne slišijo, v družbo. Prav tako se kaže tudi potreba po tem, da bi strokovni delavci sami znali slovenski znakovni jezik in tako gluhim in naglušnim ljudem omogočili pogovor na štiri oči, brez prisotnosti tolmača. To pa je prava redkost. Pravzaprav je to vidno prisotno le v prostorih, kjer se v večini gibajo ljudje, ki ne slišijo. Pri tem pa se odpre nov problem, da se gluhi in naglušni vedno družijo le med seboj in pravzaprav predstavljajo nekakšno zaprto skupino, ki je na nek način »umaknjena« iz družbe sliščih. Vsekakor pa to medsebojno druženje oseb, ki ne slišijo, ni le težava, temveč prinaša tudi pozitivne učinke na človeka. Že v sami osnovi gre za druženje, ki ga človek, ki je

socialno bitje, za svoje kakovostno bivanje nujno potrebuje. S tem si človek gradi socialno mrežo ter poznanstva, ki mu nudijo podporo in prinašajo informacije s strani tistih, ki njegovo situacijo poznajo tako rekoč iz prve roke. Prav tako druženje prinese opolnomočenje s strani drugih. »Izkušnje mnogih uporabnikov so, da se njihov vpliv okrepi, če so povezani v skupino.« (Zaviršek et al. 2002: 60) Ljudje z enakimi oziroma podobnimi izkušnjami si med seboj namreč nudijo podporo in si vlivajo moč, se skupaj spopadajo z diskriminacijo in drugimi težavami. Zato medsebojno druženje ni vedno negativno, ampak na posameznika prinaša tudi pozitivne učinke.

2.9. Gluhi in tehnologija

2.9.1. Tehnološka doba

Danes živimo v tehnološki dobi, kjer nas tehnologija spremlja na vsakem koraku. Že od jutra dalje nas v vsakdanjem življenju spremljajo različni tehnološki produkti, ki so danes nadomestili že marsikatero »ročno« opravilo. Zobe si umivamo z električnimi zobnimi ščetkami, kavo nam zjutraj pripravi avtomat, v službo se odpeljemo z avtom, vedno več storitev opravljamo preko spleta (plačujemo položnice, nakupujemo itd.), družimo se preko socialnih omrežij in telefonov in še mnogo drugega. Vse to nakazuje, da je tehnologija pravzaprav resnično posegla v večino področij naših življenj, kjer nam olajšuje vsakodnevne dejavnosti in nam marsikdaj prihrani kar nekaj časa in truda, kar je v današnjem »hitrem« stilu življenja dobrodošlo. Na marsikaterem področju pa je tehnologija še posebej pomembna, saj ljudem pomaga premostiti težave, s katerimi se sami težko spopadamo ali se ne moremo spopadati. Različni medicinski aparati nam omogočijo vpogled v naše telo (npr. ultrazvok) in nam pomagajo ugotoviti, kaj se z nami dogaja, in nam s tem omogočijo zdravje. Prav tako se pomembnost tehnologije kaže tudi na področju gluhih in naglušnih ljudi. Tehnološki pripomočki jim namreč omogočajo, da ponovno lahko slišijo, da sluh lahko izboljšajo oziroma da kljub temu, da ne slišijo, lahko čim bolj samostojno in kakovostno živijo.

2.9.2. Tehnični pripomočki za gluhe in naglušne ljudi

V zadnjem času je na trgu vedno več različnih tehničnih pripomočkov za sluh, ki imajo raznolike funkcije in sposobnosti. Ponudba je vedno večja, pojavlja se vedno več različnih modelov, ki spadajo v različne cenovne razrede. (Štanta 2013: 39) Ta množica naprednih pripomočkov ljudem daje možnost izbire. Vsak namreč v tej ponudbi lahko najde zase tisto, kar potrebuje za kakovostnejše, lažje in samostojnejše življenje. Prav tako obstaja več različnih proizvajalcev pripomočkov za sluh, ki ponujajo izdelke različne kakovosti, z različnimi lastnostmi po različnih cenah. Vsak torej lahko izbira sebi ustrezne pripomočke, tako po prilagoditvah, ki jih ta nudi, kot tudi cenovno. Vsekakor pa je na tej točki potrebno pozornost nameniti temu, da cenejši pripomočki zaradi svoje cene niso manj kakovostni. Razumljivo je, da so bolj napredni pripomočki tudi dražji, saj nudijo več prilagoditev. Vsekakor pa pripomočki z enakovrednimi funkcijami ne smejo biti bolj ali manj kakovostni na podlagi cene. To bi namreč za tiste ljudi, ki si pripomočke že tako težko privoščijo, pomenilo, da zaradi slabega ekonomskega stanja, za katerega si niso krivi sami, niso upravičeni do potrebnih pripomočkov in kakovostnega življenja. To namreč ustvarja nove neenakosti in še bolj diskriminira že tako diskriminirane ljudi. Zato je nujno zagotavljati dostopnost do kakovostnih tehničnih pripomočkov za sluh vsem ljudem enako.

Slušne pripomočke lahko delimo v dve skupini. V prvo skupino bi lahko uvrstili tiste pripomočke, ki omogočajo sluh ljudem, ki slabše slišijo ali ne slišijo več. To so slušni aparati in polževi vsadki. Gre za množične pripomočke za sluh, po katerih ljudje začnejo posegati, ko opazijo znake težav s sluhom ali ko nenadno izgubijo sluh.

Slušni aparat je najpogostejši pripomoček za sluh, ki je množično uporabljen pri ljudeh, ki slabše slišijo. »Slušni aparat je elektroakustični pripomoček za ojačevanje zvoka in se po navadi prilega v ali ob ušesu uporabnika.« (Štanta 2013: 39) Njegova naloga je, da človeku pomaga nadomestiti izgubljen sluh in mu pomaga slišati. Zato je uporaben za tiste ljudi, ki še imajo ostanke sluha. Sestavljen je iz mikrofona, slušalke (ki je nekakšen zvočnik) in ojačevalca, napaja pa ga baterija.

Slušni aparati so danes že zelo tehnološko izpopolnjeni. So nastavljivi in prilagodljivi, možno jih je prilagoditi vsakemu uporabniku posebej. Omogočajo namreč upravljanje z glasnostjo zvoka, ki ga uporabnik zazna. Tako lahko uporabnik sam ali pa slušni aparat samodejno (odvisno od modela) upravlja s tem, kako glasne zvoke bo uporabnik prejemal. Slušni aparati

lahko tudi upravljajo z zmanjševanjem hrupa iz okolja in s tem, kateri zvoki bodo pri prenosu bolj ojačani. Tako slušni aparat zvoke iz okolja ojača različno in s tem omogoča najbolj ugodno in razločno sprejemanje bistvenih zvokov tudi v hrupnem okolju (npr. ojačitev govora sogovornika in zmanjšanje jakosti zvoka prometa iz ozadja itd.). To poveča udobje poslušanja. (Štanta 2013: 49) Slušni aparati omogočajo tudi nadzor nad glasnimi nenadnimi zvoki in piski iz okolja. V tem primeru namreč zaznajo frekvenco in nato znižajo jačanje tega zvoka pri prenosu. Prav tako slušni aparati omogočajo usmerjanje mikrofona in s tem določanje, katere zvoke bo človek boljše slišal. (Štanta 2013: 48) Še ena izmed pomembnih funkcij novodobnih slušnih aparatov je ta, da aparat zmore zaznati signal, ki ga oddaja mobilni telefon, in tudi samodejno vključiti telefonsko tuljavo. To človeku omogoči, da telefonira brez prisotnosti piskanja, kljub bližini dveh tehničnih pripomočkov. Prav tako mu omogoča enostavnejše telefoniranje, saj človeku ni treba vsakič znova ročno upravljati s telefonsko tuljavo, prav tako mu ni potrebno imeti dodatnih naprav, da bi lahko opravil telefonski pogovor. (Štanta 2013: 50)

Slušni aparati so doživeli velik razvoj tudi na področju oblike. Niso namreč več tako veliki in vidni, temveč postajajo vse manjši, udobnejši za nošenje, manj vidni in pa bolj prijetnih oblik in videza. Obstaja več različnih vrst slušnih aparatov glede na njihov videz. Ločimo zauheljne in vušesne slušne aparate. Zauheljni slušni aparati ležijo za uporabnikovim ušesom in so preko žice povezani s sluhovodom, medtem ko so vušesni slušni aparati nameščeni v sluhovodu in so manj vidni. (Štanta 2013: 40–41)

To, kakšen slušni aparat bo človek izbral in kakšne lastnosti in funkcije bo ta imel, je odvisno od uporabnikove stopnje izgube sluha, kako človek zmore sprejemati različne zvoke in koliko lahko razume govor. Seveda pa vpliva tudi to, kakšne lastnosti in funkcije nek slušni aparat ponuja in v kolikšni meri je ustrezen za nekega uporabnika. (Štanta 2013) Velik vpliv na izbiro pa ima tudi človekovo ekonomsko stanje.

Do slušnega aparata lahko pride vsak človek, ki ga resnično potrebuje. Najprej se mora s svojimi težavami zglasiti pri svojem osebem zdravniku, kjer pridobi napotnico za pregled pri ORL-specialistu. Tam mu izmerijo njegov sluh in ugotovijo, za kakšno vrsto izgube sluha gre, v katerem delu ušesa je prišlo do težave in kakšno stopnjo izgube sluha je človek doživel. V primeru, da rezultati meritev okvaro sluha potrdijo, človek dobi avdiogram oziroma izvide pregleda in napotnico za slušni aparat. Človek potem sam izbere dobavitelja, pri katerem želi naročiti slušni aparat, ki je zanj primeren na podlagi rezultatov meritve. Pri tem mu pomaga

slušni akustik, ki je strokovnjak na tem področju. Slušni aparat naredijo po merah za vsakega človeka posebej na podlagi odtisa ušesa, saj se mora slušni aparat čim bolj prilagati človeku, da je kar se da najbolj učinkovit in najmanj moteč za uporabnika. Po meri izdelan slušni aparat potem človek dobi na preizkus. Ta doba traja največ tri mesece, služi pa temu, da se uporabnik nauči pravilno uporabljati pripomoček in zanj tudi ustrezno skrbeti, hkrati pa ugotovi, ali mu aparat v celoti ustreza. Če se v preizkusni dobi izkaže, da je aparat primeren, mora vsak človek, ki pripomoček uporablja prvič, z le-tem na pregled k ORL-specialistu, ki preveri, ali človek z aparatom zna pravilno ravnati, preveri zadovoljstvo in ustreznost aparata in poda različna navodila. Na podlagi tega pa specialist predpiše recept za ta določen preizkušen aparat. V primeru, da slušni aparat uporabniku ne ugaja popolnoma, tega prilagodijo in uporabnik mora ponovno skozi celoten postopek izbiranja in dobe preizkušanja, dokler na koncu skozi zgoraj opisan postopek ne dobi popolnoma ustreznega. (Štanta 2013: 54–55)

V to prvo skupino poleg slušnega aparata spada tudi pripomoček, imenovan *kohlearni implant* oziroma *polžev vsadek*. Namenjen je ljudem, ki imajo okvaro notranjega ušesa oziroma tako imenovanega polža (Hernja et al. 2010: 39) in jim zaradi večje prizadetosti sluha slušni aparat ne omogoča več zaznavanja zvoka.

Polžev vsadek je pripomoček, ki zvočne valove, ki jih človek sprejema iz okolja, pretvori v električne impulze in jih brezžično ter direktno prenese na slušni živec. Polžev vsadek je sestavljen iz zunanega dela, ki je nameščen za človekovim ušesom, in notranjega dela, ki je z operacijo vstavljen pod človekovo kožo na zadnjem delu glave. Zunanji del vsebuje mikrofona, ki zaznava zvoke iz okolja, in procesor signalov, ki zvok spremeni v električne pulze. Slednji je s kablom povezan z oddajnikom, katerega vloga je prenos signala skozi kožo v notranji del oziroma vsadek (tudi implant). Tam je sprejemnik, ki preko polja elektrod prenese električne pulze na slušni živec (polža) in naprej v slušni center v možganski skorji, ki pulze zazna kot zvok. (Hernja et al. 2011: 39–41)

Polžev vsadek se človeku vstavi z operacijo, ki jih pri nas izvajajo v Mariboru in v Ljubljani. »Pogoj za vsaditev je le, da je uho dovolj razvito za sprejem elektrode oziroma da je slušni živec ohranjen, nepoškodovan.« (Pauletič 2014: 22) Največkrat se operacije izvajajo pri otrocih, pri katerih je zgodnje odkrivanje gluhotе oziroma naglušnosti najpogostejše, saj jih pregledajo že v porodnišnici, prav tako pa je tudi najbolj pomembno. Zgodnje odkrivanje gluhotе in ustrezni ukrepi lahko zelo pozitivno in učinkovito vplivajo na otrokov celostni

razvoj in napredovanje. Operacije se pri nas manjkrat izvajajo pri starejših ljudeh. Primerne kandidate za operacijo določijo otorinolaringologi, ki potem te ljudi tudi usmerijo v ustrezno zdravstveno ustanovo. (Pauletič 2014: 22)

»Uporaba polževega vsadka omogoča širok spekter koristi, od razumevanja govora do zaznave zvokov okolja, kar jim pomaga pri stiku z okolico, prav tako pa slišijo opozorilne zvoke iz okolja, kot so zvoki prometa, alarmi in podobno, ki so jih bili vajeni.« (Božič 2014: 70) Človeku tako omogoča samostojnost, bolj kakovostno življenje, dostop do okolice in informacij itd. »Kohlearni implant je trenutno edina naprava, ki lahko uspešno nadomesti izgubljeno čutilo.« (Pauletič 2014: 22)

Drugo skupino tehničnih pripomočkov za sluh sestavljajo različni pripomočki, ki imajo različne funkcije in namene. Lahko gre za pripomočke, ki se uporabljajo kot dodatki oziroma dodatna oprema pripomočkom iz prve skupine in služijo jačanju zvoka in temu, da človek boljše sliši v kombinaciji s slušnim aparatom ali polževim vsadkom.

V to skupino spadajo različni *brezžični daljinski upravljalniki*, ki služijo upravljanju slušnih aparatov, in sicer omogočajo upravljanje z jakostjo, glasnostjo in jasnostjo zvoka. Poleg tega poznamo pripomočke, ki omogočajo *brezžično povezavo* z drugimi napravami, kot na primer povezavo slušnega aparata z mobilnim telefonom preko povezave Bluetooth, kar omogoča prostoročno telefoniranje in tudi prostoročno upravljanje slušnega aparata. (Audio BM 2015b: http://www.audiobm.si/Dodatki_za_slusne_aparate_Unitron.htm) Obstajajo tudi različne *uTV-naprave*, ki omogočajo brezžični prenos zvoka iz televizijskega sprejemnika v slušni aparat in s tem boljše razumevanje in slišanje televizijskih vsebin. (Audio BM 2015b: http://www.audiobm.si/Dodatki_za_slusne_aparate_Unitron.htm) Prav tako omogočajo boljše sprejemanje zvoka tudi *brezžični mikrofoni*, ki omogočajo, da uporabnik lahko sliši sogovornika, tudi če je ta oddaljen od njega. Mikrofon, ki ga nosi sogovornik, se brezžično poveže s slušnim aparatom uporabnika in mu tako omogoči, da ta sprejema jasen zvok. (Audio BM 2015b: http://www.audiobm.si/Dodatki_za_slusne_aparate_Unitron.htm) Poznamo tudi *FM-sisteme*, ki človeku s slušnim aparatom ali polževim vsadkom omogočajo boljšo komunikacijo z okolico. Gre za brezžično povezavo med govorcem, ki ima brezžični mikrofon, in poslušalcem s slušnim aparatom. Sporočilo potuje v obliki ojačanega zvoka preko frekvence FM od mikrofona pa vse do slušnega aparata. (Štanta 2013: 74) Ta pripomoček tako omogoča gluhim in naglušnim ljudem, da slišijo tudi nekoga, ki je od njih oddaljen, in tako lahko sodelujejo. »FM-prenos govornikovega glasu v 100-% digitalni

tehniko povsem premaga negativni vpliv razdalje, odmeva ter hrupa iz okolja in s tem omogoča odlično razumevanje.« (Audio BM 2015c: http://www.audiobm.si/Dodatki_za_boljsi_sluh.htm) Podoben pripomoček je tudi *indukcijska zanka*. Gre za pripomoček, ki se lahko preko kabla poveže s telefonom, televizijo ali drugimi napravami, ki oddajajo zvok, in ta zvok brezžično posreduje v slušni aparat. Prav tako vsebuje mikrofona in tako zvok, ki pride v mikrofona, prenese v slušni aparat. Indukcijska zanka gluhih in naglušnim ljudem omogoča, da lahko poslušajo glasbo, televizijo, telefon itd., prav tako pa lahko omogoča brezžično telefoniranje. (Audio BM 2015c: http://www.audiobm.si/Dodatki_za_boljsi_sluh.htm)

Poleg teh poznamo še tiste pripomočke za sluh, ki na različnih področjih s svetlobnimi, zvočnimi ali vibracijskimi signali pomagajo gluhih ali naglušnemu človeku pri vsakodnevni dejavnosti in opravilih, ki so za nas slišne samoumevni. Dober primer tega je jutranje bujenje. Obstaja veliko vrst različnih kombinacij *svetlobnih, vibracijskih in zvočnih ur budilk*, ki so lahko analogne ali digitalne in imajo različno velike zaslone, ki omogočajo dobro preglednost. Jakost svetlobnih, zvočnih in vibracijskih signalov je pri nekaterih budilkah prilagodljiva in uporabniku omogoča, da sam izbere stopnjo zvonjenja alarma in stopnjo jakosti svetlobnih signalov in vibracije. Nekatere ure budilke omogočajo tudi povezavo s telefonom, kjer ura na določen način uporabnika lahko opozori, kadar ga nekdo kliče. Večinoma te budilke delujejo na podlagi priklopa v električno, prav tako pa imajo v večini primerov tudi prostor za baterijo, ki ob izpadu elektrike omogoča, da ura deluje normalno. (Audio BM 2015c: http://www.audiobm.si/Dodatki_za_boljsi_sluh.htm) Poleg ure budilke lahko gluhi ali naglušen človek izbere tudi *vibracijsko zapestno ročno uro*, ki ima možnost alarma. Alarm je lahko vibracijski ali zvočni, odvisno od tega, kaj uporabnik želi in potrebuje. Takšne ure poleg alarma nudijo še vrsto drugih uporabnih funkcij, kot je na primer datum, časovni pas itd., nekatere celo ne potrebujejo baterije, saj se polnijo na podlagi svetlobe. Poleg ur lahko gluhi in naglušni ljudje posegajo še po drugih vrstah alarmov, ki jih lahko opozorijo na različne stvari. Družinam z majhnimi otroki je na voljo *otroška elektronska varuška*, ki jim omogoča nadzor nad otrokom in jih opozarja na njegov jok ali druge glasove. Naglušnim pripomoček omogoča, da lahko slišijo glasove in jok, ki prihaja iz sosednje sobe. Prav tako ima elektronska varuška funkcijo, da uporabnika na otroški jok opozori z zvočnim signalom, vibriranjem ali s svetlobnimi efekti, odvisno od tega, kaj uporabnik želi in kako nastavitve prilagodi svojim potrebam. (Audio BM 2015c: http://www.audiobm.si/Dodatki_za_boljsi_sluh.htm) Obstajajo tudi pripomočki, ki s

svetlobnimi, zvočnimi ali vibracijskimi efekti opozarjajo gluhega oziroma naglušnega človeka, ko mu zvoní telefon. To mu omogoča, da mu ni treba nenehno gledati na telefon in ga nositi pri sebi. Gluhi in naglušni ljudje se lahko odločijo tudi za *svetlobno-zvočni hišni zvonec*, ki s svetlobnimi efekti in glasnim zvonjenjem ali z vibracijskimi efekti omogoča opozarjanje, kdaj je nekdo pred vrati. Glasnost in ton zvonjenja sta pri zvoncu prilagodljiva posameznikovim željam in potrebam. (Audio BM 2015c: http://www.audiobm.si/Dodatki_za_boljsi_sluh.htm) V kombinaciji s svetlobnim hišnim zvoncem je zelo uporaben tudi *videofon*, ki omogoča prostoročno komunikacijo med različnimi prostori preko barvnega ekrana. Tako lahko gluhi ali naglušen človek vidi, kdo je pred njegovimi vrati. (Audio BM 2015c: http://www.audiobm.si/Dodatki_za_boljsi_sluh.htm) Na trgu je tudi *svetlobni indikator dima* (Štanta 2013: 73), ki gluhega ali naglušnega človeka s svetlobnimi signali lahko opozori na požar in mu tako reši življenje.

Poleg opisanih alarmov obstajajo tudi *prilagojeni stacionarni telefoni*, ki so posebej narejeni za naglušne ljudi. Imajo namreč sposobnost glasnega zvonjenja in hkrati opozarjanja z vizualnimi signali. Poleg tega so tipke na telefonu velike, dobro osvetljene in omogočajo preglednost, saj se naglušni ljudje pogosto v veliki meri zanašajo na svoj vid. Prav tako je slušalka telefona prilagojena uporabniku, ki slabše sliši. Omogočeno mu je namreč prilagajanje glasnosti zvoka, ki prihaja iz slušalke. Telefon ima poleg tega še več različnih funkcij, kot je možnost shranjevanja števil, uporaba telefonske tajnice, priložena je tudi dodatna prenosna slušalka itd. (Audio BM 2015c: http://www.audiobm.si/Dodatki_za_boljsi_sluh.htm) Poleg stacionarnih telefonov je na trgu tudi veliko *mobilnih telefonov* oziroma tako imenovanih *pametnih telefonov*, ki omogočajo video klice, prenos slik in video vsebin itd. Vse to so funkcije, ki so zelo uporabne za gluhe in naglušne ljudi, za katere možnost običajnega klica zaradi težav z govorno komunikacijo pravzaprav ne pride v poštev. Prav tako mobilni operaterji danes ponujajo *pakete za gluhe in naglušne ljudi*, ki za nižjo ceno vključujejo več video pogovorov in več prenosov podatkov (slik, video vsebin, interneta) ter SMS-sporočil in manj enot za klasične klice. To omogoča gluhim in naglušnim ljudem dobro komunikacijo po ugodnih cenah. Prav tako *obstajajo brezžične slušalke*, ki so prilagodljive na podlagi človekovega sluha. Služijo temu, da naglušen človek lahko posluša glasbo ali televizijo, kljub temu pa ostalim sliščim članom družine omogoča, da prav tako kot običajno gledajo televizijo in slišijo zvok. (Audio BM 2015c: http://www.audiobm.si/Dodatki_za_boljsi_sluh.htm) Kot zelo potreben pripomoček za gluhe in naglušne ljudi pa je tudi *računalnik*. Ta jim omogoča komunikacijo, sledenje informacijam

in vse tisto, kar omogoča tudi vsem slišočim ljudem. Prav tako obstaja veliko različnih *računalniških programov* in *socialnih omrežij*, ki omogočajo komunikacijo v pisni obliki ali vizualni stik oziroma video pogovor v slovenskem znakovnem jeziku na daljavo preko spletnih kamer (na primer Skype, WhatsApp, ChatOn itd.).

Kot lahko vidimo, obstaja kar nekaj tehničnih pripomočkov za sluh, ki na različnih področjih v vsakdanjem življenju pomagajo gluhi in naglušni ljudem. Seveda pa to niso vsi. Sama sem povzela le nekaj glavnih in najbolj uporabljenih pripomočkov. Prav tako obstajajo različni proizvajalci, ki nudijo različne pripomočke z različnimi funkcijami. Katerega bo človek, ki ima težave s sluhom, izbral, pa je njegova lastna odločitev. Poleg vseh pripomočkov je na trgu tudi veliko dodatkov za vzdrževanje in nego teh pripomočkov, baterij za slušne aparate ter drugih dodatkov, kot je na primer zaščita za slušni aparat pred vodo itd. (Audio BM 2015č: <http://www.audiobm.si/Ponudba.htm>) Vse to gluhi in naglušni ljudem omogoča, da lahko s svojim tehničnim pripomočkom za sluh ravnajo čim bolj skrbno in tako preprečijo, da bi se pripomoček pokvaril ali ne bi deloval tako dobro, kot lahko deluje.

Na področju tehničnih pripomočkov za sluh se gluhi in naglušni ljudje srečujejo z različnimi težavami. Kljub obilici pripomočkov za sluh se še vedno na marsikaterem področju kaže pomanjkanje teh. Žal tehnologija še ni napredovala tako daleč, da bi lahko pokrila vsa področja življenja gluhih in naglušnih ljudi. Zato jim na marsikaterem področju še vedno manjka kakšna naprava, ki bi jim omogočila ali olajšala življenje. Prav tako kljub razvoju medicine v povezavi s tehnološkim napredkom še vedno ni mogoče doseči, da bi vsakemu, ki izgubi sluh, le-tega lahko povrnil. Seveda pa se težave pojavljajo tudi v povezavi s pripomočki, ki že obstajajo in naj bi bili na dosegu roke vsem gluhi in naglušni ljudem. Eden izmed tovrstnih problemov je vsekakor financiranje obstoječih tehničnih pripomočkov za sluh, ki jih ljudje s težavami s sluhom nujno potrebujejo.

2.9.2.1. Financiranje tehničnih pripomočkov za sluh

Ljudje, ki imajo težave s sluhom, se pogosto srečujejo s finančnimi težavami. To je predvsem posledica celotnega sistema in načina funkcioniranja družbe. Gluhi in naglušni ljudje namreč dosega nižjo izobrazbo od slišočih. Gre predvsem zato, da so manj informirani, imajo slabši besedni zaklad, slabšo splošno razgledanost in posledično potrebujejo veliko več truda, da vse to lahko nadoknadijo in dosežejo enakovredno znanje. Zaradi težav s komunikacijo in

jezikom se jih zelo malo odloči za vpis na fakulteto. Zaradi nižje izobrazbe in tudi že samega dejstva, da ne slišijo, na trgu dela zelo težko dobijo zaposlitev. Kljub temu da obstaja veliko področij, kjer bi brez težav lahko zelo uspešno delali, četudi ne slišijo, so zaradi svoje ovire diskriminirani. Ker nimajo zaposlitve, tudi nimajo rednih dohodkov, ki bi jim omogočili nakup tehničnih pripomočkov, ki stanejo veliko. Prav tako pa pomanjkanje delovne dobe vpliva tudi na nizke pokojnine. Zato ekonomske težave pogosto povzročijo, da si gluhi oziroma naglušni človek ne more privoščiti pripomočkov, ki jih potrebuje, ali pa se mora za njihov nakup zadolžiti.

Da bi se področje ekonomskih težav in posledično nedostopnosti pripomočkov izboljšalo, država skrbi na več načinov. Dostopanje do slušnih aparatov tako vsem zavarovanim osebam krije zavarovalnica iz obveznega zdravstvenega zavarovanja. Pogoji za uveljavljanje pravice do pripomočkov za sluh je ta, da je oseba pred uveljavljanjem vključena v obvezno zdravstveno zavarovanje najmanj pol leta. (Jerše Jan et al. 2012: 60) »Zavarovane osebe imajo pravico do slušnega aparata za eno ali obe ušesi, če gre za enostransko ali obojestransko izgubo sluha, ki je z zdravljenjem ni mogoče izboljšati.« (Štanta 2013: 53) Zdravstveno zavarovanje financira slušni aparat določene vrednosti (okrog 300 evrov), v primeru, da si človek izbere slušni aparat višjega cenovnega razreda, pa mora razliko kriti sam. Nadstandardni slušni aparat pa zdravstveno zavarovanje krije le otrokom in mladim, mlajšim od 20 let. (Štanta 2013: 53)

Vse ostale pripomočke si vsak gluhi ali naglušni človek lahko kupi sam. Zaradi že omenjene težke finančne situacije mnogih gluhih ljudi je bil sprejet Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila. (Uradni list RS 71/2014) »Ta pravilnik podrobneje ureja tehnične pripomočke, pogoje za njihovo pridobitev, dobo trajanja, standarde kakovosti teh pripomočkov, način vzdrževanja in vrednost posameznega tehničnega pripomočka.« (Uradni list RS 71/2014, 1. čl.) Določa torej, kdo je upravičen do subvencije za nek pripomoček. Pogoje izpolnjuje vsak človek, ki ustreza naslednjim kriterijem. Človek mora biti državljan Republike Slovenije in imeti stalno bivališče v Republiki Sloveniji ali pa tujec s stalnim bivališčem znotraj naše države. Poleg tega mora imeti 80-odstotno izgubo sluha ali več po Fowlerju ali pa mora imeti najmanj 50-odstotno izgubo sluha po Fowlerju v kombinaciji s slepoto ali slabovidnostjo. (Uradni list RS 71/2014, 3. čl.) Pogoji so določeni za vsak pripomoček posebej, prav tako tudi njihova cena ter doba, po kolikem času je človek upravičen do novega pripomočka (glej prilogo 6.1).

Človek mora za pridobitev tehničnega pripomočka in njegovo subvencioniranje oddati vlogo in izvid specialista na upravno enoto. Nato pa mora počakati odločbo, ki pojasni njegovo upravičenost do določenega tehničnega pripomočka in tudi do sofinanciranja le-tega. (Uradni list RS 71/2014, 4. čl.) »Po pravnomočnosti odločbe o priznanju pravice do tehničnega pripomočka upravna enota upravičencu izda vrednotnico za sofinanciranje plačila tehničnega pripomočka.« (Uradni list RS 71/2014, 5. čl.) V večini primerov se sofinancira 85 % cene pripomočka, 15 % pa plača človek sam. V primeru, da gluhi oziroma naglušni človek izbere pripomoček za sluh iz višjega cenovnega razreda, kot je določena najvišja vrednost za subvencioniranje, pa mora razliko plačati sam. Tisti ljudje, ki prejemajo denarno socialno pomoč, so upravičeni do popolne oziroma 100-% subvencije izbranega pripomočka za sluh. (AudioBM 2015c: http://www.audiobm.si/Dodatki_za_boljsi_sluh.htm)

2.9.3. Stari ljudje in tehnologija

Kot že rečeno, živimo v svetu tehnologije in tehnološkega napredka na vseh področjih. Mlajše generacije oziroma generacije, ki se rojevajo danes, se že od malih nog srečujejo z različnimi tehnološkimi produkti in pripomočki. Vse mlajši otroci imajo svoje mobilne telefone, računalnike, že zelo majhni otroci si sami lahko prižgejo risanke itd. Takšno življenje se jim zdi popolnoma vsakdanje in normalno, pogosto si življenja brez tehnologije niti ne morejo predstavljati. Drugače pa ta svet pogosto doživljajo starejše generacije oziroma starejši ljudje. V njihovem otroštvu in pravzaprav skozi večji del življenja večina današnje tehnologije še ni bilo oziroma njena uporaba ni bila razširjena. Pogosto nam pripovedujejo zgodbe, kako so perilo prali na roke, kako so le redki imeli televizijo, radio in avto itd. Vse to se nam zdi danes skoraj že samoumevno in dostopno skoraj vsem ljudem.

Stari ljudje so torej tista generacija, ki je v svojem življenju doživela velike spremembe. Ker tehnoloških produktov niso vajeni v takšni meri kot mlajše generacije, se pri uporabi različnih tehnoloških pripomočkov nemalokrat srečujejo z raznoraznimi težavami, se na uporabo težje privadijo in za to potrebujejo več časa. Zato potrebujejo pomoč od ljudi, ki jim bodo stvari večkrat razložili na razumljiv način in jim pri uporabi tudi pomagali. Prav tako se stari ljudje pogosto srečujejo s pomanjkanjem motivacije. Star človek namreč lahko »[...] meni, da se mu ničesar več ne izplača, kar je odvisno od njegove ocene, koliko let mu je še preostalo in kakšna bo kvaliteta njegovega prihodnjega življenja«. (Pečjak 2007: 154)

Zaradi razvoja boljšega zdravstva, higiene in boljše prehranjenosti ljudi danes ljudje dosegajo vedno višjo starost. (Pečjak 2007: 15) Prav tako so mlajše generacije vedno manj številčne. Zato je v današnji družbi vedno večji odstotek starih ljudi, ki se ukvarjajo z vedno bolj napredno tehnologijo. To sodobni družbi postavlja vedno večje izzive in naloge, da tem ljudem tako na splošno kot v povezavi s tehnologijo omogoči potrebne oblike pomoči (npr. Simbioza) in spodbudo za naprej.

Gluhi in naglušni stari ljudje so, kot že večkrat omenjeno, vsakodnevni uporabniki tehničnih pripomočkov za sluh. Prav tako se pogosto srečujejo s težavami z uporabo teh pripomočkov in pa nerazumevanjem delovanja le-teh, kar sem ugotovila tudi sama, ko sem bila prisotna v Mestnem društvu gluhih Ljubljana. Tam sem se namreč udeležila dveh predavanj, ki sta bili relevantni za mojo magistrsko nalogo. Eno izmed predavanj je udeležnim predstavilo ponudbo paketa za gluhe mobilnega operaterja Simobil, pri drugem pa je ponudnik tehničnih pripomočkov AudioBM predstavil tehnične pripomočke za sluh, ki jih gluhi in naglušni ljudje lahko dobijo pri njih. Na obeh predavanjih je bilo zastavljenih kar nekaj vprašanj v povezavi s tematiko, kot na primer, kaj so podatkovne povezave na telefonu. Poleg tega pa je bilo nemalokrat opaziti tudi začudenje ob predstavitvi tega, kaj nek pripomoček zmore. Kljub temu sem dobila vtis, da se gluhi in naglušni stari ljudje v večini dobro znajdejo pri uporabi tehničnih pripomočkov za sluh, celo boljše kot slišечи. Vsekakor pa na težave verjetno naletijo večkrat kot mlajše generacije, ki so vpeljane v svet tehnologije na vsakem koraku.

Za konec naj poudarim, da se ne srečujejo vsi stari ljudje z enakimi težavami. Prav tako se je marsikdo že zelo dobro privadil na vsakodnevne pripomočke, kot so televizija, radio, pralni stroj itd. Veliko starih ljudi tudi že uporablja moderne tehnološke pripomočke. Vedno več pa je tudi oblik pomoči za stare ljudi, kar vpliva na izboljšanje področja.

3. Empirični del

3.1. Opredelitev problema

Gluhi in naglušni ljudje so dandanes še vedno pogosto tarča pogledov s strani slišече okolice. Pozornost največkrat pritegnejo z uporabo slovenskega znakovnega jezika, poleg tega pa tudi z uporabo slušnih pripomočkov, ki jih okolica lahko opazi. Velikokrat so diskriminirani iz

vsakdanjih dejavnosti, saj zaradi komunikacijskih ovir težko aktivno sodelujejo s slišječimi, težko samostojno opravljajo določene aktivnosti in težko urejujejo vsakodnevne obveznosti (npr. na pošti, banki, v trgovini), ki so slišječim samoumevne in vsakdanje. Prav tako ne morejo preprosto poklepetati s sosedom, gledati televizije, poslušati radia, telefonirati itd. Okolje, v katerem živijo, je v večini okolje slišječih ljudi, kjer uporaba slovenskega znakovnega jezika ni razširjena, vse namreč poteka v govornem jeziku. Težave s komunikacijo so pravzaprav osnovna težava gluhih in naglušnih ljudi.

Da bi presegli težave, se gluhi in naglušni ljudje pogosto zatekajo k uporabi tehnologije in različnih pripomočkov za sluh. Obstaja namreč množica različnih pripomočkov za gluhe in naglušne ljudi, različnih proizvajalcev in različnih funkcij, ki pomagajo ljudem zaznavati zvoke iz okolice, ponovno slišati, jim omogočiti komunikacijo in samostojno življenje nasploh. Z uporabo tehnologije se gluhi in naglušni ljudje bolj samostojno in aktivno vključujejo v družbo in postajajo vedno bolj enakovredni. Tehnični pripomočki tako pripomorejo k odpravljanju diskriminiranja, kar je pomembna tema današnjega časa.

Zaradi svoje pomembnosti so tehnični pripomočki za sluh del zakonodaje, ki se z različnimi ukrepi (tako posredno kot neposredno) zavzema za preprečevanje izključevanja gluhih in naglušnih ljudi iz družbe in vsakdanjega življenja. Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI), ki temelji na mednarodni konvenciji Convention on the Rights of Persons with Disabilities in je pomemben pri uresničevanju zavez na mednarodni ravni, se tako na primer zavzema za odpravo diskriminacije ljudi z ovirami, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje, in želi ustvariti enake možnosti za vse. (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS 2015: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/invalidi_vzv/izenacevanje_moznosti_invalidov/) Zakon se v splošnem zavzema za ljudi z ovirami, znotraj svojih zahtev pa se dotakne tudi področja gluhih in naglušnih ljudi. »Kot enega izmed ukrepov za izenačevanje možnosti invalidov zakon predpisuje sofinanciranje tehničnih pripomočkov za invalide s senzornimi okvarami (gluhi, naglušni, slepi, slabovidni in gluhoslepi).« (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS 2015: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/nvalidi_vzv/izenacevanje_moznosti_invalidov/) Kljub svojemu dobremu namenu je v povezavi z omenjenim zakonom potrebno poudariti napako v poimenovanju zakona, ki vsebuje pojem invalid. Gre za napačen in neprimeren prevod besedne zveze »persons with disabilities«, torej osebe s hendikepom oziroma osebe z ovirami s strani Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, ki je bil sprejet in potrjen s strani Državnega zbora RS. Namen zakona je zavzemati se za pravice in

enakopravnost ljudi z ovirami, istočasno pa jih sam po sebi zaznamuje s svojim poimenovanjem, ki vsekakor ni ustrezno.

Zakonodaja se torej dotakne tudi področja tehnologije in tehničnih pripomočkov za sluh, ki so, kot že rečeno, izrednega pomena za zmanjševanje diskriminacije in za vključevanje gluhih in naglušnih ljudi v družbo. Poleg tega je v Uradnem listu Republike Slovenije s 13. 10. 2014 v veljavo stopil Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila. Namen pravilnika je, da »[...] ureja pogoje za pridobitev tehničnih pripomočkov in prilagoditve vozila, dobo trajanja, standarde kakovosti teh pripomočkov in prilagoditev, način vzdrževanja in vrednost posameznega tehničnega pripomočka oziroma prilagoditve vozila«. (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS 2015: http://www.mdds.gov.si/si/delovna_podrocja/invalidi_vzv/izenacevanje_moznosti_invalidov/) Tehnološki pripomočki naj bi tako bili dostopni vsem, ki jih upravičeno potrebujejo.

Kljub temu da se zakon in novi pravilnik borita proti diskriminiranju in dostopnosti pripomočkov vsem, pa temu žal ni tako. Do sofinanciranja so gluhi in naglušni ljudje upravičeni na podlagi dveh kriterijev. Prvi kriterij je odstotek izgube sluha, ki mora biti vsaj 80-odstotna, pri marsikaterem pripomočku pa celo nad 95-odstotna, kar pomeni popolno gluhoto. Prav tako so do sofinanciranja upravičeni tisti, ki imajo gluhoto kombinirano s slepoto – gluhoslepi. (Uradni list RS 71/2014) Drugi kriterij za upravičenost do sofinanciranja pripomočkov pa od človeka z okvaro sluha zahteva »[...] izkaznico o priznani pravici do uporabe slovenskega znakovnega jezika«. (Močnik 2014: 18) Vsi ostali do sofinanciranja niso upravičeni.

Seveda si lahko pripomočke kupi vsak človek sam, zavedati pa se je potrebno, da so ti pripomočki dragi, prav tako so dragi njihovo vzdrževanje in popravila. To je posebej velika težava za to skupino ljudi, ki zaradi okvare sluha že tako težko dobi delo v današnji stigmatizirajoči družbi in času gospodarske krize, kjer je zaposlitev že skoraj privilegij. Prav tako je to velik problem za stare gluhe in naglušne ljudi, saj so pokojnine nizke, z njimi morajo poravnati tekoče stroške in položnice. Pripomočki so tako za marsikoga zaradi ekonomske problematike pogosto nedosegljivi. Težava nastane tudi pri tem, da nek pripomoček za sluh človeku pripada na določeno časovno obdobje, ki je velikokrat predolgo (glej prilogo 6.1). V primeru, da bi človek potreboval novega, bi stroške, ki niso zanemarljivi, moral kriti sam. Vse to nam lahko kaže, da kljub velikim potrebam gluhih in naglušnih po

pripomočkah za sluh ti niso vedno dosegljivi in dostopni in prav tako niso dostopni vsem enako.

3.2. Metodologija

3.2.1. Vrsta raziskave in raziskovalni inštrument

Za preučitev realnega stanja področja sem izbrala kvalitativno raziskavo. »Pojem 'kvalitativno raziskovanje' je skupni pojem za zelo različne teoretične, metodološke in metodične pristope k družbeni resničnosti [...].« (Kardorf v Mesec 1998: 22) V okviru kvalitativne raziskave sem načrtovala izvesti odprte intervjuje na podlagi vnaprej začrtanih vprašanj, ki bi služila kot rdeča nit skozi pogovor. Tovrstna metoda raziskovanja se mi je za moje področje raziskovanja zdela najustreznejša, saj bi z njo resnično lahko prisluhnila ljudem, njihovim težavam, stiskam in predlogom za izboljšanje stanja na raziskovalnem področju. Tovrstna raziskava namreč omogoča, da se lahko posvetimo dejanskim problemom, s katerimi se ti ljudje srečujejo v vsakdanjem življenju. To nam kot raziskovalcem omogoča globlji vpogled v dejansko stanje, človeku, ki ga proučujemo, pa damo glas oziroma besedo. (Mesec 1998: 28) Prav tako pa so ugotovitve raziskave »[...] uporabne za reševanje socialnih problemov ljudi in za izpopolnjevanje metod socialnega dela, ki je namenjeno reševanju vsakdanjih stisk in težav ljudi.« (Mesec 1998: 29)

Pri dejanskem izvajanju intervjujev sem naletela na težave. Zaradi komunikacijskih težav med mano in gluhiimi sogovorniki moje raziskovanje ni potekalo, kot je bilo načrtovano. Pogovore sem izvajala sama, brez tolmača, saj so ti že tako prezasedeni in preobremenjeni. Več o tem bom razjasnila v nadaljevanju v poglavju 4.1.3. o zbiranju podatkov. S pomočjo mojega nepopolnega znanja slovenskega znakovnega jezika, odgledovanja z ustnic s strani gluhih in z medsebojno pomočjo članov pri komunikaciji z mano nam je uspelo izvesti intervjuje. Ti so potekali v obliki vprašanje – odgovor in se niso razvili v pogovor o področju. Vprašanja torej niso bila le neka rdeča nit, ki bi me vodila skozi pogovor. Vsekakor pa je na vsako vprašanje sogovornik lahko prosto odgovarjal, saj so bila vprašanja vsekakor dovolj odprta, da je vsak lahko v celoti izrazil mnenje in izkušnje. Na tej točki lahko iz svoje lastne izkušnje potrdim ugotovitve iz teoretičnega in empiričnega dela moje naloge. Pokazalo se je namreč, da se gluhi ljudje na vsakdanji ravni srečujejo s komunikacijskimi težavami in pomanjkanjem

tolmačev, ki bi jim komunikacijske ovire lahko pomagali preseči. Prav tako je bilo možno videti, koliko se gluhi dejansko prilagajajo slišči okolici le zato, da bi omogočili komunikacijo in stik. Veliko jih namreč bere z ustnic in se zelo trudi na podlagi mimike, drže telesa in pisne komunikacije razumeti, kaj jim slišči ljudje želijo povedati. Za razliko od njih pa slišča populacija naredi izredno malo za omogočanje kakovostne in tekoče komunikacije z ljudmi, ki ne slišijo.

Raziskovalni inštrument predstavlja vprašalnik, ki je sestavljen iz treh delov in je namenjen starim gluhim ljudem (priloga 6.2.). Prvi del vsebuje nekaj splošnih podatkov o datumu izvajanja intervjuja, oznako osebe po abecedi od A do G po vrsti, kakor so si sledili pogovori, in nekaj demografskih podatkov o intervjuvancih, kot sta starost in spol ter podatek, ali je sodelujoči gluh ali naglušen. Po teh podatkih sodelujočih nisem spraševala, tudi starost sem pridobila s pomočjo baze podatkov o članih. Namen teh podatkov je bil predvsem sebi omogočiti strukturirano zapisovanje pogovorov in na tak način lažje zapisovanje, kateri pogovori pripadajo kateri osebi, in kasneje preveriti, ali demografski podatki, kot sta spol in starost, lahko vplivajo na dobljene odgovore (npr. starost lahko vpliva na to, s kakšnimi težavami v zvezi s tehničnimi pripomočki za sluh se človek srečuje). Ti podatki torej niso nujno pomembni, vsekakor pa lahko vplivajo na dane odgovore. Drugi del vprašalnika je sestavljen iz 8 vprašanj o tehničnih pripomočkih za sluh in zakonodaji na tem področju. Zadnji del pa vsebuje 2 vprašanji o gluhoti in človekovi izkušnji z gluhoto. Ti dve vprašanji sta najbolj osebni, zato sem jim ju postavila na konec pogovora, ko so se sodelujoči že malo sprostiti in smo se medsebojno že povezali. Ti dve vprašanji sta pomembni predvsem za analiziranje odgovorov iz drugega dela vprašalnika, saj čas, kdaj je človek oglušel, lahko zelo vpliva na celotno življenje te osebe.

3.2.2. Populacija in vzorčenje

Populacijo moje raziskave so predstavljali starejši gluhi ljudje (starejši od 65 let), ki so člani Mestnega društva gluhih Ljubljana (MDGL), ki ima svoj sedež v središču Ljubljane. Ti ljudje so namreč vsakodnevni uporabniki tehnoloških pripomočkov za sluh, zato so lahko iz prve roke povedali, s kakšnimi težavami se vsakodnevno srečujejo v povezavi z izgubo sluha in tehnološkimi pripomočki, kateri so tisti, ki jih najbolj potrebujejo za kakovostno življenje, kako Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvah vozila vpliva na to, kaj si lahko

privoščijo, kje še vidijo pomanjkljivosti in kaj bi bilo nujno potrebno spremeniti na tem področju. Da se bom pogovarjala s starejšimi od 65 let, sem se odločila zaradi tega, ker so v splošnem starejši videni kot skupina, ki je manj seznanjena z novo tehnologijo in novimi tehničnimi pripomočki, se manjkrat odloči za nove pripomočke in se večkrat srečuje z različnimi težavami v povezavi s tehnologijo. Zato me je zanimalo, kako je s tem pri starih gluhih ljudeh, ki pripomočke nujno potrebujejo za čim boljše življenje.

V raziskavo sem vključila 8 starejših ljudi obeh spolov, ki ne slišijo. V mojem prvotnem načrtu je bilo intervjuvati 4 ljudi z lažjo in 4 ljudi s težjo okvaro sluha. Takšen vzorec se mi je zdel ustrezen predvsem zaradi tega, da bi v raziskavi zajela tako tiste, ki jim novi pravilnik pomaga pri subvencioniranju tehničnih pripomočkov, in tudi tiste, ki do tega niso upravičeni. Tako bi lahko pridobila poglobljen vpogled na eno in na drugo stran in ugotovila, kakšnega pomena je pravzaprav tehnologija za gluhe in naglušne ljudi. Na eni strani bi tisti, ki so deležni subvencioniranja, lahko povedali, kako se je z novim pravilnikom njihovo življenje spremenilo (kakšno je bilo prej in kakšno je sedaj), kako dostop do tehnologije vpliva na kakovost njihovih življenj in kje vidijo pomanjkljivosti. Na drugi strani pa bi mi ljudje z lažjo okvaro sluha, ki niso upravičeni do subvencioniranja, lahko povedali, s kakšnimi težavami se srečujejo, kje čutijo največje pomanjkljivosti, kako sprejemajo novi pravilnik in kje so nujne spremembe. Prav pogovor z obema stranema bi tako dal poglobljeno videnje v dejansko stanje področja ljudi, ki ne slišijo.

Ko sem vzpostavila stik z Mestnim društvom gluhih Ljubljana in jim predstavila svoje namene, vzorec, vprašalnik in cilje, so mi tam z veseljem pristopili na pomoč. Sekretarka društva je v bazi članov poiskala tiste člane, ki so starejši od 65 let, in na podlagi poznanstev teh članov predlagala, kdo bi mi na izbrano temo lahko podal relevantne informacije. Vsi člani namreč ne uporabljajo tehničnih pripomočkov, kar lahko kaže na problematiko področja. Vse to lahko kaže tudi na to, da pripomočki niso dostopni vsem ljudem enako, da so lahko cenovno neugodni (previsoke cene), da niso ustrezni za vse ljudi enako (nekaterim koristijo bolj kot drugim, odvisno od stopnje in oblike težave s sluhom) itd. Seveda pa ne smemo prehitro sklepati, saj gre lahko tudi le za stvar odločitve vsakega posameznika. Vsekakor bi bilo zanimivo raziskati, kakšni so dejanski vzroki, da se ljudje ne odločijo za tehnične pripomočke za sluh. Ker pa se moja tema nanaša na uporabo tehničnih pripomočkov za sluh, na njeno dostopnost, ustreznost itd., pa sem za preučevanje potrebovala vzorec gluhih in naglušnih ljudi, ki tehnične pripomočke uporabljajo. Ti mi namreč iz lastnih izkušenj lahko povedo, kakšno je dejansko stanje področja, kateri so najbolj priljubljeni tehnični pripomočki

za uporabo, katere ljudje najbolj potrebujejo, kako so seznanjeni z zakonodajo in posledično pravicami, s kakšnimi težavami se srečujejo in podobno. Tisti, ki pripomočkov nimajo, jih ne uporabljajo in ne potrebujejo, mi na takšna vprašanja žal ne bi mogli odgovoriti na podlagi svojih izkušenj, zato rezultati ne bi bili relevantni.

Ob pregledu baze je sekretarka ugotovila, da v omenjenem društvu pravzaprav ni naglušnih ljudi, ki bi bili starejši od 65 let, na kar nas sicer opozori že samo ime Mestno društvo gluhih Ljubljana. Društvo sicer ima nekaj naglušnih članov, vsi ti pa glede na starost ne ustrezajo mojemu začrtanemu vzorcu. To, da so v društvu le gluhi člani, lahko delno pojasni zgoraj opisani problem neuporabe pripomočkov za sluh. Veliko ponujenih produktov namreč lahko koristi le tistim ljudem, ki še zaznavajo sluh. Ker pa gre tako za gluhe ljudi, ki po definiciji v večini več ne zaznavajo zvokov, pripomočki v veliki večini za njih niso toliko uporabni. Ne glede na povedano obstajajo pripomočki, ki s svetlobnimi in vibracijskimi efekti nudijo pomoč gluhim ljudem pri različnih opravilih. Zato omenjeno najverjetneje ni edini razlog, zakaj nekateri gluhi ljudje niso uporabniki pripomočkov za sluh.

Da bi lahko izvedla intervjuje tudi z naglušnimi ljudmi, bi morala stopiti v stik z drugim društvom, ki deluje na področju Ljubljane, in sicer Društvom gluhih in naglušnih Ljubljana. To pa bi vsekakor zahtevalo svoj čas, saj bi bilo potrebno tudi tam navezati stik, spoznati ljudi in delovanje društva in se vključiti v okolje. Zato sem se na koncu odločila, da intervjuvam 8 gluhih starih ljudi, saj mi bodo ti prav tako dobro znali povedati, kako pripomočki za sluh vplivajo na njihova življenja. Prav tako mi je sekretarka Mestnega društva gluhih Ljubljana potrdila, da naglušni ljudje niso tako množični uporabniki tehničnih pripomočkov za sluh, z izjemo slušnih aparatov, saj jim že slušni aparati sami omogočijo zaznavanje zvokov in pripomorejo h kakovostnemu življenju.

Prav tako ne moremo mimo tega, da bi lahko spregledali sledi medicinskega modela, ki ljudi še vedno razvršča na podlagi diagnoze, ki jo imajo. V mojem primeru gre za gluhe ljudi, ki so skupaj vključeni v društvo na podlagi tega, ker ne slišijo. Naglušni ljudje pa so del spet nekega drugega društva itd. Cilj društev je po njihovih zagotovitvah vsekakor še vedno zagotavljati članom kakovostno življenje, jim pomagati pri zadovoljevanju potreb, izpolnjevanju želja in nudenju pomoči na vseh področjih življenja. Kljub temu pa so ljudje znotraj teh društev kategorizirani na podlagi njihove ovire oziroma lastnosti, ki jim je skupna. To se pravzaprav pojavlja pri vseh ljudeh z ovirami. Pri gluhih je ta težava še večja, saj sami zaradi velike komunikacijske ovire ne morejo oziroma težko vzpostavijo stik s sliščo okolico

in s člani drugih društev oziroma z drugimi ljudmi, ki nimajo težav s sluhom. Zato se v veliki meri družijo le med seboj in postajajo nekakšna zaprta skupina, kar jih vsekakor omejuje. Ob mojem obisku sem lahko opazila, kakšno zanimanje sem med njimi vzbudila s svojim prihodom. Zanimalo jih je, kdo sem, kaj delam, ali sem gluha. Hkrati je bilo moč opaziti tudi njihovo navdušenje nad mojim znanjem slovenskega znakovnega jezika, kljub temu da to ni popolno in da sama težko tekoče komuniciram le v slovenskem znakovnem jeziku. Še bolj se jim je moje znanje slovenskega znakovnega jezika zdelo posebno zaradi tega, ker sama nisem gluha in tudi nimam v družini nikogar, ki bi bil gluha ali naglušna. Slišči ljudje se namreč v veliki večini ne prilagajajo ljudem, ki ne slišijo. Vse to je lahko dober pokazatelj tega, da so ti ljudje pripravljeni na stike z drugimi skupinami ljudi, žal pa jim sama komunikacija in neprilagojenost ter diskriminacija s strani okolice tega pogosto ne omogoča.

3.2.3. Zbiranje podatkov

Ljudi je vedno najboljše proučevati v kontekstu in v vsakdanjem okolju, torej v njihovem naravnem okolju, kjer živijo in kjer se dejansko srečujejo s težavami. (Mesec 1998: 34-35) Ker ljudi, s katerimi sem opravljala intervjuje, ne poznam, od njih nisem mogla zahtevati, da intervjuje opravim v njihovem domačem okolju. Zato sem intervjuje izvajala v prostorih Mestnega društva gluhih Ljubljana. Tam se namreč vsak teden srečujejo, udeležujejo različnih predavanj in nemalokrat tudi govorijo o perečih problemih, s katerimi se srečujejo. Zato je to okolje za njih prav tako domače, saj v društvu preživijo veliko časa.

Sama sem društvo obiskala štirikrat. Najprej sem se v januarju udeležila predavanja na temo Simobilovih ponudb za gluhe in naglušne. Takrat sem se tudi že delno dogovorila, da bom raziskovanje lahko izvedla v okviru tega društva. Ko sem imela pripravljen vprašalnik, sem nato v aprilu kontaktirala trenutno sekretarko društva Majo Kuzma preko elektronskega sporočila. Na kratko sem se še enkrat predstavila, razložila svoje cilje, načrtan vzorec, ki sem ga potrebovala, in v vpogled priložila svoj vprašalnik. Odgovor sem prejela hitro, v njem sem bila vabljen, da se na dan 6. 5. 2015 ob 9:00 uri dopoldne oglasim na društvu osebno, da se z vodstvom društva spoznamo in se o vsem bolj temeljito pogovorimo, kar sem tudi storila. Še isti dan popoldne ob 17:30 uri sem se udeležila tudi predavanja o tehničnih pripomočkih za sluh in spoznala štiri gluhe ljudi, s katerimi smo se za izvajanje intervjujev dogovorili za popoldne v sredo, 13. 5. 2015, v prostorih društva.

Na ta datum sem se torej ponovno oglasila v prostorih društva v središču Ljubljane. Najprej smo se vsi skupaj udeležili predavanja na temo pravic gluhih in naglušnih ljudi. Vsako sredo imajo v društvu namreč predavanje na neko izbrano temo. Ob koncu predavanja pa smo začeli z dogovorjenimi intervjuji. Na društvu so nam z veseljem odstopili pisarno predsednika društva. Vsakega posebej sem nato drugega za drugim povabila na pogovor. Pri pogovorih sem naletela na nepričakovano težavo. Zaradi težko dostopnih in preobremenjenih tolmačev, ki so na splošno preveč zasedeni, naj bi mi pri komunikaciji pomagal mlajši naglušen član društva, ki hkrati sliši, govori in obvlada slovenski znakovni jezik. Ker pa se je vse skupaj malo zavleklo, pa »tolmača« ni bilo več v društvu. Zato sem pogovore morala opraviti sama. Sama sem se namreč učila slovenski znakovni jezik, kar mi je omogočilo samostojno izvajanje intervjujev. Žal sem zaradi neuporabe slovenskega znakovnega jezika in pomanjkanja vaje zaradi drugih obveznosti marsikatero kretnjo pozabila in mi sporazumevanje s kretnjami ni potekalo tako tekoče, kot bi sama želela. Zato se intervjuji niso razvili v tekoče pogovore o tematiki, kot je bilo prvotno načrtovano. Pri komunikaciji mi je pomagalo tudi to, da je kar nekaj sodelujočih odgledovalo oziroma bralo z ustnic in poleg kretenj tudi govorilo. Pri enem od intervjujev, kjer gospod za komunikacijo uporablja le slovenski znakovni jezik, mi je na pomoč priskočil predsednik društva Nikolaj Vogel, ki je naglušen, vendar se lahko sporazumeva tako z govorno besedo kot tudi s slovenskim znakovnim jezikom.

Po končanih pogovorih sem se dogovorila za naslednje štiri pogovore, ki sem jih izvedla teden dni kasneje, 20. 5. 2015, v prostorih društva. Pogovore sem prav tako opravila sama, brez pomoči, saj so bili na društvu vsi zaposleni s svojimi dolžnostmi. Pri intervjuju z osebo E mi je na pomoč priskočila gospa, ki sem jo pred tem že intervjuvala, saj zelo dobro odgleduje. Oseba E je bila namreč gospa, ki ne zna brati z ustnic, moje znanje znakovnega jezika pa je na trenutke in pri nekaterih vprašanjih prešibko, da bi določene stvari lahko razumljivo in jasno pojasnila v takšni obliki, da bi me gospa pravilno razumela.

Vsi pogovori so trajali od pet do deset minut. Vprašanja so bila sestavljena vnaprej. Med pogovorom sem jih na več točkah morala prilagajati, saj nekateri intervjuvanci niso poznali zakonodaje, niso izrazili želje po novem pripomočku in tako dalje, zato je bilo potrebno vprašanja prilagoditi njihovim odgovorom, kakšnega celo izpustiti, saj ni imelo smisla. Poleg vprašanj sem pozornost namenila tudi opazovanju. Pri gluhih ljudeh sta namreč zelo pomembni mimika in drža telesa, ki sta v večini primerov zaradi načina komuniciranja izraženi v veliko večji meri kot pri slišočih ljudeh. Pogovorov nisem snemala, saj so deloma

potekali v slovenskem znakovnem jeziku, deloma v govornem jeziku, ki pri gluhih ljudeh ni vedno razumljiv, sploh če jih med tem ne opazuješ in če hkrati ne opazuješ tudi njihove mimike in telesne drže. Prav tako stavki niso slovnično pravilno zastavljeni in bi jih bilo potrebno spreminjati. Zato se mi snemanje in dobesečni transkripti niso zdeli smiselni. Odločila sem se, da zaradi vseh navedenih razlogov pogovore zapisujem. Pri tem nisem imela večjih težav, saj so sodelujoči odgovarjali počasi, stvari so ponovili večkrat. Prav tako so bili zelo strpni pri naši komunikaciji. Stvari so brez nejevolje ponovili večkrat, se potrudili razložiti drugače, v kolikor se nismo dobro razumeli. Prav tako jim ni bilo nerodno vprašati za bolj obširno razlago, kadar sami česa niso razumeli.

3.3. Obdelava podatkov

Pridobljene podatke sem najprej prepisala z listov papirja na računalnik in jih smiselno in slovnično pravilno uredila. Nato sem vse podatke združila v en dokument, kjer sem pod vsako vprašanje enega za drugim zapisala odgovore vseh sodelujočih, in sicer z oznakami velikih tiskanih črk od A do G (priloga 6.3.). Sledila je kvalitativna analiza. Na začetku sem celotno besedilo razčlenila na sestavne dele in določila enote kodiranja. (Mesec 1998: 104) Enote sem označila s črko, ki je označevala osebo, ki ji je določena izjava pripadala, in številko, ki je po vrsti zaporedno označila neko izjavo. Vse skupaj pa tvori oznako za del besedila, na katerega se sklicujem. Tiste izjave, ki znotraj odgovorov niso bile relevantne za moje raziskovanje oziroma mi niso podale uporabnega podatka, sem pobarvala z rdečo in jim nisem pripisala nikakršne kode. V zapisu pa sem jih pustila, saj bi se brez njih kontekst lahko spremenil in podal napačne podatke.

Po končani razčlenitvi opisov sem začela z odprtim kodiranjem v obliki tabele. (priloga 6.4.) Vsaki kodirani enoti sem pripisala smiselne pojme, pojme sem potem smiselno na podlagi podobnosti in skupnih lastnosti razporedila v kategorije in vsemu skupaj določila še nadkategorije, ki so jih sestavljali nadrejeni pojmi. Vse to sem razvrstila v dva sklopa, kot jih je določil že vprašalnik. Prav tako pa sem na podlagi vsebine vprašanj določila tudi temo, na katero so se zapisane izjave navezovale.

V nadaljevanju sem na podlagi odprtega kodiranja za boljši pregled naredila osno kodiranje in dobljene kodirane enote s pojmi, kategorijami in nadkategorijami tematsko zapisala v obliki alinej, in sicer po hierarhičnem vzorcu: nadkategorija → kategorija → pojem (priloga 6.5.).

Tako sem dobila smiselno in jasno zbrane podatke, ki so na določeno vprašanje jasno nanizali uporabne podatke, ki kažejo na stanje. Na podlagi teh podatkov pa sem začela z analizo rezultatov. Pri analizi sem upoštevala tudi podatke, ki sem jih sproti med druženjem z gluhiimi ljudmi pridobila z opazovanjem.

Že med samo analizo so se mi kazale tudi nekatere vzročno-posledične povezave med določenimi odgovori na vprašanja. Na podlagi teh povezav sem naredila tudi odnosno oziroma selektivno kodiranje (priloga 6.6.), povezave pa sem sproti omenjala med analizo rezultatov.

3.4. Rezultati in razprave

UPORABA IN VPLIV NA ŽIVLJENJE

Tako kot že v teoriji sem pri kodiranju pripomočke razdelila na dve skupini, in sicer tiste osnovne pripomočke, ki ljudem ponovno pomagajo slišati (slušni aparat in polžev vsadek) ter dodatne pripomočke, ki kot samostojni ali kombinirani s prvo skupino omogočajo samostojnejše življenje. Nihče od mojih sogovornikov ne uporablja polževega vsadka. To je lahko posledica tega, da so operacije in vstavljanje polževih vsadkov med starejšimi dokaj redke, lahko pa posledica tega, da je slušni živec mojih sogovornikov zaradi popolne gluhotе preveč poškodovan, da bi bila operacija možna. (Pauletič 2014: 22) Teh podatkov v svojem raziskovanju nisem pridobila, saj se navezujejo na področje medicine. Skozi raziskovanje sem ugotovila tudi, da je le oseba B uporabnica slušnega aparata, poleg tega pa oseba F čaka na pregled za pridobitev le-tega. Povedala je: »Sem pa se prijavila za slušni aparat (F2).« Ta majhen odstotek uporabnikov slušnih aparatov je najverjetneje posledica tega, da sem se v okviru svoje raziskave pogovarjala le z gluhiimi ljudmi, slušni aparat pa se najpogosteje uporablja pri tistih, ki še imajo ostanke sluha. Njegova naloga je predvsem ojačevanje zvoka, ki pa ga gluhi največkrat ne sprejemajo. Seveda je potrebno upoštevati, da v skupino gluhih ljudi spadajo tisti, ki imajo od 95- do 100-odstotno izgubo sluha. In prav to je najverjetneje razlog, da nekateri slušni aparat uporabljajo, drugim pa ta ne koristi, ker zvokov ne zaznavajo več.

Veliko bolj uporabljeni so s strani gluhih ljudi pripomočki, ki omogočajo komunikacijo. Kar sedem sodelujočih je izjavilo, da imajo mobilni telefon. Na podlagi opazovanja v društvu sem

ugotovila, da so gluhi ljudje v večini lastniki novodobnih pametnih telefonov, ki omogočajo prenos slik, podatkov, omogočajo video klice, prav tako je preko njih mogoče uporabljati različne aplikacije itd. To nam pove tudi izjava osebe A: »Imam mobitel, ki je primeren za gluhe (A1).« Osebi D in E sta med pripomočki omenili tudi faks. Oseba E ga še vedno uporablja, oseba D pa ga danes ne uporablja več: »Včasih sem imela faks (D3).« Poleg omenjenih dveh pripomočkov gluhi uporabljajo tudi računalnik. V moji raziskavi je polovica vprašanih potrdila, da računalnik ima. Ta jim lahko omogoča dostopnost do informacij in njihovo informiranost. Za gluhe ljudi je to velikega pomena, saj informacij ne morejo sprejemati nezavedno na vsakem koraku. Pomembnost informiranosti je poudarila tudi oseba Č: »Da so gluhi informirani (Č13).« Vsi trije omenjeni pripomočki gluhim ljudem omogočajo pisno in vizualno komunikacijo na daljavo in tako tudi stik s svojimi najdražjimi. To sta potrdili tudi oseba D, ki pravi: »Tako imam lahko stik s sorodniki, ki so v Prekmurju, se lahko pogovarjamo (D6).« in oseba E, ki je povedala: »Najbolj mi koristi internet, za pogovor. Imam hčerko v Beogradu in se lahko pogovarjava (E5).«

Poleg zgoraj omenjenih pripomočkov gluhi ljudje v svojem življenju nujno potrebujejo tudi razne oblike alarmov, ki jim pomagajo pri opozarjanju na različne stvari. Štiri udeležene osebe v raziskavi tako uporabljajo budilko, ki oddaja svetlobne, vibracijske ali zvočne efekte. Kar sedem vprašanih pa ima doma tudi svetlobni zvonec, ki jih opozarja, ko je nekdo pred njihovimi vrati. Ti pripomočki jim omogočajo varnost in pomoč pri samostojnem in kakovostnem življenju.

Tehnologija ima po besedah sodelujočih v moji raziskavi velik, dober in pozitiven vpliv na njihovo življenje. To nakazujeta tudi naslednji dve izjavi: »Tehnologija ima velik vpliv na življenje gluhih ljudi. Brez tega gluhi ne morejo živeti, ne morejo nič (A5).« in »Pripomočki vplivajo zelo dobro (G5), so v pomoč (G6).« Tehnologija jim omogoča boljše življenje: »Življenje brez tega je slabše (A6).«, prav tako jim pripomočki življenje olajšujejo: »Pripomočki so za gluhe olajšava (Č7).« Nudijo jim podporo in pomoč na tistih področjih, kjer zaradi svojih ovir težko samostojno delujejo: »Veliko mi pomagajo vsak dan (C4).«

Rezultati na tej točki jasno kažejo, kateri so najbolj uporabljeni tehnični pripomočki za sluh. Vsi vprašani uporabljajo dokaj osnovne in preproste tehnične pripomočke za sluh, kar bi lahko povezali z njihovo starostjo. Uporabljajo tiste najnujnejše pripomočke, ki so del našega vsakdana in ki tako njim kot tudi slišočim omogočajo zadovoljevanje potreb po komunikaciji in stikih ter samostojnost (budilka, svetlobni zvonec). Vsekakor starost ni edina, ki vpliva na

takšno stanje, saj je to lahko posledica več različnih dejavnikov, kot na primer slab ekonomski položaj.

TEŽAVE PRI UPORABI

Med raziskovanjem sem ugotovila, da se gluhi ljudje, ki so sodelovali v raziskavi, v veliki večini ne srečujejo z nikakršnimi težavami v povezavi z uporabo tehničnih pripomočkov za sluh. Kar sedem od osmih jih je namreč odgovorilo, da nima nikakršnih težav, ena oseba je celo izrazila, da je zadovoljna: »Ne, nimam nikakršnih težav (A8). Sem zadovoljna s tem (A9).« Na tej točki lahko vidimo, da kljub temu, da so v raziskavi sodelovali le stari ljudje, niso izrazili večjih težav z uporabo tehničnih pripomočkov za sluh. Oseba D je kot edina izpostavila, da se v povezavi s tehničnimi pripomočki za sluh srečuje s prilagajanjem nanje: »Nisem še navajena na vse te pripomočke. Se še učim uporabljati računalnik (D7).« Poleg te težave je oseba C kot težavo izpostavila pokvarljivost pripomočkov (C18b), oseba E pa je opozorila na pomanjkanje tehničnih prilagoditev, ki bi jim v še večji meri olajšale življenje: »Edino želela bi si, da bi mobilni telefon imel lučko, ki bi utripala, ko bi imela klic ali sporočilo, in bi me opozorila na to. Tako moram vedno gledati na telefon, vibracije velikokrat ne čutim (E7).« Pri tem se je pokazalo, da je potreben tehnološki razvoj in napredek na področju tehničnih pripomočkov za sluh. Izjava osebe E ni edini primer, ki kaže na potrebo po novih pripomočkih oziroma dodatkih za pripomočke. Med opazovanjem je na predavanju o tehničnih pripomočkih za sluh neka gospa spraševala, ali obstaja naprava, ki bi jo opozorila na avto, ki se pripelje za njo. Žal tudi takšna naprava danes še ne obstaja oziroma ni dosegljiva na naših tleh. Vidimo lahko, da obstaja še veliko področij in situacij, kjer bi tehnologija gluhih ljudi lahko olajšala življenje in jim pomagala pri njihovem dobrem počutju, njihovi varnosti in samostojnem življenju.

POTREBE PO NOVIH PRIPOMOČKIH IN OMEJITVE

Kot je bilo opaženo, vprašani ljudje ne uporabljajo veliko tehničnih pripomočkov za sluh. Zanimalo pa me je, ali bi želeli imeti še kaj drugega, kot imajo. Med raziskovanjem se je pokazalo, da večji del vprašanih ne potrebuje drugih pripomočkov, kot jih že imajo. Kar pet

od osmih jih je na vprašanje o tem, ali bi potrebovali še kakšen drugi pripomoček, odgovorilo z ne in potrdilo, da ne potrebujejo ničesar drugega. Njihovi odgovori so bili: »Ne, ne potrebujem ničesar drugega (G8).« ali pa »Ne, nič ne rabim (E8).« To pokaže zadovoljstvo ljudi s tem, kar imajo, na kar lahko vpliva več dejavnikov. Eden izmed njih je lahko tudi starost. Kot rečeno, starejši ljudje niso vedno množični uporabniki tehnologije. Prav tako kot pravi Pečjak (2007: 154–159), stari ljudje nimajo več motivacije za uvajanje v nove stvari in se tako zadovoljijo z osnovnimi in najnujnejšimi pripomočki. Na stanje pa lahko vpliva tudi nepoznavanje novih tehničnih pripomočkov oziroma otežena dostopnost do le-teh. Poudariti pa je potrebno tudi to, da veliko pripomočkov ni ustreznih za popolnoma gluhe ljudi, temveč za ljudi, ki še lahko zaznavajo zvoke, kar je v danem primeru zelo verjeten razlog.

Kljub temu so tri osebe potrdile, da potrebujejo več pripomočkov, kot jih imajo. Oseba A je na vprašanje o tem, katere pripomočke bi še potrebovala, odgovorila: »Da (A11). Vse, vse (A12).« Pri tem žal ni izrazila, kaj je to, kar potrebuje. Kljub temu da sem jo vmes še enkrat vprašala, kaj je to vse, je bil odgovor enak – vse. Pri tem, da bi pridobila nove pripomočke, jo po njenih besedah omejujejo visoke cene pripomočkov in slab ekonomski položaj gluhih ljudi: »Pripomočki so dragi (A13). Gluhi imajo majhno izobrazbo, majhno delovno dobo, majhne pokojnine (A14).« Oseba Č je poudarila, da bi njegova žena potrebovala računalnik oziroma internet: »Žena, ki je tudi gluha, bi rabila internet (Č4) oziroma računalnik (Č5).« Pri tem torej ni popolnoma jasno, ali to potrebuje tudi sam, ali sam ničesar ne potrebuje in je zaradi tega izpostavil ženske potrebe. Kot razlog, zakaj si tega pripomočka z ženo ne privoščita, je sogovornik navedel denarne težave: »Ne privoščiva si zaradi finančnih težav (Č6).« Oseba F je izpostavila, da potrebuje slušni aparat in mobilni telefon, pri čemer pa jo omejujejo čakalne dobe in počasni postopki. Na vprašanje, katere pripomočke bi oseba še želela imeti, je odgovorila: »Slušni aparat (F5), za katerega sem se že prijavila na pregled (F6). Pa mobilni telefon (F7), za katerega čakam odločbo iz občine (F8).« Tudi tri sodelujoče osebe, ki so povedale, da bi potrebovale več pripomočkov, so izpostavile le tiste najbolj pogoste in osnovne pripomočke, ki jih gluhi uporabljajo.

Pri dostopanju do pripomočkov se, kot lahko vidimo iz zgornjih izjav, srečujejo z različnimi ovirami. Prve ovire so vsekakor ekonomskega značaja. Pripomočki so dragi, ekonomski položaj gluhih ljudi je slab in se srečujejo s finančnimi težavami. Prav tako je po mnenju osebe D premalo subvencij, ki bi olajšale dostop do pripomočkov. Poleg tega nemalokrat naletijo tudi na komunikacijske ovire. Pri dostopanju do novih pripomočkov jih omejuje komunikacija, saj sami ne slišijo, sliščeči ljudje pa v večini primerov ne znajo slovenskega

znakovnega jezika. To dokazuje tudi izjava osebe A: »Sama ne morem kupiti, se ne morem pogovarjati (A16).« Prav tako na oteženo komuniciranje in neprilagajanje slišče okolice na gluhe ljudi opozarja tudi oseba G: »Problem je s komunikacijo, ko jih hočeš kupiti (G15). Sam sicer berem z ustnic, vendar vsi govorijo prehitro (G16), ne gledajo v mene (G17).« Zato pri dostopanju do novih pripomočkov nujno potrebujejo tolmača, ki jim bo pomagal pri komuniciranju, na kar so opozorile osebe A: »Gluhi ljudje pa nujno potrebujejo tudi tolmača (A7).«, oseba C: »S sabo moram vzeti tolmača za pogovarjanje (C8).« in oseba G: »Zato potrebujem tolmača (G18).« Pri tem pa lahko prihaja do občutka nesamostojnosti, prav tako do novih stroškov, kar gluhe ljudi postavlja v težak položaj.

DOSTOP DO PRIPOMOČKOV

Kot je videno v prejšnji točki, gluhi ljudje pogosto potrebujejo pomoč pri dostopu do pripomočkov, ki jih potrebujejo za svoje življenje. Trije od vprašanih so povedali, da do pripomočkov dostopajo sami, med njimi je tudi oseba C: »Sam jih dobim v trgovini (C7).« Dva od treh sta povedala, da sta včasih pri dostopanju deležna pomoči. Oseba G je poudarila, da je deležna pomoči s stani društva: »Kupim jih sam (G9), včasih malo pomaga društvo (G10).« Prav tako je še pet drugih vprašanih povedalo, da jim pri dostopu do tehničnih pripomočkov pomaga društvo. Oseba Č pa je povedala, da pripomočke kupi sama, pri tem pa ji pomaga eden izmed družinskih članov: »Z ženo pripomočke kupiva sama (Č8), pri tem pa nama pomaga hčerka (Č9).« Pomoč s strani družinskih članov je omenila tudi oseba D, ki ji pri dostopanju do pripomočkov poleg družine pomaga tudi društvo: »Mobitel sem dobila od sina (D9), računalnik sem dobila preko društva (D10).« Oseba E je poleg omenjenih virov oziroma načinov dostopa povedala, da pripomočke dobi tudi kot darilo ob rojstnem dnevu.

Vsi ti podatki dobro kažejo na to, da gluhi ljudje zaradi že omenjenih ovir težko dostopajo do tehničnih pripomočkov za sluh in pri tem nujno potrebujejo pomoč. Na tej točki se kaže pozitivna stran društev, med katere spada tudi Mestno društvo gluhih Ljubljana, saj so društva v veliko podporo in pomoč svojim članom in so poleg družinskih članov glavni zastopniki gluhih ljudi. Na podlagi opazovanja to lahko potrdim tudi sama. V času mojega obiska Mestnega društva gluhih Ljubljana se je pri sekretarki društva oglasilo kar nekaj gluhih ljudi, ki so se srečevali z različnimi težavami in so potrebovali različne oblike pomoči. Tako sekretarka kot drugi zaposleni so se vsakič potrudili po najboljših močeh pomagati tem

ljudem, jim svetovati in hkrati prevzeti vlogo zagovornika teh ljudi. Poleg društev oporo gluhim predstavljajo tudi družinski člani, ki tako kot društvo gluhim predstavljajo spodbudo, nemalokrat tudi neke vrste neformalne zagovornike, včasih tolmače oziroma pomoč pri komunikaciji in jim lajšajo življenje v svetu slišočih. Društvo in sorodniki na podlagi podatkov sestavljajo socialno mrežo gluhih ljudi, kar kaže na omejene stike gluhih ljudi s sliščo okolico.

FINANCIRANJE

Kot že večkrat omenjeno, se gluhi ljudje pogosto srečujejo s slabim ekonomskim stanjem. Ko pride do pokrivanja stroškov novih pripomočkov za sluh, se gluhi tako pogosto srečujejo s stisko. Nemalokrat se po pomoč obračajo na različne zakone, ki jim določajo denarno pomoč na podlagi določenih kriterijev. Žal pa vsi ljudje niso upravičeni do finančne pomoči in morajo celotne stroške pokriti sami. Polovica vprašanih je potrdila, da pripomočke v celoti financirajo samostojno in da pri tem niso deležni nikakršne pomoči. Pet vprašanih je povedalo, da jim pri financiranju pomaga društvo ali država v obliki subvencij in vrednotnic. Vsekakor pa so vsi ti povedali tudi, da del stroškov pokrijejo sami. Oseba C je tako na vprašanje o tem, kdo financira pripomočke, povedala: »Plačani so z vrednotnico (C9), nekaj pa plačam sam (C10).« Osebi D in E sta povedali, da jim država nameni okrog 270 evrov pomoči, ostalo pa morajo doplačati sami. Prav tako je oseba F povedala: »15 % plačam sama (F10), ostalo je subvencionirano (F11).«

Kot sem omenila že v teoretičnem delu, vsi niso upravičeni do subvencij. To se kaže tudi pri mojih rezultatih, saj je polovica vprašanih povedala, da samostojno krijejo stroške pripomočkov za sluh, polovica pa je izpostavila finančno pomoč s strani države in društva. Tukaj nastaja velik problem, ki določene ljudi diskriminira in jim ne omogoča enakih pravic. Prav tako jih finančno bremeni in potiska v še slabši ekonomski položaj. Vsekakor bi bilo zanimivo preveriti, zakaj določeni sodelujoči niso upravičeni do finančne pomoči, saj vsi ustrezajo kriteriju, da imajo izgubo sluha večjo od 95 % po Fowlerju (vsii so gluhi), ki je pri večini pripomočkov temeljni kriterij za določanje upravičenosti (priloga 6.1.).

POZNAVANJE IN VPLIV PRAVILNIKA O TEHNIČNIH PRIPOMOČKIH IN PRILAGODITVI VOZILA

Pri gluhih ljudeh se pogosto pojavlja neinformiranost o stvareh. Težko namreč sledijo medijem, informacij zaradi gluhotе ne morejo prejemati na vsakem koraku, kot to delamo slišēči, prav tako se slišēči svet pogosto ne potruđi dovolj, da bi te ljudi informiral o pomembnih zadevah. To se je pokazalo tudi v okviru moje raziskave. Zanimalo me je, ali sodelujoēi gluhi ljudje poznajo Pravilnik o tehniēnih pripomoēkih in prilagoditvi vozila, ki je stopil v veljavo oktobra 2014. Kar pet sodelujoēih v raziskavi je povedalo, da novega pravilnika ne pozna oziroma da zanj še niso slišali. Ena oseba je odgovorila, da Pravilnik pozna malo, dve osebi pa sta povedali, da pravilnik poznata.

Prav tako me je zanimalo tudi, ali po njihovem mnenju pravilnik vpliva na dostopanje do pripomoēkov. To vprašanje sem zastavila le tistim trem, ki so povedali, da pravilnik poznajo. Oseba B je trdila, da nič ne pomaga pri dostopnosti (B11), oseba C je potrdila, da vpliva na dostopnost (C12), oseba E pa je povedala, da se ji zdi v redu (E15). Na tej toēki se ponovno kaže razkol mnenj, ki je lahko posledica tega, da vsi pravilnika ne poznajo enako dobro, ali pa posledica kategoriziranja na podlagi omenjenega pravilnika, ki vsem ne dodeljuje subvencioniranja in finanēne pomoēi.

Ti rezultati nam pokažejo, da gluhi ljudje poleg neinformiranosti o vsakdanjih stvareh v večini niso dobro informirani tudi o tistih reēeh, ki se nanašajo neposredno na njih. Pokaže se velika potreba po tem, da so gluhi ljudje obveščeni in ozaveščeni o svojih pravicah in seznanjeni z novostmi na podroēju. Prav tako se je potrebno zavedati, da gluhi ljudje lahko poznajo vsebino pravilnika, pa ne vedo, da ta spada v omenjeni pravilnik. Pri tem vprašanju se je pri nekaterih sodelujoēih na telesni drži in obrazni mimiki pokazalo, da je tistim, ki pravilnika ne poznajo, zaradi nepoznavanja nerodno, prav tako je ena izmed oseb, ki je odgovorila, da pravilnik pozna, na vprašanje odgovorila nekoliko negotovo in je navzven dajala vtis, da le-tega ne pozna zelo dobro.

DOSTOPNOST PRIPOMOČKOV

Eno izmed vprašanj v moji raziskavi se je nanašalo tudi na dostopnost pripomočkov na splošno. Pet vprašanih je potrdilo, da so pripomočki za sluh dostopni. Osebe A, D in E so se strinjale, da so pripomočki dovolj dostopni, oseba E je pri tem podala kritiko na obstoječe stanje in predlog za izboljšanje: »Edino doba, ko ti pripada nov pripomoček, je predolga (E17).« Oseba C je poudarila, da so pripomočki cenovno ugodni in dostopni (C14a, C15), oseba Č pa je prav tako izrazila, da so stvari dostopne vsem, in hkrati tudi izrazila zadovoljstvo in strinjanje s tem: »Da, sedaj je skoraj vsem dostopno, kar je pravilno (Č12).«

Tri osebe so povedale, da po njihovem mnenju pripomočki niso dovolj dostopni. Oseba B je potožila o nedostopnosti na več področjih: »Ne (B12). Jaz moram napisati prošnjo in nič ne dobim. Nič (B13). Tudi ne vem, ali so dragi (B14). Jaz nosim slušni aparat samo po potrebi, saj so baterije drage, da ne porabim preveč (B15).« V tej izjavi lahko zaznamo, da pripomočki na splošno niso dovolj dostopni in so nedosegljivi, saj gospa pravi, da ne dobi ničesar. Prav tako lahko zaznamo nedostopnost do informacij o ceni pripomočkov in hkrati tudi cenovno nedostopnost baterij za slušni aparat. Osebe C, F in G so potožile, da je pripomočke težko dobiti, torej so težko dostopni.

Pri tem spet lahko vidimo velika razhajanja izkušenj in mnenj vključenih v raziskavo, ki so najverjetneje posledica zakonodaje, ki nekaterim omogoča subvencioniranje, drugim ne. Prav tako pa je verjetno odvisno tudi od vsakega posameznika, njegovih pričakovanj, poznavanja zakonodaje in njegovih pravic, informiranosti o relevantnih stvareh itd. Vse to ima velik vpliv na doživljanje človekovega sveta in pripomore k temu, da se človek v svetu ne znajde najboljši.

POZNAVANJE IN USTREZNOST ZAKONODAJE

Poleg preverjanja poznavanja Pravilnika o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila se je pokazalo, da ljudje pravilnika ne poznajo ali ga ne poznajo dobro. Prav tako sem v okviru raziskovanja poskušala ugotoviti, kako je pri gluhih s splošnim poznavanjem zakonodaje s področja gluhot in tehničnih pripomočkov za sluh. Vprašani so se pri tem vprašanju ponovno postavili na dva pola. Polovica jih je povedala, da zakone pozna (C, D, E) ali malo pozna (A),

druga polovica pa je povedala, da z zakoni niso seznanjeni (B, Č, F in G). Pri tem je zanimivo, da sta dve osebi povedali, da zakonodaje s področja ne poznata, pri vprašanju o Pravilniku o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila pa sta na vprašanje odgovorila, da omenjeni pravilnik poznata. To pomeni, da kljub temu da poznata pravilnik, še ne pomeni, da sta seznanjena s celotnim področjem, z vsemi pravicami in ugodnostmi, ki so gluhih ljudem na voljo in ki jim zakonsko pripadajo.

Tako pri tistih, ki zakonodajo poznajo, kot tudi pri tistih, ki je ne, me je zanimalo, ali menijo, da je zakonodaja ustrezna. Dve osebi (D in E), ki področje zakonodaje poznata, sta se strinjali, da je zakonodaja ustrezna. Oseba D je hkrati podala mnenje o tem, kje v zakonodaji vidi pomanjkljivost in potrebo po spremembi: »Da, zdi se mi ustrezna (D17). Le več subvencioniranja bi bilo potrebnega (D18).« Osebe A, B, C, E in Č so prav tako nanizale področja, kjer bi se zakonodaja morala spremeniti oziroma izboljšati. Osebi A in B sta bili enakega mnenja, in sicer sta izrazili potrebo po več zakonih. Oseba B je kljub temu da je povedala, da zakonov ne pozna, izjavila: »Mislim, da je premalo zakonov, ki bi delovali v našo korist (B17).« Povedanega tukaj ne smemo jemati preveč resno, saj oseba zakonodaje ne pozna in zato pravzaprav ne ve, kaj vse ji je zakonsko omogočeno. Najverjetneje pa je njena izjava posledica tega, da se čuti odrinjeno in se srečuje z različnimi oblikami nedostopnosti, ki ji dajejo občutek, da bi se veliko stvari moralo spremeniti. Osebi C in E sta izpostavili, da bi bilo treba skrajšati dobo za dostop do novih pripomočkov. Oseba C je povedala: »Nujno bi bilo potrebno zmanjšati dobo, koliko let nek pripomoček velja oziroma po koliko letih lahko dobiš novega (C17). Ta doba je vsekakor predolga (C18a).« Oseba Č je poudarila, da bi se stvari morale spremeniti, ni pa znala jasno definirati, kaj natančno bi se moralo spremeniti. Povedala je: »Vsekakor pa bi se marsikaj moralo spremeniti (Č15). Imam veliko predlogov, pravzaprav vse (Č16).« To, da oseba nima konkretnih predlogov, je razumljivo, saj je sama povedala, da zakonodaje ne pozna. Zato najverjetneje ni prepričana, kaj že obstaja in kaj bi bilo potrebno spremeniti. Osebi F in G na to vprašanje nista odgovorili, saj sta povedali, da zakonodaje ne poznata, zato nista vedeli, ali je zakonodaja ustrezna ali ne in na katerih pripomočkih so nujne spremembe.

Rezultati nam torej pokažejo, da je zakonodaja na splošno malo poznana med gluhih ljudmi, kar pa pravzaprav ni nikakršna posebnost. Tudi slišči ljudje le redko poznamo vse zakone, ki določajo naše pravice, dolžnosti itd. Razlika pa je ta, da slišči nekatere stvari slišimo preko medijev (radio, televizija, časopis), iz komunikacije s prijatelji ali iz komunikacije popolnoma

tujih ljudi, ki stojijo poleg itd. Informacije tako rekoč »pobiramo« na vsakem koraku našega življenja. Gluhi so za to zaradi svoje ovire prikrajšani.

ČAS IN VZROK IZGUBE SLUHA TER VPLIV GLUHOTE NA ŽIVLJENJE

Kot rečeno v teoretičnem delu v poglavju o gluhoti, sta čas in vzrok izgube sluha pomembna dejavnika, ki vplivata na to, kako bo človek živel, kako bo govoril, razumel besede, kako bo gluhoto doživljal, skratka, kakšen bo vpliv gluhoti na celostno življenje tega človeka.

V mojo raziskavo so bili vključeni ljudje, ki so gluhi od rojstva, tisti, ki so sluh izgubili v otroštvu ali pa v kasnejšem življenju. Sodelujoči, ki so gluhi od rojstva, so bili v moji raziskavi trije (A, C in Č). Povedali so, da ne slišijo že od rojstva, oseba C je izpostavila tudi, da nikoli ni bilo ugotovljeno, zakaj je oglušela: »Zdravniki niso mogli ugotoviti, zakaj (C20).« Ti ljudje nikoli niso poznali zvoka. Kljub vsemu pa po moji izkušnji z njimi ti ljudje danes govorijo, nekateri bolj razumljivo, drugi manj. Prav tako znajo v veliki večini poleg slovenskega znakovnega jezika tudi odgledovati z ustnic. Zato kljub celoživljenjski gluhoti lahko komunicirajo tudi s slišječimi. Vsekakor pa se srečujejo z različnimi posledicami oziroma negativnimi vplivi, ki jih ima gluhoti na življenje. Oseba A je sicer povedala, da gluhoto na nek način sprejema, saj je je navajena (A25). Kljub temu pa ta vpliva na njeno počutje, saj je zaradi gluhoti včasih žalostna (A26). Gluhoti torej vpliva na psihično stanje človeka. Vzrok njene žalosti je predvsem omejena komunikacija z zunanjim svetom, ki ji je onemogočena zaradi jezikovnih mej. Tako je povedala: »Ljudje se pogovarjajo okrog, jaz jih ne slišim. Sem radovedna, kaj se pogovarjajo (A27). Ne morem se pogovarjati v družbi (A28).« Oseba C je poleg omejene komunikacije (C22) omenila tudi omejeno druženje (C21). Poleg teh dveh posledic pa je izpostavila tudi pomanjkanje informacij pri gluhih ljudeh in tudi počasnejše učenje: »Gluhi potrebujejo več časa za učenje (C23), dobivajo premalo informacij (C24).« Zaradi izgube sluha torej pri gluhih ljudeh prihaja do neinformiranosti. Oseba Č je povedala, da je gluhoti vajena (Č18), in hkrati zatrdila, da jo sprejema: »Kar ti življenje da, to moraš sprejeti in tako živeti (Č19).« Gospod je pri svojem odgovarjanju tudi deloval popolnoma umirjeno, kot da ga gluhoti resnično nič ne moti in da je vse v najlepšem redu.

Štirje vprašani so povedali, da so oglušeli v času svojega otroštva zaradi različnih bolezni, s katerimi so se srečevali. Oseba B je oglušela pri starosti 12 let (B18), gluhoti pa je nastopila zaradi meningitisa (B20). Pred tem je oseba dobro slišala (B19). Kljub poznavanju, kako je

slišati, je oseba povedala, da je na gluhotu navajena (B21). Izguba sluha je po njenem mnenju najbolj vplivala na nezmožnost druženja oziroma omejitev pri tem, prav tako pa gluhotu vpliva na komunikacijo in jo omejuje. Povedala je: »Omejuje me pri druženju (B22). Ne morem se družiti (B23), ne razumem, ko se slišači pogovarjajo (B24).« Gluhota torej vpliva na socialno življenje posameznika, saj se ta ne more družiti in komunicirati.

Oseba D je povedala, da je sluh izgubila v sedmem razredu osnovne šole (D19), kar se je zgodilo kot posledica škrlatinke (D20), po bolezni pa ni več slišala: »Imela sem škrlatinko (D20) in potem nisem več slišala (D21).« Povedala je tudi, da gluhotu zelo vpliva na njeno življenje (D22). Po pojavu gluhotu se namreč počuti prikrajšano (D23). Gluhota jo omejuje pri poslušanju glasbe (D24), saj tega sedaj ne more več početi. Želja po glasbi verjetno izhaja iz časa, ko je oseba še slišala, zato se s tem, da glasbe ne more več poslušati, težko sprijazni. Prav tako ji gluhotu onemogoča gledanje televizije: »Ne razumem vsebine televizije (D25). Velikokrat tudi ni podnapisov na televiziji ali pa so takrat, ko ne morem gledati, saj ne morem vedno ob tisti uri gledati televizije (D26).« Na vsakodnevni ravni se torej srečuje s težavami pri vsakdanjih dejavnostih, ki se vsem nam zdijo samoumevne in so nam vedno na dosegu roke.

Oseba E je oglušela pri starosti dveh let (E21), gluhotu pa je povzročila operacija gnojnih ušes (E22). Povedala je, da jo gluhotu omejuje (E23) in vpliva na njeno počutje (E27), na vprašanje, v čem jo omejuje, pa je odgovorila naslednje: »Ne morem poslušati glasbe (E24), težave imam s podnapisi pri gledanju televizije, ker gredo podnapisi prehitro (E25). Tudi veliko stvari je brez podnapisov (E26).« Tako kot oseba D se torej tudi oseba E srečuje s tem, da ne more poslušati glasbe in gledati televizije. Kljub temu da se na področju televizije kaže razvoj in napredek, saj obstajata že Spletna TV s podnapisi in tolmačenjem v slovenski znakovni jezik ter Dnevnik, preveden v slovenski znakovni jezik, se to področje za potrebe gluhih razvija prepočasi. Gluhi ljudje so zaradi počasnega razvoja na nek način izključeni, odmaknjeni od vsakdanjega dogajanja doma in po svetu in se srečujejo z velikim pomanjkanjem informacij.

V otroštvu je oglušela tudi oseba G, in sicer pri starosti enega leta in pol (G20). Za razliko od že omenjenih sogovornikov, ki so sodelovali v moji raziskavi, je oseba izgubila sluh na podlagi nesreče: »Izgubil sem sluh, ko sem padel na glavo (G21).« Sodelujoči si želi, da bi lahko slišal (G22). Kot že večkrat slišano, je tudi on kot posledico gluhotu navedel to, da ne more spremljati dogajanja okoli sebe, srečuje se s komunikacijskimi ovirami. Prav tako je

poudaril, da se slišče okolje ne prilagaja gluhih ljudem: »Ne morem slišati, kaj se dogaja okrog mene (G23), rad bi se pogovarjal z drugimi, pa ne morem (G24). Govorim lahko le besedo po besedo, tudi berem z ustnic, toda lahko sledim le enemu človeku naenkrat (G25). Zato gre vse prehitro (G26).« Kljub temu da se oseba G lahko pogovarja s slišče okolico, se ta ne prilagodi in ne poskuša omogočiti, da bi se gluhi človek lahko vključil v vsakdanji svet sliščih ljudi in z njim komuniciral. Pri tem se kaže diskriminacija ljudi, ki ne slišijo, s strani sliščih.

Nesreča je tista, ki je povzročila gluho tudi pri osebi F, za razliko od prej omenjenih ljudi pa jo je nesreča doletela v kasnejšem življenju, ko je bila stara 47 let (F17). Gluhota je pravzaprav posledica vojne, ki se je odvijala v takratnem času: »Na vrtu je eksplodirala bomba (F18). In potem nisem več slišala (F19).« Oseba F je izrazila svojo žalost ob tem, ker ne sliši. Tudi ona je izpostavila, da jo gluho omejuje pri poslušanju glasbe: »Rada bi poslušala glasbo (F20). Moja vnukinja igra flavto in bi jo rada slišala. Pa je ne morem (F21).« Gluhota jo torej omejuje tudi pri tem, da bi slišala igrati svojo vnukinjo in se s tem še na drugačen način povezala z njo. Za stare ljudi vnuki namreč pogosto predstavljajo veselje, motivacijo, med njimi se vzpostavi določena vez, kar vpliva na dobro počutje starih ljudi. Gluhota pa je pri tem lahko ovira, sploh če so vnuki slišči in z gluho osebo ne znajo komunicirati.

4. Sklep s predlogi

Gluho ima na ljudi in njihovo življenje velik in negativen učinek. Vpliva namreč na človekovo počutje in njegov socialni položaj v družbi. Prinaša negativna občutja in izključevanje ter komunikacijske težave. Zato ti ljudje v svojem življenju nujno potrebujejo tehnične pripomočke za sluh. Poleg osnovnih pripomočkov, kot sta polžev vsadek in slušni aparat, potrebujejo še različne druge pripomočke, ki lahko v povezavi s slušnim aparatom ali pa samostojno vplivajo na večjo kakovost življenja gluhih in naglušnih ljudi. Pripomočki imajo tako velik vpliv na življenje teh ljudi. Nudijo jim pomoč in olajšavo na marsikaterem področju, omogočajo komunikacijo s sliščim svetom in tudi komunikacijo na daljavo tako s sliščimi kot z gluhi ali naglušnimi prijatelji, sorodniki in znanci. Vse to jim omogočajo mobilni telefoni, računalniki in računalniški programi, tudi faks itd., ki so pogosto in množično uporabljeni med temi ljudmi. Pri uporabi pripomočkov gluhi ljudje v večini nimajo

težav in so s tem, kar imajo, zadovoljni. Vsekakor pa bi za doseganje še večje kakovosti življenja potrebovali še več drugih pripomočkov, ki bi pokrili čim več področij, kjer se gluhi srečujejo s težavami in oviranostjo zaradi gluhotе. Pri dostopanju do novih pripomočkov se srečujejo z ekonomskimi težavami, ovirami pri komunikaciji, neustrezno zakonodajo itd. Zaradi vseh teh težav pri dostopanju do pripomočkov pogosto potrebujejo pomoč, ki jim jo v največji meri predstavljajo družinski člani in društvo. Prav ti so največkrat tudi pomoč pri financiranju pripomočkov, saj se gluhi ljudje srečujejo z ekonomskimi težavami, ki so posledica nižje izobrazbe, majhne delovne dobe in posledično nizkih pokojnin. Poleg družine in društev pa tudi država s svojimi zakoni določa subvencioniranje in finančno pomoč v določenem znesku, kar pa pogosto žal ni dovolj, prav tako pa ni dostopno vsem ljudem enakovredno. Med raziskavo se je pokazalo tudi, da gluhi ljudje v večini ne poznajo ali malo poznajo zakonodajo s področja gluhotе in tehničnih pripomočkov za sluh. Vsekakor pa so prepričani, da bi bilo na področju zakonodaje potrebnih kar nekaj sprememb. Ker sem intervjuje izvajala s starimi ljudmi, sem bila pozorna tudi na vpliv starosti na uporabo pripomočkov in na pojavljanje težav pri tem. Skozi nalogo se je izkazalo, da starost nima večjega vpliva na uporabo pripomočkov, vsaj ne pri tistih ljudeh, ki so sodelovali v moji raziskavi. Vsekakor pa se na nekaj točkah kažejo situacije, kjer je možno povezati starost s težavami ali zapleti, česar pa brez globljega raziskovanja ne morem potrditi.

S pomočjo podatkov, ki sem jih pridobila skozi teoretični in empirični del svoje naloge, lahko potrdim svojo prvo hipotezo H1, ki pravi: »Prisotnost tehničnih pripomočkov za sluh pozitivno pripomore k večji kakovosti in samostojnosti življenja gluhega človeka, pomanjkanje tehničnih pripomočkov za sluh pa ima negativne učinke.« Tehnični pripomočki za sluh imajo v življenju gluhih ljudi zelo velik in pozitiven pomen. Pomagajo jim preseči ovire in jim pomagajo tam, kjer sami zaradi izgube sluha ne morejo samostojno delovati. Umanjkanje pripomočkov za gluhe ljudi tako pomeni več težav in nesamostojnost ter posledično manj kakovostno življenje, polno neprijetnih občutij in izkušenj. Prav tako na podlagi podatkov, pridobljenih z raziskavo, lahko potrdim tudi svojo tretjo hipotezo H3, ki pravi: »Pripomočki za sluh ljudem, ki ne slišijo, niso dovolj dostopni.« Med raziskovanjem se je pokazalo, da tehnični pripomočki za sluh gluhim ljudem niso dostopni v takšni meri, kot bi želeli in potrebovali. Omejujejo jih visoke cene pripomočkov in slab ekonomski položaj, težave pri nakupu zaradi komunikacijskih ovir, neprilagajanje slišče okolice in slaba informiranost o ponudbi in pravicah. Zato pri dostopanju do pripomočkov večkrat potrebujejo finančno pomoč in pomoč tolmača, ki omogoči komunikacijo med gluhim uporabnikom in

slišočim prodajalcem pripomočkov. Mojo drugo hipotezo H2, ki pravi: »Zakonodaja na področju gluhotе in tehničnih pripomočkov za sluh uspešno skrbi za zmanjšanje diskriminacije gluhih in naglušnih ljudi.«, pa lahko potrdim le deloma. Zakoni s področja, ki so trenutno sprejeti, vsekakor skrbijo za zmanjševanje diskriminacije gluhih in naglušnih ljudi, saj omogočajo subvencioniranje in sofinanciranje tehničnih pripomočkov za sluh, poleg tega se borijo proti diskriminiranju vseh skupin z ovirami oziroma vseh invalidov itd. Vsekakor pa se je med raziskovanjem pokazalo, da zakoni niso popolnoma uspešni oziroma bi bilo potrebno sprejeti nove, ki bi dopolnjevali stare tam, kjer je še možno opaziti luknje in pomanjkljivosti.

V prihodnosti bi bilo na tem področju nujno spremeniti in na novo zastaviti marsikatero stvar. Kot že rečeno, bi bilo nujno dopolnjevati zakonodajo, ki bi se še naprej trudila zmanjšati diskriminacijo gluhih in naglušnih ljudi. Subvencioniranje pripomočkov bi bilo potrebno urediti za vse in ne le za tiste s težjo obliko izgube sluha. Tehnični pripomočki za sluh so namreč izjemnega pomena za samostojno življenje. Poleg tega bi bilo zakonsko nujno skrajšati dobo, ki določa, kdaj uporabnik lahko dobi nov pripomoček. To so izpostavili tudi sodelujoči v raziskavi. Pripomočki se namreč pokvarijo. Gluhi in naglušni brez njih težko funkcionirajo, zato si morajo nove kupiti sami, kjer pa se spet srečajo z ekonomskimi težavami.

Poleg tega bi bilo nujno potrebno bolj ozaveščati in opozarjati okolico na gluhe in naglušne ljudi ter jih na ta način približati. Prav tako bi bilo potrebno ljudi ozaveščati o potrebah gluhih ljudi. S tem bi lahko rešili takšne zaplete, kot so jih omenili sodelujoči intervjuvanci. Če bi ljudje vedeli, da veliko gluhih in naglušnih ljudi lahko bere z ustnic in bi sami z njimi govorili jasno in počasi ter jih gledali v obraz, bi lahko vzpostavili komunikacijo med neslišočimi in slišočimi. Skratka, že majhna prilagoditev s strani slišočih okolice bi lahko v družbi pripomogla k boljšemu položaju ljudi, ki ne slišijo, hkrati pa prispevala k zmanjševanju diskriminacije. Prav tako bi se tisti, ki vsakodnevno prihajajo v stik z gluhi in naglušni ljudmi, morali naučiti slovenski znakovni jezik. Nerazumljivo je namreč, da se v prodajalni s slušnimi pripomočki prodajalec ne zna sporazumevati z gluhi ljudmi. To težavo so namreč izpostavili ljudje, s katerimi sem se pogovarjala. S tem bi se tudi zmanjšale potrebe po tolmačih, ki jih je vsekakor premalo in so prezasedeni. Tudi na tem področju bi bilo potrebno postoriti marsikaj. Pritegniti bi bilo potrebno več ljudi k učenju in praktični uporabi slovenskega znakovnega jezika, kar bi omogočilo več tolmačev. Tako bi gluhi in naglušni

ljudje lažje dostopali do tolmačev, ti pa ne bi bili toliko obremenjeni in bi svoje delo lahko opravljali kakovostno.

Spremembe bi bile nujne tudi na področju šolanja in zaposlovanja ljudi, ki ne slišijo. Gluhim in naglušnim ljudem bi bilo potrebno omogočiti enakovredno doseganje izobrazbe, kot jo imajo slišišči. Le redki gluhi in naglušni ljudje se vpišejo na fakulteto, saj bi nenehno potrebovali pomoč tolmača. Vse to pa za njih predstavlja prevelik strošek. Poleg tega bi bilo potrebno urediti področje zaposlovanja in gluhe in naglušne ljudi zaposliti tam, kjer sluh ne vpliva na kakovost in zmožnost opravljanja dela. S tem bi jim dvignili tako ekonomski kot tudi socialni status, kar bi vplivalo na večjo samozavest, boljše počutje ter zmožnost ekonomske samooskrbe. Zaposlovanje pa bi posledično vplivalo tudi na višje pokojnine v obdobju starosti.

Na področju gluhih in naglušnih ljudi bi bilo torej potrebno spremeniti in izboljšati marsikaj. Navedla sem le tista področja, ki so se med mojim raziskovanjem izkazala kot področja, ki potrebujejo spremembo. Zato bi bilo vnaprej nujno potrebno narediti čim več podrobnih raziskav področja iz različnih zornih kotov. Le tako bi se pokazale vse pomanjkljivosti in potrebe izbranega področja.

5. Viri in literatura

- AudioBM (2015a). Dostopno na: <http://www.audiobm.si/Sluh.htm> (13. 6. 2015).
- (2015b). Dostopno na: http://www.audiobm.si/Dodatki_za_slusne_aparate_Unitron.htm (13. 6. 2015).
- (2015c). Dostopno na: http://www.audiobm.si/Dodatki_za_boljsi_sluh.htm (13. 6. 2015).
- (2015č). Dostopno na: <http://www.audiobm.si/Ponudba.htm> (13. 6. 2015).
- Božič, M. (2014), Rehabilitacija starejših odraslih oseb s polževim vsadkom. V: Werdonig, A., *Zbornik referatov 5. slovenskega posveta o rehabilitaciji oseb s polževim vsadkom*. Maribor: Center za sluh in govor (70).
- Čacinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2005), *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebne stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- H-Dirksen, L., Bauman, L., Murray, J. J. (2013), Deaf Studies in the 21st Century: »Deaf-Gain« and the Future of Human Diversity. V: Davis, L. J. (ur.), *The disability studies reader*. London: Routledge (246–260).
- Goffman, E. (2008), *Stigma: zapiski o upravljanju poškodovane identitete*. Maribor: Aristej.
- Goodley, D. (2014), *Disability studies: theorising disablism and ableism*. New York: Routledge.
- Hernja, N., Werdonig, A., Brumec, M., Groegl, S., Ropert, D., Furjan Varžič, I. (2010), *Priročnik za delo z gluhi in naglušnimi otroki*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Jahjefendić, A. (2014), Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila. *Iz sveta tišine*, XXXV, 10: 9–11.
- Jerše Jan, U., Jelisavčić, S., Kos, D. (ur.) (2012), *Pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja*. Ljubljana: Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije.
- Košir, S. (ur.) (1999), *SLUH: naglušnost in gluhost*. Ljubljana: Zveza gluhih in naglušnih Slovenije.
- Lista tehničnih pripomočkov (2014), Ur. l. RS 71/2014. Dostopno na: http://www.uradni-list.si/files/RS_-2014-071-02932-OB~P001-0000.PDF (17. april 2015).

- Mesec, B. (1998), *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti RS. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/invalidi_vzv/izenacevanje_moznosti_invalidov/ (17. april 2015).
- Močnik, J. (2014), Lista tehničnih pripomočkov. *Iz sveta tišine*, XXXV, 10: 18.
- Pauletič, S. (2014), Kohlearni implant. *Iz sveta tišine*, XXXV, 10: 22–23.
- Pečjak, V. (2007), *Psihologija staranja*. Ljubljana: Samozaložba.
- Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila (2013), Ur. l. RS 71/2014. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=118993#!Pravilnik-o-tehnicnih-pripomockih-in-prilagoditvi-vozila> (24. marec 2015).
- Redžepovič, A. (1995), *Odrasli gluhi in naglušni v Sloveniji: zgodovina, nastanek in razvoj Zveze gluhih in naglušnih Slovenije*. Ljubljana: Dan.
- Redžepovič, A., Juhart, M. (ur.) (2007), *Gluhi, naglušni in gluhoslepi na področju izobraževanja*. Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije.
- Redžepovič, A., Juhart, M. (ur.) (2011), *80 let organiziranega delovanja odraslih gluhih in naglušnih na Slovenskem (1931–2011)*. Ljubljana: Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije.
- Schur, L., Kruse, D., Blanck, P. D. (2013), *People with disabilities: sidelined or mainstreamed?* New York: Cambridge University Press.
- Štanta, M. (2013), *Naglušni naglušnemu: o sluhu in slušnih aparatih*. Nova Gorica: Društvo gluhih in naglušnih Severne Primorske.
- Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI) (2010), Ur. l. RS 94/2010. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=100876> (10. marec 2015).
- Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika (ZUSZJ) (2002), Ur. l. RS 96/2002. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=39212> (25. april 2015).
- Zaviršek, D. (2000), *Hendikep kot kulturna travma: Historizacija podob, teles in vsakdanjih praks prizadetih ljudi*. Ljubljana: *cf.
- Zaviršek, D. (2014a), Opredelitev hendikepa in razvoj študija hendikepa v socialnem delu: mednarodna perspektiva. *Socialno delo*, 53, 3–5: 133–145.
- (2014b), Time for recognition: people with disabilities today. *Socialno delo*, 53, 3–5: 123–131.

- Zaviršek, D., Zorn, J., Videmšek, P. (2002), *Inovativne metode v socialnem delu: opolnomočenje ljudi, ki potrebujejo podporo za samostojno življenje*. Ljubljana: Študentska založba.
- Zveza društev gluhih in naglušnih Slovenije (2014). Dostopno na: <http://www.zvezagns.si/category/tehnici-priporocki/> (17. april 2015).

6. Priloge

Priloga 6.1: Lista tehničnih pripomočkov za gluhe in naglušne ljudi

Lista tehničnih pripomočkov			
Naziv tehničnega pripomočka	Doba trajanja	Pogoji za pridobitev	Vrednost z DDV do zneska
Elektronska varuška	5 let	Nad 80-odstotna okvara sluha po Fowlerju, izjava o predvidenem datumu rojstva otroka, ki jo vlagatelj lahko vloži največ 30 dni pred predvidenim rojstvom oziroma 60 dni po rojstvu. otroka.	115,00 EUR
Svetlobni hišni zvonec z alarmom	10 let	Nad 80-odstotna okvara sluha po Fowlerju; hkratna kombinirana izguba sluha in vida, in sicer najmanj 50-odstotna izguba sluha po Fowlerju in 1., 2., 3., 4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti.	115,00 EUR
Videofon	10 let	Nad 95-odstotna okvara sluha po Fowlerju.	140,00 EUR
FM-sistem	6 let	Nad 80-odstotna okvara sluha po Fowlerju, končano osnovnošolsko izobraževanje in pravica do uporabe slušnega aparata. Upravičenec lahko na podlagi izvedenskega mnenja dobi TP-0004 ali TP-0005.	660,00 EUR
FM-sistem, prilagojen za osebe s polževim vsadkom	6 let	Potrdilo o polževem vsadku, končano osnovnošolsko izobraževanje.	1.350,00 EUR

Indukcijska zanka za TV	10 let	Nad 80-odstotna okvara sluha po Fowlerju in pravica do uporabe slušnega aparata ali potrdilo o polževem vsadku.	150,00 EUR
Zapestna ročna ura – vibracijska	10 let	Nad 90-odstotna okvara sluha po Fowlerju, starost najmanj sedem let.	90,00 EUR
Telefonski aparat z ojačevalnikom	10 let	Nad 80-odstotna okvara sluha po Fowlerju in pravica do uporabe slušnega aparata.	70,00 EUR
Svetlobni/zvočni indikator – budilka	10 let	Nad 80-odstotna okvara sluha po Fowlerju; hkratna kombinirana izguba sluha in vida, in sicer najmanj 50-odstotna izguba sluha po Fowlerju in 1., 2., 3., 4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti; starost najmanj sedem let. Upravičenec lahko izbira med TP-0009 ali TP-0010.	105,00 EUR
Vibracijska ura budilka	10 let	Nad 80-odstotna okvara sluha po Fowlerju; hkratna kombinirana izguba sluha in vida, in sicer najmanj 50-odstotna izguba sluha po Fowlerju in 1., 2., 3., 4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti; starost najmanj sedem let. Upravičenec lahko izbira med TP-0009 ali TP-0010.	50,00 EUR
Baterije za polžev vsadek	1 leto	Potrdilo o polževem vsadku.	450,00 EUR
Govoreča zapestna ura z vibratorjem	10 let	Hkratna kombinirana izguba sluha in vida, in sicer najmanj 50-odstotna izguba sluha po Fowlerju in 1., 2., 3., 4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti.	75,00 EUR
Prenosna tipkovnica za gluhoslepe	10 let	Hkratna kombinirana izguba sluha in vida in najmanj 50-odstotna izguba sluha po Fowlerju in 1., 2., 3., 4. ali 5. kategorija	120,00 EUR

osebe		slepote in slabovidnosti; starost najmanj sedem let.	
Magnetna tabla z izbočenimi črkami	10 let	Hkratna kombinirana izguba sluha in vida, in sicer najmanj 50-odstotna izguba sluha po Fowlerju in 1., 2., 3., 4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti.	60,00 EUR
Indikator svetlobe	5 let	3., 4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti; hkratna kombinirana izguba sluha in vida, in sicer najmanj 50-odstotna izguba sluha po Fowlerju in 1., 2., 3., 4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti; starost najmanj sedem let.	40,00 EUR
Prenosna elektronska lupa	7 let	3. ali 4. kategorija slepote in slabovidnosti; hkratna kombinirana izguba sluha in vida, in sicer najmanj 50-odstotna izguba sluha po Fowlerju in 1., 2., 3., 4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti.	450,00 EUR
Programski vmesnik za uporabo osebnega računalnika za slepe osebe	10 let	4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti; hkratna kombinirana izguba sluha in vida, in sicer najmanj 50-odstotna izguba sluha po Fowlerju in 1., 2., 3., 4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti; potrdilo o usposobljenosti za uporabo pripomočka (za slepe in slabovidne osebe potrdilo Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije; za gluhoslepe osebe pa potrdilo Društva gluhoslepih Slovenije DLAN).	950,00 EUR
Programski vmesnik za osebni računalnik za	10 let	3. ali 4. kategorija slepote in slabovidnosti, hkratna kombinirana izguba sluha in vida, in sicer najmanj 80-odstotna izguba sluha po Fowlerju in 1.,	550,00 EUR

povečavo in branje		2., 3., 4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti; potrdilo o usposobljenosti za uporabo pripomočka (za slepe in slabovidne osebe potrdilo Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije; za gluhoslepe osebe pa potrdilo Društva gluhoslepih Slovenije DLAN). Upravičenec s 4. kategorijo slepote ali gluhoslepa oseba lahko izbere TP-0024 ali TP-0026.	
Mobilni telefon	5 let	Nad 95-odstotna okvara sluha po Fowlerju; 3., 4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti; hkratna kombinirana izguba sluha in vida, in sicer najmanj 50-odstotna izguba sluha po Fowlerju in 1., 2., 3., 4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti, starost najmanj sedem let; potrdilo o usposobljenosti za uporabo pripomočka (pri okvari sluha izkaznica o priznani pravici do uporabe slovenskega znakovnega jezika; za slepe in slabovidne osebe potrdilo Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije; za gluhoslepe osebe pa potrdilo Društva gluhoslepih Slovenije DLAN). Upravičenec lahko izbira med TP-0028 ali TP-0029 ali TP-0030.	320,00 EUR
Tablični računalnik	5 let	Nad 95-odstotna okvara sluha po Fowlerju; 3., 4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti; hkratna kombinirana izguba sluha in vida, in sicer najmanj 50-odstotna izguba sluha po Fowlerju in 1., 2., 3., 4. ali 5. kategorija slepote in	320,00 EUR

		slabovidnosti, starost najmanj sedem let, potrdilo o usposobljenosti za uporabo pripomočka (pri okvari sluha izkaznica o priznani pravici do uporabe slovenskega znakovnega jezika; za slepe in slabovidne osebe potrdilo Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije; za gluhoslepe osebe pa potrdilo Društva gluhoslepih Slovenije DLAN). Upravičenec lahko izbira med TP-0028 ali TP-0029 ali TP-0030.	
Prenosni osebni računalnik	5 let	Nad 95-odstotna okvara sluha po Fowlerju; 3., 4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti; hkratna kombinirana izguba sluha in vida, in sicer najmanj 50-odstotna izguba sluha po Fowlerju in 1., 2., 3., 4. ali 5. kategorija slepote in slabovidnosti; starost najmanj sedem let, potrdilo o usposobljenosti za uporabo pripomočka (pri okvari sluha izkaznica o priznani pravici do uporabe slovenskega znakovnega jezika; za slepe in slabovidne osebe potrdilo Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije; za gluhoslepe osebe pa potrdilo Društva gluhoslepih Slovenije DLAN). Upravičenec lahko izbira med TP-0028 ali TP-0029 ali TP-0030.	320,00 EUR

(Uradni list RS 71/2014)

Priloga 6.2: Vprašalnik

VPRAŠALNIK

Datum izvajanja intervjuja: _____

PODATKI O INTERVJUVANCU:

Oseba (označi s črko od A do G): _____

Starost: _____ let

Spol: _____

Stopnja izgube sluha:

1. naglušnost: (od 31-% do 95-% izguba sluha)
2. gluhost (nad 95-% izguba sluha)

VPRAŠANJA:

Tehnični pripomočki za sluh

1. Mi lahko za začetek poveste, katere pripomočke za sluh uporabljate? Kako le-ti po vašem mnenju vplivajo na vaše življenje?
2. Se pri uporabi pripomočkov srečujete s kakšnimi težavami? Če da, s katerimi?
3. Bi želeli uporabljati še kateri drugi pripomoček, ki ga še nimate in ga še ne uporabljate? Če da, mi, prosim, zaupajte, kateri pripomoček je to in kaj vas omejuje pri tem, da do njega ne dostopate.
4. Mi lahko poveste, na kakšen način pridete do pripomočkov, ki jih imate? Kje jih dobite? Ali jih kupite sami, vam jih priskrbi društvo?
5. Kako je s financiranjem teh pripomočkov? Morate pripomočke plačati sami?
6. Ali poznate novi Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila? V primeru, da poznate, mi, prosim, povejte, ali vam omenjeni pravilnik pomaga pri dostopanju do pripomočkov (vam pomaga pri subvencioniranju)? Utemeljite.
7. So na podlagi vaših izkušenj pripomočki dovolj dostopni? Jih je lahko dobiti? So cenovno dostopni?

8. Povejte mi, ali poznate zakonodajo s področja gluhotе in tehničnih pripomočkov za sluh? V primeru, da poznate, se vam zdi zakonodaja v zvezi s tehničnimi pripomočki za sluh ustrezna?

Gluhota

9. Mi lahko zaupate, kdaj ste izgubili sluh oziroma kdaj ste postali gluhi? Ste gluhi že od rojstva ali se je gluhota pojavila kasneje?
10. Za konec vas želim še povprašati, kako po vašem mnenju gluhota vpliva na vas in vaše življenje? Ste je vajeni? Ali vas kakorkoli omejuje? Če da, mi lahko, prosim, poveste, pri čem?

Priloga 6.3: Združeni odgovori na vprašanja

PODATKI O INTERVJUVANCU (pridobljeni iz baze podatkov MDGL)

Starost:

A: 75 let

B: 66 let

C: 65 let

Č: 76 let

D: 74 let

E: 72 let

F: 70 let

G: 65 let

Spol:

A: ženski

B: ženski

C: moški

Č: moški

D: ženski

E: ženski

F: ženski

G: moški

Stopnja izgube sluha:

A: gluhost (nad 95-odstotna izguba sluha)

B: gluhost (nad 95-odstotna izguba sluha)

C: gluhost (nad 95-odstotna izguba sluha)

Č: gluhost (nad 95-odstotna izguba sluha)

D: gluhost (nad 95-odstotna izguba sluha)

E: gluhost (nad 95-odstotna izguba sluha)

F: gluhost (nad 95-odstotna izguba sluha)

G: gluhost (nad 95-odstotna izguba sluha)

TEHNIČNI PRIPOMOČKI ZA SLUH

1. J: Mi lahko za začetek poveste, katere pripomočke za sluh uporabljate? Kako ti po vašem mnenju vplivajo na vaše življenje?

A: Imam mobilni telefon, ki je primeren za gluhe (A1), računalnik (A2), uro budilko, ki oddaja svetlobne in vibracijske signale (A3) in svetlobni zvonec na vratih (A4). Tehnologija ima velik vpliv na življenje gluhih ljudi. Brez tega gluhi ne morejo živeti, ne morejo ničesar (A5). **(Gospa zaskrbljeno odkimava.)** Življenje brez tega je slabše (A6). Gluhi ljudje pa nujno potrebujejo tudi tolmača (A7).

B: Imam slušni aparat (B1), utripajočo budilko (B2), svetlobni zvonec (B3) in mobilni telefon (B4). Pripomočki vplivajo dobro (B5). **(Gospa odgovarja hitro, kratko.)**

C: Mobilni telefon (C1), svetlobni zvonec (C2) in vibracijsko budilko (C3). Veliko mi pomagajo vsak dan (C4).

Č: **Na podlagi slušnega pregleda so mi določili 100-% izgubo sluha. Zato sem dobil vrednotnice.** In dobil sem mobilni telefon (Č1). **Doplačal sem ga 80 evrov. To je vse, kar imam.** To mi pomaga (Č2).

D: Imam tablični računalnik (D1), mobilni telefon (D2), včasih sem imela faks (D3), imam tudi hišni zvonec (D4). Pripomočki zelo dobro vplivajo (D5). Tako imam lahko stik s sorodniki, ki so v Prekmurju, se lahko pogovarjamo (D6).

E: Imam osebni prenosni računalnik (E1), mobilni telefon (E2), tudi faks (E3) in hišni zvonec (E4). Najbolj mi koristi internet, za pogovor. Imam hčerko v Beogradu in se lahko pogovarjava (E5).

F: Imam zvonec (F1). Sem pa se prijavila za slušni aparat (F2). **Bom na vrsti septembra.** Dobro vplivajo, dobro (F3).

G: Telefon (G1), računalnik (G2), svetlobni zvonec (G3) in budilko s svetlobnimi in vibracijskimi efekti (G4). Pripomočki vplivajo zelo dobro (G5), so v pomoč (G6).

2. J: Se pri uporabi pripomočkov srečujete s kakšnimi težavami? Če da, s katerimi?

A: Ne, nimam nikakršnih težav (A8). Sem zadovoljna s tem (A9). Pomoč je nujno potrebna, brez tega ne moreš ničesar, prav nič ničesar (A10). (Gospa ponovno odkimava, na njenem obrazu je možno videti zaskrbljenost in nekakšno grozo.)

B: Ne, ni težav (B6).

C: Ne, ni problemov (C5).

Č: Trenutno ne. (Č3) Če pa bi jih imel, bi se obrnil na društvo.

D: Nisem še navajena na vse te pripomočke. Se še učim uporabljati računalnik (D7).

E: Ne (E6). Edino želela bi si, da bi mobitel imel lučko, ki bi utripala, ko bi imela klic ali sporočilo, in bi me opozorila na to. Tako moram vedno gledati na telefon, vibracije velikokrat ne čutim (E7).

F: Ne (F4).

G: Ne, nobenih težav ni (G7).

3. J: Bi želeli uporabljati še kateri drugi pripomoček, ki ga še nimate in ga še ne uporabljate? Če da, mi, prosim, zaupajte, kateri pripomoček je to in kaj vas omejuje pri tem, da do njega ne dostopate.

A: Da (A11). (Gospa skomigne z rameni.) Vse, vse (A12). (Ponovno skomigne z rameni, možno je opaziti, da ji je neprijetno, ker pripomočkov ne zna naštet.) Pripomočki so dragi (A13). Gluhi imajo majhno izobrazbo, majhno delovno dobo, majhne pokojnine (A14).

B: Ne, nič drugega (B7). (Gospa se nasmehne.)

C: Ne (C6).

Č: Žena, ki je tudi gluha, bi rabila internet (Č4) oziroma računalnik (Č5). Ona načrtuje nove stvari, jaz pa bi vzel kredit. Ne privoščiva si zaradi finančnih težav (Č6). (Gospod težko odgovori na to vprašanje.)

D: Ne (D8).

E: Ne, ničesar ne rabim (E8).

F: Slušni aparat (F5), za katerega sem se že prijavila na pregled (F6). Pa mobitel (F7), za katerega čakam odločbo iz občine (F8).

G: Ne, ne potrebujem ničesar drugega (G8).

4. J: Mi lahko poveste, na kakšen način pridete do pripomočkov, ki jih imate? Kje jih dobite? Ali jih kupite sami, vam jih priskrbi društvo?

A: V društvu (A15). Sama ne morem kupiti, se ne morem pogovarjati (A16).

B: Dobim jih preko društva (B8).

C: Sam jih dobim v trgovini (C7). S sabo moram vzeti tolmača za pogovarjanje (C8).

Č: Pripomočki so za gluhe olajšava (Č7). Z ženo pripomočke kupiva sama (Č8), pri tem pa nama pomaga hčerka (Č9).

D: Mobitel sem dobila od sina (D9), računalnik sem dobila preko društva (D10).

E: Od društva dobim (E9). Pa tudi za rojstni dan za darilo (E10).

F: Pomaga društvo (F9).

G: Kupim jih sam (G9), včasih malo pomaga društvo (G10).

5. J: Kako je s financiranjem teh pripomočkov? Morate pripomočke plačati sami?

A: Plača društvo (A17a), razliko plačam sama (A17b).

B: Plačam jih sama (B9).

C: Plačani so z vrednotnico (C9), nekaj pa plačam sam (C10).

Č: Da, sami (Č10).

D: Od države sem dobila 270 evrov (D11). **To je to.** Ostalo sama (D12).

E: Plačam jih sama (E11). Nekaj sicer dobim od države, okrog 272 evrov (E12), nekaj pa sem doplačala sama (E13).

F: 15 % plačam sama (F10), ostalo je subvencionirano (F11).

G: Da, plačam sam (G11). Nihče ne pomaga (G12).

6. J: Ali poznate novi Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila? V primeru, da poznate, mi, prosim, povejte, ali vam omenjeni pravilnik pomaga pri dostopanju do pripomočkov (vam pomaga pri subvencioniranju)? Utemeljite.

A: Ne, ne poznam (A18). (Z obrazne mimike in drže telesa je možno videti, da je gospe nerodno.)

B: Da, poznam (B10). Ne, nič ne pomaga (B11).

C: Malo poznam, ja (C11). Vpliva na dostopnost, da (C12).

Č: Nisem še slišal (Č11). Preveč je vsega novega, ne morem vsega prebrati, je premalo časa. (Gospodu je nerodno, ker še ni slišal za omenjeni pravilnik.)

D: Ne še (D13).

E: Poznam (E14). Zdi se mi v redu (E15). (Gospa odgovori nekoliko negotovo.)

F: Ne poznam (F12). Nisem še slišala (F13).

G: Ne poznam (G13).

7. J: So na podlagi vaših izkušenj pripomočki dovolj dostopni? Jih lahko dobite? So cenovno dostopni?

A: Da, vse (A19).

B: Ne (B12). Jaz moram napisati prošnjo in ničesar ne dobim. Ničesar (B13). (Gospa skomigne z rameni.) Tudi ne vem, ali so dragi (B14). Država to ve. Jaz nosim slušni aparat samo po potrebi, saj so baterije drage, da ne porabim preveč (B15).

C: Malo jih je težko dobiti (C13). Cenovno so ugodni (C14a), tretjino plačam sam (C14b). Tako da je kar dostopno (C15).

Č: Da, sedaj je skoraj vsem dostopno, kar je pravilno (Č12). Da so gluhi informirani (Č13).

D: Da, so dostopni (D14). Razen tega, da je premalo subvencij za pripomočke (D15).

E: Da (E16). Samo doba, ko ti pripada nov pripomoček, je predolga (E17).

F: Ne, niso (F14). Težko jih je dobiti, težko (F15).

G: Težko jih je dobiti (G14). Problem je s komunikacijo, ko jih hočeš kupiti (G15). Sam sicer berem z ustnic, vendar vsi govorijo prehitro (G16), ne gledajo v mene (G17). Zato potrebujem tolmača (G18).

8. J: Povejte mi, ali poznate zakonodajo s področja gluhot in tehničnih pripomočkov za sluh? V primeru, da poznate, se vam zdi zakonodaja v zvezi s tehničnimi pripomočki za sluh ustrezna?

A: Malo poznam (A20). Premalo zakonov je (A21). Mi potrebujemo vse (A22).

B: Ne, ne poznam (B16). Mislim, da je premalo zakonov, ki bi delovali v našo korist (B17).

C: Poznam (C16). Nujno bi bilo potrebno zmanjšati dobo, koliko let nek pripomoček velja oziroma po koliko letih lahko dobiš novega (C17). Ta doba je vsekakor predolga (C18a), saj se pripomočki pokvarijo (C18b).

Č: Ne poznam zakonov (Č14). Vsekakor pa bi se marsikaj moralo spremeniti (Č15). Imam veliko predlogov, pravzaprav vse (Č16).

D: Poznam (D16). Da, se mi zdi, da je ustrezna (D17). Le več subvencioniranja bi bilo potrebnega (D18).

E: Da, poznam (E18). Je ustrezna (E19). Razen doba, ko ti pripada nov pripomoček, kot sem že omenila, bi morala biti krajša (E20).

F: Ne poznam (F16).

G: Ne poznam zakonodaje (G19).

GLUHOTA

9. J: Mi lahko zaupate, kdaj ste izgubili sluh oziroma kdaj ste postali gluhi? Ste gluhi že od rojstva ali se je gluhotu pojavila kasneje?

A: Gluha sem od rojstva (A24).

B: Gluha sem od 12. leta naprej (B18). Pred tem sem dobro slišala (B19). Potem sem imela meningitis in izgubila sluh (B20).

C: Gluh sem od rojstva (C19). Zdravniki niso mogli ugotoviti, zakaj (C20).

Č: Gluh sem od rojstva (Č17). **Hodil sem v normalno šolo in tam končal prvi razred. Potem so ugotovili, da mi ne gre. Zato so me v drugi razred prestavili v gluhonemnico, kjer sem leta 1955 tudi končal.**

D: Jaz sem oglušela v sedmem razredu osnovne šole (D19). Imela sem škrlatinko (D20) in potem nisem več slišala (D21).

E: Oglušela sem, ko sem bila stara 2 leti (E21). Imela sem operacijo zaradi zelo gnojnih ušes (E22). **In sem oglušela. Imam tudi brata in sestro, ki sta gluha.**

F: Oglušela sem med vojno, ko sem imela 47 let (F17). Na vrtu je eksplodirala bomba (F18). In potem nisem nič več slišala (F19). **Morala bi dobiti odškodnino, pa je nisem. (Gospa je povedala še nekaj o odškodnini, žal je zaradi slabo razumljivega govora nisem razumela dobro.)**

G: Ko sem bil star eno leto in pol. (G20) Izgubil sem sluh, ko sem padel na glavo (G21). **7 let potem nisem nič govoril, potem sem se začel učiti v šoli. Zdaj govorim in uporabljam slovenski znakovni jezik.**

10. J: Za konec vas želim še povprašati, kako po vašem mnenju gluhotu vpliva na vas in vaše življenje? Ste je vajeni? Ali vas kakorkoli omejuje? Če da, mi lahko, prosim, poveste, pri čem?

A: Sem navajena (A25). Včasih sem žalostna, ker ne slišim (A26). Ljudje se pogovarjajo okrog, jaz jih ne slišim. Sem radovedna, kaj se pogovarjajo (A27). Ne morem se pogovarjati v družbi (A28).

B: Gluhote sem navajena (B21). Omejuje pa me pri druženju (B22). Ne morem se družiti (B23), ne razumem, ko se sliša pogovarjajo (B24).

C: Če bi slišal, bi imel več družbe (C21), več komunikacije (C22). **Ko sem hodil v šolo, nisem smel uporabljati znakovnega jezika, moral sem odgledovati.** Gluhi potrebujejo več časa za učenje (C23), dobivajo premalo informacij (C24).

Č: Gluhote sem navajen (Č18). Kar ti življenje da, to moraš sprejeti in tako živeti (Č19).

D: Zelo vpliva (D22), sem prikrajšana (D23). Rada bi poslušala glasbo, pa ne slišim (D24). Ne razumem vsebine na televiziji (D25). Velikokrat tudi ni podnapisov na televiziji ali pa so takrat, ko ne morem gledati, saj ne morem vedno ob tisti uri gledati televizije (D26).

E: Da, me omejuje (E23). Ne morem poslušati glasbe (E24), težave imam s podnapisi pri gledanju televizije, ker gredo podnapisi prehitro (E25). Tudi veliko stvari je brez podnapisov (E26). Težko je (E27).

F: Rada bi poslušala glasbo (F20). Moja vnukinja igra flavto in bi jo rada slišala. Pa je ne morem (F21). Saj sem se prijavila za septembra za slušni aparat, bomo videli potem (F22).

G: Rad bi slišal (G22). Ne morem slišati, kaj se dogaja okrog mene (G23), rad bi se pogovarjal z drugimi, pa ne morem (G24). Govorim lahko le besedo po besedo, tudi berem z ustnic, toda lahko sledim le enemu človeku naenkrat (G25). Zato gre vse prehitro (G26).

J: Najlepša hvala za vaš čas in vaše odgovore.

Priloga 6.4: Obdelava podatkov

PODATKI O INTERVJUJIVANCU (pridobljeni iz baze podatkov MDGL)

INTERVJU	STAROST	SPOL	STOPNJA IZGUBE SLUHA
A	75 let	ženski	gluhota
B	66 let	ženski	gluhota
C	65 let	moški	gluhota
Č	76 let	moški	gluhota
D	74 let	ženski	gluhota
E	72 let	ženski	gluhota
F	70 let	ženski	gluhota
G	65 let	moški	gluhota

OBDELAVA ZDRUŽENIH ODGOVOROV NA VPRAŠANJA

SKLOP	TEMA	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA
Tehnični pripomočki za sluh	Uporaba	A: Imam mobilni telefon, ki je primeren za gluhe (A1), računalnik (A2), uro budilko, ki oddaja svetlobne in vibracijske signale (A3), in svetlobni zvonec na vratih (A4).	(A1) mobilni telefon (A2) računalnik (A3) budilka (A4) zvonec	(A1) pripomoček za komunikacijo (A2) računalniška oprema (A3) alarm (A4) alarm	(A1) dodatni pripomočki (A2) dodatni pripomočki (A3) dodatni pripomočki (A4) dodatni pripomočki
		B: Imam slušni aparat (B1), utripajočo budilko (B2), svetlobni zvonec (B3) in mobilni telefon (B4).	(B1) slušni aparat (B2) budilka (B3) zvonec (B4) mobilni telefon	(B1) osnovni pripomočki za sluh (B2) alarm (B3) alarm (B4) pripomoček za komunikacijo	(B1) temeljni pripomočki (B2) dodatni pripomočki (B3) dodatni pripomočki (B4) dodatni pripomočki
		C: Mobilni telefon (C1), svetlobni zvonec (C2) in vibracijsko budilko (C3).	(C1) mobilni telefon (C2) zvonec (C3) budilka	(C1) pripomoček za komunikacijo (C2) alarm (C3) alarm	(C1) dodatni pripomočki (C2) dodatni pripomočki (C3) dodatni pripomočki
		Č: In dobil sem mobilni telefon (Č1).	(Č1) mobilni telefon	(Č1) pripomoček za komunikacijo	(Č1) dodatni pripomočki
		D: Imam tablični računalnik (D1), mobilni telefon (D2), včasih sem imela faks (D3), imam tudi hišni zvonec (D4).	(D1) računalnik (D2) mobilni telefon (D3) faks (D4) zvonec	(D1) računalniška oprema (D2) pripomoček za komunikacijo (D3) alarm (D4) pripomoček za komunikacijo	(D1) dodatni pripomočki (D2) dodatni pripomočki (D3) dodatni pripomočki (D4) dodatni pripomočki
		E: Imam osebni prenosni računalnik (E1), mobilni telefon (E2), tudi faks (E3) in hišni zvonec (E4).	(E1) računalnik (E2) mobilni telefon (E3) faks (E4) zvonec	(E1) računalniška oprema (E2) pripomoček za komunikacijo (E3) alarm (E4) pripomoček za komunikacijo	(E1) dodatni pripomočki (E2) dodatni pripomočki (E3) dodatni pripomočki (E4) dodatni pripomočki
		F: Imam zvonec (F1). Sem pa se prijavila za slušni aparat (F2).	(F1) zvonec (F2) mobilni telefon	(F1) pripomoček za komunikacijo (F2) pripomoček za komunikacijo	(F1) dodatni pripomočki (F2) dodatni pripomočki
		G: Telefon (G1), računalnik (G2), svetlobni zvonec (G3) in budilko s	(G1) telefon (G2) računalnik (G3) zvonec (G4) budilka	(G1) pripomoček za komunikacijo (G2) računalniška oprema (G3) alarm (G4) alarm	(G1) dodatni pripomočki (G2) dodatni pripomočki (G3) dodatni pripomočki (G4) dodatni pripomočki

		svetlobnimi in vibracijskimi efekti (G4).	(F2) slušni aparat (G1) telefon (G2) računalnik (G3) zvonec (G4) budilka	komunikacijo (D4) alarm (E1) računalniška oprema (E2) pripomoček za komunikacijo (E3) pripomoček za komunikacijo (E4) alarm (F1) alarm (F2) osnovni pripomočki za sluh (G1) pripomoček za komunikacijo (G2) računalniška oprema (G3) alarm (G4) alarm	(F2) temeljni pripomočki (G1) dodatni pripomočki (G2) dodatni pripomočki (G3) dodatni pripomočki (G4) dodatni pripomočki
	Vpliv na življenje	A: Tehnologija ima velik vpliv na življenje gluhih ljudi. Brez tega gluhi ne morejo živeti, ne morejo ničesar (A5). Življenje brez tega je slabše (A6). Gluhi ljudje pa nujno potrebujejo tudi tolmača (A7). B: Pripomočki vplivajo dobro (B5).	(A5) velik vpliv na življenje (A6) omogoča boljše življenje (A7) potrebe po tolmaču (B5) dober vpliv na	(A5) pozitiven vpliv (A6) pozitiven vpliv (A7) komunikacijske ovire (B5) pozitiven vpliv (C4) pozitiven vpliv (Č2) pozitiven vpliv (D5) pozitiven vpliv	(A5) vpliv pripomočkov (A6) vpliv pripomočkov (A7) težave pri dostopanju (B5) vpliv pripomočkov (C4) vpliv pripomočkov (Č2) vpliv pripomočkov (D5) vpliv pripomočkov

		C: Veliko mi pomagajo vsak dan (C4). Č: To mi pomaga (Č2). D: Pripomočki zelo dobro vplivajo (D5). Tako imam lahko stik s sorodniki, ki so v Prekmurju, se lahko pogovarjamo (D6). E: Najbolj mi koristi internet, za pogovor. Imam hčerko v Beogradu in se lahko pogovarjava (E5). F: Dobro vplivajo, dobro (F3). G: Pripomočki vplivajo zelo dobro (G5), so v pomoč (G6).	življenje (C4) velik vpliv na življenje (Č2) je v pomoč (D5) dober vpliv na življenje (D6) omogoča komunikacijo (E5) omogoča komunikacijo (F3) dober vpliv na življenje (G5) dober vpliv na življenje (G6) je v pomoč	(D6) pozitiven vpliv (E5) pozitiven vpliv (F3) pozitiven vpliv (G5) pozitiven vpliv (G6) pozitiven vpliv	(D6) vpliv pripomočkov (E5) vpliv pripomočkov (F3) vpliv pripomočkov (G5) vpliv pripomočkov (G6) vpliv pripomočkov
	Težave pri uporabi	A: Ne, nimam nikakršnih težav (A8). Sem zadovoljna s tem (A9). Pomoč je nujno potrebna, brez tega ne moreš ničesar, prav ničesar (A10). B: Ne, ni težav (B6). C: Ne, ni problemov (C5). Č: Trenutno ne (Č3). D: Nisem še navajena na vse te	(A8) nima težav (A9) zadovoljstvo z obstoječimi pripomočki (A10) potrebe po pomoči (B6) nima težav (C5) nima težav	(A8) brez težav (A9) brez težav (A10) obstoječe težave (B6) brez težav (C5) brez težav (Č3) brez težav (D7) obstoječe težave (E6) brez težav	(A8) pojavljanje težav (A9) pojavljanje težav (A10) pojavljanje težav (B6) pojavljanje težav (C5) pojavljanje težav (Č3) pojavljanje težav (D7) pojavljanje težav (E6) pojavljanje težav

		pripomočke. Se še učim uporabljati računalnik (D7). E: Ne (E6). Edino želela bi si, da bi mobilni imel lučko, ki bi utripala, ko bi imela klic ali sporočilo, in bi me opozorila na to. Tako moram vedno gledati na telefon, vibracije velikokrat ne čutim (E7). F: Ne (F4). G: Ne, nobenih težav ni (G7).	(Č3) nima težav (D7) težave s prilagajanjem na pripomočke (E6) nima težav (E7) umajkanje svetlobnega opozarjanja na klic (F4) nima težav (G7) nima težav	(E7) obstoječe težave (F4) brez težav (G7) brez težav	(E7) pojavljanje težav (F4) pojavljanje težav (G7) pojavljanje težav
	Potrebe po novih pripomočkih	A: Da (A11). Vse, vse (A12). B: Ne, nič drugega (B7). C: Ne (C6). Č: Žena, ki je tudi gluha, bi rabila internet (Č4) oziroma računalnik (Č5). D: Ne (D8). E: Ne, ničesar ne rabim (E8). F: Slušni aparat (F5), za katerega sem se že prijavila na pregled (F6). Pa mobilni (F7), za katerega čakam odločbo iz občine (F8). G: Ne, ne potrebujem ničesar drugega (G8).	(A11) da (A12) vse (B7) nič drugega (C6) ne (Č4) internet (Č5) računalnik (D8) ne (E8) nič drugega (F5) slušni aparat (F6) čakanje pregleda (F7) mobilni (F8) čakanje odločbe	(A11) potrebuje (A12) potrebuje (B7) ne potrebuje (C6) ne potrebuje (Č4) potrebuje (Č5) potrebuje (D8) ne potrebuje (E8) ne potrebuje (F5) potrebuje (F6) razne ovire (F7) potrebuje (F8) razne ovire (G8) ne potrebuje	(A11) izražanje potrebe (A12) izražanje potrebe (B7) izražanje potrebe (C6) izražanje potrebe (Č4) izražanje potrebe (Č5) izražanje potrebe (D8) izražanje potrebe (E8) izražanje potrebe (F5) izražanje potrebe (F6) težave pri dostopanju (F7) izražanje potrebe (F8) težave pri dostopanju (G8) izražanje potrebe

			(G8) nič drugega		
	Omejitve	A: Pripomočki so dragi (A13). Gluhi imajo majhno izobrazbo, majhno delovno dobo, majhne pokojnine (A14). B: / C: / Č: Ne privoščiva si zaradi finančnih težav (Č6). D: / E: / F: / G: /	(A13) dragi pripomočki (A14) slab ekonomski položaj (C6) finančne težave	(A13) ekonomske ovire (A14) ekonomske ovire (C6) ekonomske ovire	(A13) težave pri dostopanju (A14) težave pri dostopanju (C6) težave pri dostopanju
	Dostop do pripomočkov	A: V društvu (A15). Sama ne morem kupiti, se ne morem pogovarjati (A16). B: Dobim jih preko društva (B8). C: Sam jih dobim v trgovini (C7). S sabo moram vzeti tolmača za pogovarjanje (C8). Č: Pripomočki so za gluhe olajšava (Č7). Z ženo pripomočke kupiva sama (Č8), pri tem pa nama pomaga hčerka (Č9).	(A15) društvo (A16) onemogočen pogovor (B8) društvo (C7) sam (C8) potreba po tolmaču (Č7) olajšava (Č8) sam (Č9) družinski član	(A15) pomoč pri dostopu (A16) komunikacijske ovire (B8) pomoč pri dostopu (C7) samostojen dostop (C8) komunikacijske ovire (Č7) pozitiven vpliv (Č8) samostojen dostop (Č9) pomoč pri dostopu (D9) pomoč pri dostopu (D10) pomoč pri dostopu	(A15) način dostopa (A16) težave pri dostopanju (B8) način dostopa (C7) način dostopa (C8) težave pri dostopanju (Č7) vpliv pripomočkov (Č8) način dostopa (Č9) način dostopa (D9) način dostopa (D10) način dostopa

		D: Mobitel sem dobila od sina (D9), računalnik sem dobila preko društva (D10). E: Od društva dobim (E9). Pa tudi za rojstni dan za darilo (E10). F: Pomaga društvo (F9). G: Kupim jih sam (G9), včasih malo pomaga društvo (G10).	(D9) družinski član (D10) društvo (E9) društvo (E10) darilo (F9) društvo (G9) sam (G19) društvo	(E9) pomoč pri dostopu (G9) samostojen dostop (G19) pomoč pri dostopu	(E9) način dostopa (G9) način dostopa (G19) način dostopa
	Financiranje	A: Plača društvo (A17a), razliko plačam sama (A17b). B: Plačam jih sama (B9). C: Plačani so z vrednotnico (C9), nekaj pa plačam sam (C10). Č: Da, sami (Č10). D: Od države sem dobila 270 evrov (D11). Ostalo sama (D12). E: Plačam jih sama (E11). Nekaj sicer dobim od države, okrog 272 evrov (E12), nekaj pa sem doplačala sama (E13). F: 15 % plačam sama (F10), ostalo je subvencionirano (F11). G: Da, plačam sam (G11). Nihče ne	(A17a) društvo (A17b) razliko sam (B9) sam (C9) vrednotnica (C10) nekaj sam (Č10) sam (D11) država (D12) razliko sam (E11) sam (E12) država (E13) razliko sam (F10) 15 % sam (F11) subvencija (G11) sam (G12) ni pomoči	(A17a) pomoč pri financiranju (A17b) delno samostojno financiranje (B9) samostojno financiranje (C9) pomoč pri financiranju (C10) delno samostojno financiranje (Č10) samostojno financiranje (D11) pomoč pri financiranju (D12) delno samostojno financiranje (E11) samostojno financiranje (E12) pomoč pri financiranju (E13) delno samostojno financiranje	(A17a) pokrivanje stroškov (A17b) pokrivanje stroškov (B9) pokrivanje stroškov (C9) pokrivanje stroškov (C10) pokrivanje stroškov (Č10) pokrivanje stroškov (D11) pokrivanje stroškov (D12) pokrivanje stroškov (E11) pokrivanje stroškov (E12) pokrivanje stroškov (E13) pokrivanje stroškov (F10) pokrivanje stroškov (F11) pokrivanje stroškov (G11) pokrivanje stroškov (G12) pokrivanje stroškov

		pomaga (G12).		(F10) delno samostojno financiranje (F11) pomoč pri financiranju (G11) samostojno financiranje (G12) samostojno financiranje	
	Poznavanje Pravilnika o tehničnih pripomočkah in prilagoditvi vozila	A: Ne, ne poznam (A18). B: Da, poznam (B10). C: Malo poznam, ja (C11). Č: Nisem še slišal (Č11). D: Ne še (D13). E: Poznam (E14). F: Ne poznam (F12). Nisem še slišala (F13). G: Ne poznam (G13).	(A18) ne (B10) da (C11) malo (Č11) ni še slišal (D13) ne (E14) da (F12) ne (F13) ni še slišal (G13) ne	(A18) ne pozna (B10) pozna (C11) malo pozna (Č11) ne pozna (D13) ne pozna (E14) pozna (F12) ne pozna (F13) ne pozna (G13) ne pozna	(A18) (ne)poznavanje (B10) (ne)poznavanje (C11) (ne)poznavanje (Č11) (ne)poznavanje (D13) (ne)poznavanje (E14) (ne)poznavanje (F12) (ne)poznavanje (F13) (ne)poznavanje (G13) (ne)poznavanje
	Vpliv Pravilnika o tehničnih pripomočkah in prilagoditvi vozila	A: / B: Ne, nič ne pomaga (B11). C: Vpliva na dostopnost, da. (C12). Č: / D: / E: Zdi se mi v redu (E15). F: / G: /	(B11) ne pomaga (C12) pomaga pri dostopnosti (E15) dober vpliv	(B11) nima vpliva (C12) ima vpliv (E15) ima vpliv	(B11) vplivanje pravilnika (C12) vplivanje pravilnika (E15) vplivanje pravilnika
	Dostopnost	A: Da, vse (A19).	(A19) vse je	(A19) pripomočki so dostopni	(A19) dostopnost

	pripomočkov	B: Ne (B12). Jaz moram napisati prošnjo in ničesar ne dobim. Nič (B13). Tudi ne vem, ali so dragi (B14). Jaz nosim slušni aparat samo po potrebi, saj so baterije drage, da ne porabim preveč (B15). C: Malo jih je težko dobiti (C13). Cenovno so ugodni (C14a), tretjino plačam sam (C14b). Tako da je kar dostopno (C15). Č: Da, sedaj je skoraj vsem dostopno, kar je pravilno (Č12). Da so gluhi informirani (Č13). D: Da, so dostopni (D14). Razen tega, da je premalo subvencij za pripomočke (D15). E: Da (E16). Edino doba, ko ti pripada nov pripomoček, je predolga (E17). F: Ne, niso (F14). Težko jih je dobiti, težko (F15). G: Težko jih je dobiti (G14). Problem je s komunikacijo, ko jih hočeš kupiti (G15). Sam sicer berem z ustnic,	dostopno (B12) niso dostopni (B13) nedosegljivost pripomočkov (B14) neinformiranost glede cene (B15) cenovno nedostopni (C13) težko dosegljivi (C14a) cenovno dostopni (C14b) nekaj sam (C15) kar dostopni (Č12) skoraj vse dostopno (Č13) informacijska dostopnost (D14) so dostopni (D15) premalo subvencij (E16) so dostopni	(B12) pripomočki niso dostopni (B13) pripomočki niso dostopni (B14) pripomočki niso dostopni (B15) pripomočki niso dostopni (C13) pripomočki niso dostopni (C14a) pripomočki so dostopni (C14b) samostojno financiranje (C15) pripomočki so dostopni (Č12) pripomočki so dostopni (Č13) pozitiven vpliv (D14) pripomočki so dostopni (D15) ekonomske ovire (E16) pripomočki so dostopni (E17) pripomočki niso dostopni (F14) pripomočki niso dostopni	(B12) nedostopnost (B13) nedostopnost (B14) nedostopnost (B15) nedostopnost (C13) nedostopnost (C14a) dostopnost (C14b) pokrivanje stroškov (C15) dostopnost (Č12) dostopnost (Č13) vpliv pripomočkov (D14) dostopnost (D15) težave pri dostopanju (E16) dostopnost (E17) nedostopnost (F14) nedostopnost (F15) nedostopnost (G14) nedostopnost (G15) težave pri dostopanju (G16) težave pri dostopanju (G17) težave pri dostopanju (G18) težave pri dostopanju
--	-------------	---	---	--	--

		vendar vsi govorijo prehitro (G16), ne gledajo v mene (G17). Zato potrebujem tolmača (G18).	(E17) predolga doba (F14) niso dostopni (F15) težko dosegljivi (G14) težko dosegljivi (G15) oteženo komuniciranje (G16) neprilagojena komunikacija (G17) neprilagojena komunikacija (G18) potreba po tolmaču	(F15) pripomočki niso dostopni (G14) pripomočki niso dostopni (G15) komunikacijske ovire (G16) komunikacijske ovire (G17) komunikacijske ovire (G18) komunikacijske ovire	
	Poznavanje zakonodaje	A: Malo poznam (A20). B: Ne, ne poznam (B16). C: Poznam (C16). Č: Ne poznam zakonov (Č14). D: Poznam (D16). E: Da, poznam (E18). F: Ne poznam (F16). G: Ne poznam zakonodaje (G19).	(A20) malo pozna (B16) ne pozna (C16) pozna (Č14) ne pozna (D16) pozna (E18) pozna (F16) ne pozna (G19) ne pozna	(A20) poznavanje zakonov (B16) nepoznavanje zakonov (C16) poznavanje zakonov (Č14) nepoznavanje zakonov (D16) poznavanje zakonov (E18) poznavanje zakonov (F16) nepoznavanje zakonov (G19) nepoznavanje zakonov	(A20) seznanjenost (B16) seznanjenost (C16) seznanjenost (Č14) seznanjenost (D16) seznanjenost (E18) seznanjenost (F16) seznanjenost (G19) seznanjenost
	Ustreznost	A: Premalo zakonov je (A21). Mi	(A21) več zakonov	(A21) potrebe po spremembi	(A21) ustreznost dane

	zakonodaje	potrebujemo vse (A22). B: Mislim, da je premalo zakonov, ki bi delovali v našo korist (B17). C: Nujno bi bilo potrebno zmanjšati dobo, koliko let nek pripomoček velja oziroma po koliko letih lahko dobiš novega (C17). Ta doba je vsekakor predolga (C18a), saj se pripomočki pokvari (C18b). Č: Vsekakor pa bi se marsikaj moralo spremeniti (Č15). Imam veliko predlogov, pravzaprav vse (Č16). D: Da, se mi zdi, da je ustrezna (D17). Le več subvencioniranja bi bilo potrebnega (D18). E: Je ustrezna (E19). Razen doba, ko ti pripada nov pripomoček, kot sem že omenila, bi morala biti krajša (E20). F: / G: /	(A22) potrebujejo vse (B17) več zakonov (C17) krajša doba (C18a) krajša doba (C18b) pokvarljivost pripomočkov (Č15) marsikaj (Č16) vse (D17) zakonodaja se zdi ustrezna (D18) več subvencioniranja (E19) je ustrezna (E20) krajša doba	(A22) potrebuje (B17) potrebe po spremembi (C17) potrebe po spremembi (C18a) potrebe po spremembi (C18b) obstoječe težave (Č15) potrebe po spremembi (Č16) potrebe po spremembi (D17) ustrezna zakonodaja (D18) potrebe po spremembi (E19) ustrezna zakonodaja (E20) potrebe po spremembi	zakonodaje (A22) izražanje potrebe (B17) ustreznost dane zakonodaje (C17) ustreznost dane zakonodaje (C18a) ustreznost dane zakonodaje (C18b) pojavljanje težav (Č15) ustreznost dane zakonodaje (Č16) ustreznost dane zakonodaje (D17) ustreznost dane zakonodaje (D18) ustreznost dane zakonodaje (E19) ustreznost dane zakonodaje (E20) ustreznost dane zakonodaje
Gluhota	Čas izgube sluha	A: Gluha sem od rojstva (A24). B: Gluha sem od 12. leta naprej (B18).	(A24) od rojstva (B18) starost 12 let	(A24) gluhoti od rojstva (B18) oglušlost v otroštvu	(A24) čas izgube sluha (B18) čas izgube sluha

		Pred tem sem dobro slišala (B19). C: Gluh sem od rojstva (C19). Č: Gluh sem od rojstva (Č17). D: Jaz sem oglušela v sedmem razredu osnovne šole (D19). E: Oglušela sem, ko sem bila stara 2 leti (E21). F: Oglušela sem med vojno, ko sem imela 47 let (F17). G: Ko sem bil star eno leto in pol (G20).	(B19) dober sluh (C19) od rojstva (Č17) od rojstva (D19) sedmi razred osnovne šole (E21) starost 2 leti (F17) starost 47 let (G20) starost 1 leto in pol	(B19) pred izgubo sluha (C19) gluhoti od rojstva (Č17) gluhoti od rojstva (D19) oglušelost v otroštvu (E21) oglušelost v otroštvu (F17) oglušelost v kasnejšem življenju (G20) oglušelost v otroštvu	(B19) sprememba sluha (C19) čas izgube sluha (Č17) čas izgube sluha (D19) čas izgube sluha (D21) čas izgube sluha (E21) čas izgube sluha (F17) čas izgube sluha (G20) čas izgube sluha
	Vzrok izgube sluha	A: / B: Potem sem imela meningitis in izgubila sluh (B20). C: Zdravniki niso mogli ugotoviti, zakaj (C20). Č: / D: Imela sem škrlatinko (D20) in potem nisem več slišala (D21). E: Imela sem operacijo zaradi zelo gnojnih ušes (E22). F: Na vrtu je eksplodirala bomba (F18). In potem nisem nič več slišala	(B20) meningitis (C20) ni bilo ugotovljeno (D20) škrlatinka (D21) ne sliši (E22) operacija (F18) eksplozija bombe (F19) ne sliši (G21) padec na glavo	(B20) bolezen (C20) ni ugotovljeno (D20) bolezen (D21) po izgubi sluha (E22) bolezen (F18) poškodba (F19) po izgubi sluha (G21) poškodba	(B20) vzrok za izgubo sluha (C20) vzrok za izgubo sluha (D20) vzrok za izgubo sluha (D21) sprememba sluha (E22) vzrok za izgubo sluha (F18) vzrok za izgubo sluha (F19) sprememba sluha (G21) vzrok za izgubo

		(F19). G: Izgubil sem sluh, ko sem padel na glavo (G21).			sluha
	Vpliv gluhote na življenje	A: Sem navajena (A25). Včasih sem žalostna, ker ne slišim (A26). Ljudje se pogovarjajo okrog, jaz jih ne slišim. Sem radovedna, kaj se pogovarjajo (A27). Ne morem se pogovarjati v družbi (A28). B: Gluhote sem navajena (B21). Omejuje pa me pri druženju (B22). Ne morem se družiti (B23), ne razumem, ko se sliščeči pogovarjajo (B24). C: Če bi slišal, bi imel več družbe (C21), več komunikacije (C22). Gluhi potrebujejo več časa za učenje (C23), dobivajo premalo informacij (C24). Č: Gluhote sem navajen (Č18). Kar ti življenje da, to moraš sprejeti in tako živeti (Č19). D: Zelo vpliva (D22), sem prikrajšana (D23). Rada bi poslušala glasbo, pa ne slišim (D24). Ne razumem vsebine na	(A25) navajenost na gluhoto (A26) žalost zaradi gluhote (A27) ne sliši, kaj se drugi pogovarjajo (A28) omejena komunikacija (B21) navajenost na gluhoto (B22) omejitve pri druženju (B23) nezmožnost druženja (B24) omejena komunikacija (C21) omejeno druženje (C22) omejena komunikacija	(A25) sprejemanje gluhote (A26) vpliva na počutje (A27) gluhota omejuje (A28) gluhota omejuje (B21) sprejemanje gluhote (B22) gluhota omejuje (B23) gluhota omejuje (B24) gluhota omejuje (C21) gluhota omejuje (C22) gluhota omejuje (C23) gluhota omejuje (C24) gluhota omejuje (Č18) sprejemanje gluhote (Č19) sprejemanje gluhote (D22) zelo vpliva (D23) vpliva na počutje (D24) gluhota omejuje (D25) gluhota omejuje (D26) gluhota omejuje (E23) vpliva na počutje	(A25) dožemanje gluhote (A26) negativen vpliv (A27) negativen vpliv (A28) negativen vpliv (B21) dožemanje gluhote (B22) negativen vpliv (B23) negativen vpliv (B24) negativen vpliv (C21) negativen vpliv (C22) negativen vpliv (C23) negativen vpliv (C24) negativen vpliv (Č18) dožemanje gluhote (Č19) dožemanje gluhote (D22) negativen vpliv (D23) negativen vpliv (D24) negativen vpliv (D25) negativen vpliv (D26) negativen vpliv (E23) negativen vpliv

	televiziji (D25). Velikokrat tudi ni podnapisov na televiziji ali pa so takrat, ko ne morem gledati, saj ne morem vedno ob tisti uri gledati televizije (D26). E: Da, me omejuje (E23). Ne morem poslušati glasbe (E24), težave imam s podnapisi pri gledanju televizije, ker gredo podnapisi prehitro (E25). Tudi veliko stvari je brez podnapisov (E26). Težko je (E27). F: Rada bi poslušala glasbo (F20). Moja vnukinja igra flavto in bi jo rada slišala. Pa je ne morem (F21). Saj sem se prijavila za septembra za slušni aparat, bomo videli potem (F22). G: Rad bi slišal (G22). Ne morem slišati, kaj se dogaja okrog mene (G23), rad bi se pogovarjal z drugimi, pa ne morem (G24). Govorim lahko le besedo po besedo, tudi berem z ustnic, toda lahko sledim le enemu človeku naenkrat (G25). Zato gre vse prehitro	(C23) počasnejše učenje (C24) pomanjkanje informacij (Č18) navajenost na gluho (Č19) sprejetost gluho (D22) velik vpliv (D23) občutek prikrajšanosti (D24) ne more poslušati glasbe (D25) ne more gledati televizije (D26) ne more gledati televizije (E23) občutek omejenosti (E24) ne more poslušati glasbe (E25) ne more gledati televizije	(E24) gluho omejuje (E25) gluho omejuje (E26) gluho omejuje (E27) vpliva na počutje (F20) gluho omejuje (F21) gluho omejuje (F22) čakanje pregleda (G22) sprejemanje gluho (G23) gluho omejuje (G24) gluho omejuje (G25) gluho omejuje (G26) gluho omejuje	(E24) negativen vpliv (E25) negativen vpliv (E26) negativen vpliv (E27) negativen vpliv (F20) negativen vpliv (F21) negativen vpliv (F22) negativen vpliv (G22) dožemanje gluho (G23) negativen vpliv (G24) negativen vpliv (G25) negativen vpliv (G26) negativen vpliv
--	---	--	--	---

		(G26).	(E26) ne more gledati televizije (E27) težko je (F20) ne more poslušati glasbe (F21) ne more poslušati vnukinje (F22) razne ovire (G22) želja po sluhu (G23) ne more spremljati dogajanja (G24) omejena komunikacija (G25) omejena komunikacija (G26) omejena komunikacija		
--	--	--------	--	--	--

Priloga 6.5: Osno kodiranje

Tehnični pripomočki za sluh

1. Uporaba

Temeljni pripomočki

- Osnovni pripomočki za sluh
 - slušni aparat (B1, F2)

Dodatni pripomočki

- Pripomoček za komunikacijo
 - mobilni telefon (A1, B4, C1, Č1, D2, E2, G1)
 - faks (D3, E3)
- Računalniška oprema
 - računalnik (A2, D1, E1, G2)
- Alarm
 - budilka (A3, B2, C3, G4)
 - zvonček (A4, B3, C2, D4, E4, F1, G3)

2. Vpliv na življenje

Vpliv pripomočkov

- Pozitiven vpliv
 - velik vpliv na življenje (A5, C4)
 - omogoča boljše življenje (A6)
 - dober vpliv na življenje (B5, D5, F3, G5)
 - olajšava (Č7)
 - informacijska dostopnost (Č13)
 - je v pomoč (Č2, G6)
 - omogoča komunikacijo (D6, E5)

3. Težave pri uporabi

Pojavljanje težav

- Brez težav
 - nima težav (A8, B6, C5, Č3, E6, F4, G7)
 - zadovoljstvo z obstoječim (A9)
- Obstoječe težave

- težave s prilagajanjem na pripomočke (D7)
- umanjkanje svetlobnega opozarjanja na klic (E7)
- potrebe po pomoči (A10)
- pokvarljivost pripomočkov (C18b)

4. Potrebe po novih pripomočkih

Izražanje potrebe

- Potrebuje
 - da (A11)
 - vse (A12, A22)
 - internet (Č4)
 - računalnik (Č5)
 - slušni aparat (F5)
 - mobitel (F7)
- Ne potrebuje
 - nič drugega (B7, E8, G8)
 - ne (C6, D8)

5. Omejitve

Težave pri dostopanju

- Ekonomske ovire
 - dragi pripomočki (A13)
 - slab ekonomski položaj (A14)
 - finančne težave (C6)
 - premalo subvencij (D15)
- Komunikacijske ovire
 - onemogočen pogovor (A16)
 - potrebe po tolmaču (A7, C8, G18)
 - oteženo komuniciranje (G15)
 - neprilagojena komunikacija (G16, G17)
- Razne ovire
 - čakanje pregleda (F6, F22)
 - čakanje odločbe (F8)

6. Dostop do pripomočkov

Način dostopa

- Pomoč pri dostopu

- društvo (A15, B8, D10, E9, F9, G19)
- družinski član (Č9, D9)
- darilo (E10)
- Samostojen dostop
 - sam (C7, Č8, G9)

7. Financiranje

Pokrivanje stroškov

- Pomoč pri financiranju
 - društvo (A17a)
 - vrednotnica (C9)
 - država (D11, E12)
 - subvencija (F11)
- Samostojno financiranje
 - sam (B9, Č10, E11, G11)
 - ni pomoči (G12)
- Delno samostojno financiranje
 - razliko sam (A17b, D12, E13)
 - nekaj sam (C10, C14b)
 - 15 % sam (F10)

8. Poznavanje Pravilnika o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila

(Ne)poznavanje

- Ne pozna
 - ne (A18, D13, F12, G13)
 - ni še slišal (Č11, F13)
- Pozna
 - da (B10, E14)
- Malo pozna
 - malo (C11)

9. Vpliv Pravilnika o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila

Vplivanje

- Nima vpliva
 - ne pomaga (B11)
- Ima vpliv
 - pomaga pri dostopnosti (C12)

- dober vpliv (E15)

10. Dostopnost pripomočkov

Dostopnost

- Pripomočki so dostopni
 - vse je dostopno (A19)
 - cenovno dostopni (C14a)
 - kar dostopni (C15)
 - skoraj vse dostopno (Č12)
 - so dostopni (D14, E16)

Nedostopnost

- Pripomočki niso dostopni
 - niso dostopni (B12, F14)
 - nedosegljivost pripomočkov (B13)
 - neinformiranost glede cene (B14)
 - cenovno nedostopni (B15)
 - težko dosegljivi (C13, F15, G14)
 - predolga doba (E17)

11. Poznavanje zakonodaje

Seznanjenost

- Poznavanje zakonov
 - malo pozna (A20)
 - pozna (C16, D16, E18)
- Nepoznavanje zakonov
 - ne pozna (B16, Č14, F16, G19)

12. Ustreznost zakonodaje

Ustreznost dane zakonodaje

- Potrebe po spremembi
 - več zakonov (A21, B17)
 - krajša doba (C17, C18a, E20)
 - marsikaj (Č15)
 - vse (Č16)

- več subvencioniranja (D18)
- Ustrezna zakonodaja
 - zakonodaja se zdi ustrezna (D17)
 - je ustrezna (E19)

Gluhota

13. Čas izgube sluha

Čas izgube sluha

- Gluhota od rojstva
 - od rojstva (A24, C19, Č17)
- Oglušelost v otroštvu
 - starost 12 let (B18)
 - sedmi razred osnovne šole (D19)
 - starost 2 leti (E21)
 - starost 1 leto in pol (G20)
- Oglušelost v kasnejšem življenju
 - starost 47 let (G17)

Sprememba sluha

- Pred izgubo sluha
 - dober sluh (B19)
- Po izgubi sluha
 - ne sliši (D21, F19)

14. Vzrok izgube sluha

Vzrok za izgubo sluha

- Bolezen
 - meningitis (B20)
 - škrlatinka (D20)
 - operacija (E22)
- Ni ugotovljeno
 - ni bilo ugotovljeno (C20)
- Poškodba
 - eksplozija bombe (F18)
 - padec na glavo (G21)

15. Vpliv gluhotе na življenje

Negativen vpliv

- Zelo vpliva
 - velik vpliv (D22)
- Gluhota omejuje
 - ne sliši, kaj se drugi pogovarjajo (A27)
 - omejena komunikacija (A28, B24, C22, G24, G25, G26)
 - omejitev pri druženju (B22)
 - nezmožnost druženja (B23)
 - omejeno druženje (C21)
 - počasnejše učenje (C23)
 - pomanjkanje informacij (C24)
 - ne more poslušati glasbe (D24, E24, F20)
 - ne more gledati televizije (D25, D26, E25, E26)
 - ne more poslušati vnukinje (F21)
 - ne more spremljati dogajanja (G23)
- Vpliva na počutje
 - žalost zaradi gluhote (A26)
 - občutek prikrajšanosti (D23)
 - občutek omejenosti (E23)
 - težko je (E27)

Dojemanje gluhote

- Sprejemanje gluhote
 - navajenost na gluhoto (A25, B21, Č18)
 - sprejetost gluhote (Č19)
 - želja po sluhu (G22)

16. Dodatek

Potrebe

- Potreba po pomoči
 - potrebujejo pomoč (A29)

6.6. Odnosno kodiranje

POJAV GLUHOTE	• Gluhota se lahko pojavi kot posledica različnih bolezni (meningitis (B), škrlatinka (D), gnojna ušesa (E)). • Gluhota lahko nastopi po poškodbah in nesrečah, ki jih človek doživi (eksplozija bombe (F), padec na glavo (G)).
GLUHOTA	• Ima negativen vpliv na življenje (A, B, C, D, E, F, G). • Povzroča omejitve in težave pri komunikaciji s sliščo okolico (A, B, C, G). • Povzroča omejitve pri druženju s sliščo okolico (B, C). • Povzroča težje in počasnejše učenje gluhih ljudi (C). • Gluhim ljudem povzroča pomanjkanje informacij (C). • Gluhim ljudem onemogoča poslušanje glasbe (D, E, F). • Gluhim ljudem otežuje gledanje televizije (D, E).
UPORABA TEHNIČNIH PRIPOMOČKOV ZA SLUH	• Ima velik in pozitiven vpliv na življenje (A, B, C, D, F, G). • Gluhim ljudem omogoča boljše življenje (A). • Gluhim ljudem olajšuje življenje in jim je v pomoč (Č, G). • Gluhim ljudem omogoča komunikacijo (D, E). • Gluhim ljudem omogoča dostop do informacij (Č).
UPORABA OSNOVNIH IN PREPROSTIH PRIPOMOČKOV ZA SLUH	• Posledica starosti vprašanih ljudi. • Slab ekonomski položaj gluhih in naglušnih ljudi, ki si težko privoščijo nove pripomočke. • Pripomočki za sluh so dragi. • Neinformiranost o pravicah, ki jih imajo gluhi ljudje. • Otežen dostop do tehničnih pripomočkov za sluh zaradi različnih ovir (komunikacijskih, ekonomskih ...).
NEPOZNAVANJE ZAKONODAJE	• Posledica težkega dostopa do informacij in neinformiranosti gluhih ljudi.